

audit FINANCIAR

6/2010

- Conferința anuală a Camerei Auditorilor Financiari din România

- **Hans van Damme**, președintele FEE, despre organizarea, funcționarea și preocupările actuale ale organismului profesional internațional
- **Perspective strategice** în auditul financiar
- Contribuții la implementarea unui **model de evaluare a riscului de audit**

Din activitatea CAFR

CAFR - membru al Asociației Facultăților de Economie din România

Preocupată permanent de ridicarea calității profesionale a membrilor săi, Camera Auditorilor Financiari din România a colaborat intens în ultimii ani cu mediul academic universitar, cu facultățile de profil din România.

Astfel, cadre universitare de prestigiu asigură sprijinul direct în programul de pregătire continuă a auditorilor financiari și de formare a stagiarilor în audit. De asemenea, Camera a încheiat protocoale cu diferite instituții de învățământ în vederea echivalării testului de acces la studii pentru absolvenții de master la discipline specifice activității de audit. Totodată, cadre universitare împreună cu specialiști din Cameră participă activ la manifestările științifice organizate în comun, precum și la cercetările științifice ale căror rezultate sunt publicate fie în revistele de specialitate ale universităților, fie în revista „Audit Financiar”.

Această cooperare a fost marcată recent prin includerea organismului profesional al auditorilor financiari români în Asociația Facultăților de Economie din România (AFER). În diploma semnată de președintele AFER, prof.univ.dr. Ion Gh. Roșca, se scrie, cităm:

**„Se atestă Camerei Auditorilor Financiari din România - CAFR,
cu sediul în București, sector 5,
str. Sirenelor nr. 67-69,
reprezentată prin domnul
prof.univ.dr. Ion Mihăilescu președinte,
calitatea de membru asociat,
începând cu data de 12 martie 2010”**

Participarea la Conferința Națională a Camerei Consultanților Fiscali

La 23 aprilie a.c., cu prilejul participării la Conferința Națională a Camerei Consultanților Fiscali din România, prof.univ.dr. Maria Manolescu, vicepreședinte al Consiliului CAFR, a adresat participanților Mesajul Consiliului Camerei Auditorilor Financiari din România, în care se spune, printre altele:

„Între activitatea auditorilor financiari și cea a profesioniștilor din cadrul Camerei Consultanților Fiscali din România există multe asemănări și puncte de confluență.

Bunăoară, mulți auditori financiari, membri ai CAFR, sunt și membri ai organizației dv. profesionale.

O asemenea implicare a auditorilor financiari este determinată, fără îndoială, de importanța pe care o au analizele activității financiar-fiscale a entităților pentru slujirea cât mai eficientă a profesiei contabile din care facem parte.

Am dori să remarcăm faptul că avem toate motivele și avem și cadrul necesar de înțelegere pentru o bună cooperare pentru profesiile, pentru activitățile aflate în sfera de operabilitate a CAFR și a CCFR.

Și, având această bază, ne putem sprijini reciproc în promovarea unor inițiative benefice ambelor organisme profesionale.

Fără îndoială, efectele crizei

economice afectează, deopotrivă, piața auditului financiar, dar și a consultanței fiscale. Răspunsul profesioniștilor trebuie să-l reprezinte activitatea de calitate, responsabilă, de natură să restabilească încrederea în afaceri, să ajute la adoptarea și aplicarea unor soluții eficiente, care să stopeze declinul economiei și să determine relansarea.

Camera Auditorilor Financiari din România consideră, de asemenea, benefică unirea eforturilor în cadrul profesiilor și activităților înrudite sau care se întrepătrund pentru o colaborare reală între organismele profesionale atât pe plan intern, cât și pe plan internațional.”

**Conferința anuală a Camerei Auditorilor Financiari din România
- București, 8 mai 2010**

*The Annual Conference of the Chamber of Financial Auditors of Romania
- Bucharest, May 8 2010*

3**Hans VAN DAMME**

Considerații privind structura organizatorică și preocupările actuale și de perspectivă ale Federației Experților Contabili Europeni (FEE)

Considerations on the European Federation of Accountants (FEE) Organisational Structure and the Current and Future Challenges

15**Prof. univ. dr. Eugeniu ȚURLEA & drd. Mihaela MOCANU**

Perspective strategice în auditul financiar

Strategic Perspectives in Financial Audit

20**Prof. univ.dr. Sorin BRICIU, conf. univ. dr. Adela SOCOL & drd. Letiția ROF**

Contribuții la cunoașterea și implementarea unui model de evaluare a riscului de audit

Contributions to the Knowledge and Implementation of an Audit Risk Assessment Model

29**Prof. univ. dr. Constantin STAICU, prof. univ. dr. Magdalena MIHAİ
& conf. univ. dr. Cristian DRĂGAN**

Auditul performanței capitalului fizic în funcție de structura costurilor fixe

The Audit of Physical Capital Performance Depending on the Structure of Fixed Costs

36**Asist. univ. drd. Costin Daniel AVRAM & prof. univ. dr. Veronel AVRAM**

Evaluarea performanțelor instituțiilor de credit

The Evaluation of the Credit Institutions Performances

42**Prof. univ. dr. Horia Ion NEAMȚU & drd. Ligia-Georgiana IVAZ**

Particularitățile auditului situațiilor financiare anuale ale asigurătorilor

The Particularities of Insurers' Financial Statements

49

Revistă editată de
**Camera Auditorilor Financiari
din România**

Str. Sirenelor, nr. 67-69, sector 5, București

Director științific: *Prof.univ.dr.* **Pavel NĂSTASE**, ASE București

Director editorial: *Dr.* **Corneliu CÂRLAN**

Redactor șef: **Cristiana RUS**

Consiliul științific

Academician **Constantin IONETE**, Academia Română

Academician **Iulian VĂCĂREL**, Academia Română

Prof. univ. dr. **Dinu AIRINEI**, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași

Prof. univ. dr. **Veronel AVRAM**, auditor financiar, Universitatea din Craiova

Prof. univ. dr. **Sorin BRICIU**, Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia

Prof. univ. dr. **Alain BURLAUD**, Institut National des Techniques Economiques et Comptables, Paris

Prof. univ. dr. **Tatiana DĂNESCU**, auditor financiar,
Universitatea „Petru Maior”, Târgu Mureș

Prof. univ. dr. **David HILLIER**, Leeds University Business School, Marea Britanie

Prof. univ. dr. **Allan HODGSON**, Amsterdam Business School, Olanda

Prof. univ. dr. **Ion IONAȘCU**, auditor financiar,
Academia de Studii Economice, București

Prof. univ. dr. **Dumitru MATIȘ**, auditor financiar,
Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca

Prof. univ. dr. **Marilen PIRTEA**, Universitatea de Vest, Timișoara

Prof. univ. dr. **Vasile RĂILEANU**, auditor financiar,
Academia de Studii Economice, București

Prof. univ. dr. **Victoria STANCIU**, auditor financiar,
Academia de Studii Economice, București

Prof. univ. dr. **Ioan TALPOȘ**, auditor financiar,
Universitatea de Vest din Timișoara

Mircea BOZGA, auditor financiar,
ACCA, PricewaterhouseCoopers, București

Dr. **Alexandra LAZĂR**, auditor financiar,
director adjunct în Ministerul Finanțelor Publice

Andreia MANEA, director ACCA Europa de Sud-Est

Monica ȘTEFAN, auditor financiar, ACCA, București

Revistă recunoscută de CNCIS,
categoria B+

B.D.I.: <http://www.ulrichsweb.com>;
<http://www.proquest.com>

Colectiv redacțional:

*Marina ANTOFIE, Adriana COȘA,
Cristina DOBRE, Alexandra JORA,
Alice PETCU, Daniela ȘTEFĂNUȚ,
Angela TUDOR*

Secretar de redacție:

Cristina RADU

Marketing - publicitate:

Stancu LICĂ

Prezentare grafică și tehnoredactare:

Nicolae LOGIN

Tipar:

Universal Color S.A.,
str.Victoriei, bl. A2-A3, Pitești,
tel.: +40 (248) 215788

ISSN 1844 - 8801

*Consiliul științific și colectivul redacțional
nu își asumă responsabilitatea
pentru conținutul articolelor
publicate în revistă.*

Telefon:

(021) 410.74.43 interior 120;

Fax:

(021) 410.03.48;

E-mail:

revista@cafr.ro;

http:

revista.cafr.ro

București, 8 mai 2010

Conferința anuală a Camerei Auditorilor Financiari din România

La 8 mai 2010, la Palatul Patriarhiei din București s-a desfășurat Conferința ordinară anuală a CAFR, la care au participat reprezentanți ai auditorilor financiari desemnați la seminariile desfășurate în cele șase regiuni de dezvoltare în perioada 2009-2010.

Lucrările Conferinței au fost deschise de prof.univ.dr. **Ion Mihăilescu**, președintele CAFR, care a adresat „Bun venit!” participanților – reprezentanți ai auditorilor financiari, aleși pe regiuni de dezvoltare, cu drept de vot pentru Conferința anuală ordinară a Camerei, precum și membrii Consiliului CAFR, ai Comisiei de Apel și ai Comisiei de Audit Statutar.

„Înainte de a începe prezentarea ordinii de zi - a spus președintele Ion Mihăilescu – *aș vrea să vă informez că avem marea plăcere de a avea lângă noi un om important al profesiei contabile europene, la care am constatat apropierea și afinitatea față de profesia contabilă din România și care de doi ani slujește interesele profesiei la nivel european în calitate de președinte al Federației Europene a Contabililor (FEE) – domnul **Hans van Damme**. Vă rog să-l aplaudăm cu căldură, pentru că este omul care*

a realizat o serie întreagă de demersuri și este un luptător de prim ordin pentru ca și România să fie reprezentată în cadrul Federației Europene a Contabililor. Cu siguranță, în comunicarea sa, domnul Hans van Damme va puncta mai pregnant și consistent problemele ce frământă Federația Europeană, așteptările acestui organism de la profesia contabilă românească pentru ca aceasta, prin cele două ramuri – activitatea de contabilitate și auditul financiar, să răspundă cerințelor momentului actual.”

Totodată, prof.univ.dr. Ion Mihăilescu a salutat prezența a doi invitați de marcă: prof.univ.dr. **Mihai Ristea**, vicepreședinte al CECCAR, și **Florentina Șușnea**, vicepreședinte al Camerei Consultanților Fiscali.

A fost supusă aprobării Conferinței ordinea de zi, care a cuprins prezentarea următoarelor materiale:

- Raportul de activitate a Consiliului Camerei pentru anul 2009;
- Situațiile financiare ale Camerei pentru anul 2009;
- Raportul Comisiei de auditori statutari asupra gestiunii financiare a Consiliului Camerei pentru anul 2009;

- Execuția bugetului de venituri și cheltuieli pentru exercițiul financiar 2009;
- Proiectul bugetului de venituri și cheltuieli pentru anul 2010;
- Programul de activități al Consiliului Camerei pentru anul 2010;

De asemenea, au fost supuse dezbaterei și aprobării modificările și completările la Regulamentul de organizare și funcționare a Camerei în baza modificărilor OUG 75/1999, aprobate prin Legea nr. 26/2010.

A fost invitat apoi să ia cuvântul președintele FEE, Hans van Damme, care a susținut în fața asistenței o comunicare privind structura organizatorică și preocupările actuale și de perspectivă ale Federației Europene a Contabililor, comunicare care este prezentată de sine stătător, în întregime, în numărul de față al revistei „*Audit Financiar*”. Vom reda aici numai câteva idei și opinii care privesc direct profesia contabilă și auditul în România.

„Doamnelor și domnilor, este o reală plăcere pentru mine să fiu alături de dumneavoastră la această Conferință anuală și regret că nu am putut fi alături de dumneavoastră și anul trecut cu alte ocazii. Prezența mea acum alături de dumneavoastră este cu atât mai oportună cu cât în momentul de față conducerea FEE analizează candidatura Camerei de a deveni membru cu drepturi depline al Federației Europene a Contabililor. Adunarea generală a FEE din decembrie 2010 va avea o mare încărcătură atât pentru CECCAR, cât și pentru CAFR pentru că se va vota acceptarea celor două organizații ca membri cu drepturi depline ai Federației Europene a Contabililor. Comisia Europeană intenționează să efectueze o revizuire generală a directivei contabile”.

În mesajul transmis Conferinței de către doamna **Florentina Șuşnea**, vicepreședinte al Camerei Consultanților Fiscali, se spune printre altele:

„În numele Consiliului superior al Camerei Consultanților Fiscali vreau să vă mulțumesc mai întâi pentru invitația de a participa la acest important eveniment, să transmit felicitările noastre Camerei Auditorilor Financieri din România pentru întreaga activitate desfășurată până acum și pentru modalitatea în care a reușit să se impună, atât pe plan intern, cât și pe plan internațional.

Profesia de consultant fiscal și cea de auditor financiar sunt profesii complementare; de altfel, la ora actuală există un număr mare de auditori financiari de o înaltă ținută profesională care dețin și calitatea de consultant fiscal.

Consultanța fiscală este activitatea prin care se oferă servicii de strictă specialitate în domeniul fiscal, serviciul pre-

stat fiind în strictă concordanță cu legea fiscală, fără a afecta sub nici o formă principiile integrității și obiectivității, iar auditul financiar reprezintă activitatea de examinare, în vederea exprimării de către auditorii financiari a unei opinii asupra situațiilor financiare, în conformitate cu standardele internaționale de audit financiar.

Preocuparea permanentă a Camerei Consultanților Fiscali este pregătirea profesională continuă, care are drept scop îndrumarea profesională a consultanților fiscali, dezvoltarea abilităților profesionale, dezvoltarea și menținerea competenței profesionale în vederea furnizării unor servicii de calitate care să conducă la creșterea prestigiului profesiei de consultant fiscal.

Existând aceeași preocupare și în cadrul Camerei Auditorilor Financieri, cele două organizații au încheiat un Protocol de colaborare pentru recunoașterea reciprocă a cursurilor de pregătire profesională.”

În final, doamna Florentina Șuşnea a mulțumit Camerei Auditorilor Financieri din România, în special domnului președinte prof.univ.dr. Ion Mihăilescu pentru modul eficient în care s-a colaborat până acum, colaborare care cu siguranță va continua în aceeași notă în viitor, în interesul celor două profesii.

Expunerea Raportului de activitate al Consiliului Camerei

În expunerea pe marginea Raportului de activitate a Consiliului Camerei pentru anul 2009, prof. univ. dr. **Ion Mihăilescu**, președintele CAFR, a subliniat progresele semnificative obținute în ultima vreme de organismul profesional al auditului financiar atât pe plan intern, cât mai ales în relațiile internaționale.

„Anul 2009, atât din punct de vedere al organismului profesional, dar și al membrilor, a fost o perioadă cu o încărcătură deosebită: am împlinit 10 ani de activitate, o vârstă destul de tânără. Această aniversare am marcat-o la cel de al doilea Congres al auditorilor financiari din România, ce a avut loc la Cluj-Napoca, la 26 iunie 2009, o manifestare de înaltă ținută profesională și etică, a cărei rezoluție a marcat și marchează în continuare activitatea Camerei și a auditorilor financiari. Textul Raportului Consiliului Camerei face referiri la strategia stabilită pentru perioada 2006-2010, la Conferința anuală ordinară din 2006. De asemenea, activitatea Consiliului și a Camerei în ansamblu a fost marcată de evenimentele care au apărut în această perioadă.

Din punct de vedere al reformei în domeniul auditului, anul 2009 a reprezentat un an de căutări în ceea ce privește înțelegerea cerințelor Directivei europene nr. 43/2006, care se referă la auditul statutar. Această reglementare a determinat modificarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 75/1999 prin Legea nr. 26/2010. Sub imperativul acestor reglementări a trebuit și trebuie în continuare să adaptăm toate normele organismului profesional în ceea ce privește funcționarea Camerei, pe de o parte, iar, pe de altă parte, să trecem la organizarea unei activități mai eficiente în domeniul auditului.

De asemenea, anul 2009 a fost primul în care Camera și-a dezvoltat activitatea în cadrul IFAC, pe măsura obligațiilor ce-i revin din statutul de membru cu drepturi depline.

Au fost create premisele ca în acest an să intrăm pe porțile Federației Europene a Contabililor. Având în vedere și această calitate nouă pe care o vom dobândi, consider că trebuie să acționăm perseverent în două direcții. În primul rând, îmbunătățirea calității misiunilor de audit și a celorlalte misiuni de asigurare și non-asigurare. În al doilea rând, pentru a înțelege, ca membri viitori ai FEE, ce sarcini ne revin nouă pentru a fi la înălțimea cerințelor organismului respectiv, pe de o parte, iar, de altă parte, să ne situăm la nivelul colegilor din spațiul european.

Din punct de vedere al aderării la IFAC, am vegheat să îmbunătățim, de la an la an, planurile de acțiune în care sunt prevăzute obligațiile ce ne revin. Astfel, în ultimii patru ani am obținut dreptul de reproducere și am editat Standardele Internaționale de Audit și Codul Etic, emise de IFAC.

În ceea ce privește activitatea Consiliului, în anul 2009 au avut loc 12 ședințe, în cadrul cărora s-au aprobat 19 hotărâri și 13 ședințe ale Biroului Permanent, în care s-au adoptat 5 decizii.

Relația Camerei cu membrii

La sfârșitul anului 2009 Camera avea înregistrați 3.241 membri persoane fizice active, 503 membri non-activi și 851 firme de audit. Atât în 2009, cât și în această perioadă am avut în vedere și vom transmite noului Consiliu ce va fi ales în 2011 necesitatea evoluției numărului de auditori, membri ai Camerei, pentru a încerca să menținem echilibrul între cererea și oferta serviciilor de audit. Acest deziderat a fost atins până în prezent prin stabilirea unor rigori în ceea ce privește susținerea programelor de acces la profesie. Am pornit de la procente foarte joase de reușită la examene, ajungând ca în 2009 în cadrul celor două sesiuni de exa-

men să ajungem la proporții de promovare de 51-56 la sută. Creșterea nivelului de promovabilitate s-a datorat atât creșterii gradului de pregătire al stagiarelor, cât și activității eficiente desfășurate de îndrumătorii acestora. În anul 2009 s-a organizat o singură sesiune de acces la stagiu, la care s-a manifestat aceeași rigoare, reușind un număr de 415 candidați. Numărul acestora sporește și datorită facilităților pe care le acordăm ciclului II de pregătire în cadrul universităților de profil din mediul academic. Mă refer la programele de master din zona contabilității în care specializările necesare unui auditor reprezintă un element determinant.

Consiliul analizează cu multă atenție dosarele prezentate de către universitățile de profil din țară, pentru a agreea sau nu solicitările de această natură. Facilitatea constă în aceea că absolvenții ciclului de master beneficiază de admiterea fără test la stagiu, firește cu îndeplinirea celorlalte condiții legale.

Despre pregătirea profesională cunoașteți că o realizăm sub cele două forme: structurată și nestructurată, fiecare câte 20 de ore. Pregătirea structurată se face prin programele aprobate de Consiliul Camerei, puse în practică de firme din domeniul auditului care au capacitatea de a atrage formatori și de a organiza cursurile respective. Din acest punct de vedere, am avut grijă să asigurăm o pregătire performantă, mereu în actualitate a formatorilor, cu sprijinul unor lectori de înaltă competență profesională inclusiv de la firmele din Big Four.

În privința pregătirii nestructurate, desigur aceasta cade în obligația fiecăruia dintre noi, dar Consiliul a stabilit câteva reguli, în sensul că dacă un auditor publică o lucrare în domeniul respectiv i se consideră 20 de ore, de asemenea, dacă urmează școala doctorală sau participă la diferite conferințe sau congrese internaționale.

Pentru perioada imediat următoare avem în vedere să atragem un proiect pentru a realiza o platformă electronică, prin intermediul căreia să pregătim auditorii on-line, o facilități necesară pentru a asigura un câștig de timp pentru cursanți. Sperăm ca în 3-4 luni acest proiect să fie funcțional, secvențial, segmentat pe diverse zone.

Calitatea serviciilor de audit financiar

Voi aborda în continuare un punct destul de sensibil în ceea ce privește calitatea serviciilor. Dacă până acum ne situăm foarte bine și în ceea ce privește armonizarea obiectivelor cu resursele de echilibrare a cererii și ofertei, cu pregătirea atât în perioada de formare, cât și cu pregătirea continuă, din punct de vedere al calității serviciilor nu stăm tocmai

corespunzător. Cifrele sunt fără tăgadă: se observă o scădere, nu foarte mare – dar o scădere, a calității diverselor misiuni pe care le efectuează auditorii, mai ales în ceea ce privește misiunile realizate pe proiecte cu finanțare europeană. Am adus această temă în atenția dumneavoastră la întâlnirile zonale, prin participarea domnului **Mircea Bozga**, de la PricewaterhouseCoopers. În practică se constată că misiunile respective nu se desfășoară la nivelul exigențelor organismelor profesionale – mă refer la Camera Auditorilor Financiari din România, cât și la FEE și IFAC.

Din punct de vedere al calității serviciilor, Raportul prezintă pe patru subcapitole realizarea programelor de inspecție lunară, îndeplinirea obiectivelor strategice ale Camerei privind monitorizarea și îndrumarea auditorilor care au obținut calificativele D, C și B, problemele legate de respectarea Hotărârii nr. 44/23 martie 2005 a Consiliului Camerei referitoare la modul de stabilire și alocare de către auditorii financiari a bugetului de timp necesar desfășurării misiunilor de audit, monitorizarea altor activități ce fac obiectul de activitate al auditorilor financiari. Se constată că a crescut numărul celor care nu se încadrează în cerințele standardelor internaționale de audit și etică, obținând calificative din categoriile C și D.

Or, este necesar să avem în vedere exigențele tot mai mari care revin profesiei în anul acesta. În primul rând, trebuie să aplicăm Standardele Internaționale de Audit Clarificate, apoi cerințele noului Cod Etic, pe care noi l-am adoptat. Va fi o perioadă foarte dificilă în pregătirea noastră, pentru înțelegerea și aplicarea deplină atât a standardelor, cât și a Codului Etic. Ce am făcut noi în acest sens? Am cooperat cu vechii noștri prieteni din ICAS, am angrenat o serie de profesioniști din țară și din Consiliul Camerei, realizând un Ghid pentru controlul calității, lucrare oferită celor interesați, spre a veni în sprijinul acestora în legătură cu organizarea și derularea misiunilor de audit. Aș vrea să aduc pe această cale mulțumiri Departamentului de relații internaționale din cadrul Camerei, Consiliului Camerei și, în mod cu totul deosebit, doamnei **Carmen Mataragiu**, care a acordat mult din timpul său pentru realizarea acestui Ghid.

Prin urmare, prin prisma posibilităților de îmbunătățire a calității muncii de auditor financiar avem create toate premisele de a obține rezultate bune: avem Standardele clarificate – suntem printre primele țări europene care am prezentat încă de anul trecut, din august, Comisiei europene – standarde clarificate traduse; am editat Ghidul pentru controlul calității; în această lună sosesc la București specialiști de la ICAS, care vor instrui, în domeniul calității,

atât personalul din Departamentul de monitorizare al Camerei, cât și formatorii din cadrul societăților abilitate pentru pregătirea continuă a auditorilor, iar în iunie a.c. avem programată la Baia Mare o ședință de Consiliu și întâlnire de pregătire cu sprijinul ICAEW – institutul specializat din Anglia și Țara Galilor. Se vor afla deci, în acest an, în fața dumneavoastră, profesioniști de prestigiu, care ne vor ajuta să înțelegem mai bine rolul și locul standardelor internaționale și ale Codului Etic în efectuarea misiunilor de audit.

În legătură cu aplicarea Hotărârii 44/23 martie 2005 aș dori să formulez câteva considerații. Din păcate, se constată că o parte din auditorii financiari care desfășoară activități, îndeosebi în zona procedurilor agreeate, ignoră cerințele hotărârii respective și mai ales cele de eficiență și eficacitate, cum obligă standardele de audit. S-a ajuns până acolo încât să se prezinte o ofertă financiară pe un proiect cu diferențe de la 1 la 10. Nu-i posibil așa ceva! Sau dintr-un tabel conținut în Raport rezultă că procedurile efectuate la evenimentele ulterioare în anul 2009 au fost realizate doar în proporție de 3%, ceea ce reflectă un neajuns extrem de grav. Chiar nu au fost evenimente ulterioare, după data întocmirii raportărilor financiare? Trebuie să fim mai atenți, pentru că prin asemenea practici se obțin resurse puține din auditul unui proiect – se execută lucrări de proastă calitate din cauza timpului insuficient de muncă alocat pentru realizarea auditului. Ca să nu mai aduc în discuție faptul că planificarea auditului suferă foarte mult, la fel și repartizarea sarcinilor pe membrii echipei de audit.

Etica profesională

Nici din punct de vedere al eticii profesionale nu putem spune că stăm foarte bine. Am avut 14 sesizări de abateri în această perioadă, în urma investigării cărora 8 auditori financiari au fost sancționați cu suspendarea activității pentru 6 luni, iar 3 au fost sancționați cu avertisment. Ce fel de activitate desfășoară un auditor în interes public, în condițiile în care el este pasibil de suspendare? Or, în multe cazuri de abateri s-a procedat cu o anumită clemență, sancțiunile fiind dictate în condițiile în care cei vinovați au făcut angajamente de îndreptare. Dar angajamentele nu țin de cald, este necesar ca în misiunile unui auditor să se manifeste întreaga rigoare etică și profesională. Concluzia este că se impune să acordăm multă atenție atunci când angajați misiunea. Un audit nu se poate face în 80-100 de ore/an, cum s-au găsit la inspecții. Cum nu se poate ca un audit să se facă în una-două săptămâni.

Am întâlnit în practică o problemă legată de achizițiile serviciilor noastre profesionale. Entități – chiar entități mari –

din varii motive, din cauza unui management defectuos sau din lipsa resurselor financiare, organizează licitații pentru achiziționarea serviciilor profesionale cu foarte mare întârziere, cu doar 2-4 săptămâni înainte de data limită a depunerii raportului de audit. Nu se poate ca în acest interval extrem de scăzut să poți să realizezi un raport și să-ți formulezi adecvat o opinie asupra situațiilor financiare respective. Mai bine renunți la așa ceva decât să ai ulterior probleme pecuniare și de altă natură!

Relațiile interne și internaționale

În anul 2009 am organizat întâlniri regionale cu tema „Abordări ale auditului financiar”, precum și Congresul al doilea al auditorilor financiari din România, cu participare internațională, de la Cluj-Napoca. La această manifestare a fost o participare activă și numeroasă din partea membrilor noștri, dar și a organismelor profesionale invitate, printre care directorul executiv al ICAS, directorul senior al Comitetului pentru Practici Mici și Mijlocii al IFAC, președintele adjunct al ACCA, președintele Institutului Evaluatoarelor de Întreprinderi din Belgia, președintele EFPA, directorul delegat al CNCC din Franța, președintele ACAP din Republica Moldova, reprezentanți ai organizațiilor profesionale din Republica Srpska, din Polonia, din Bulgaria. Aceștia au avut prezentări substanțiale, de înaltă ținută profesională și științifică la Congres.

În cadrul acestui eveniment au fost încheiate acorduri de cooperare cu Institutul Contabililor Autorizați din Scoția, Institutul Contabililor Autorizați din Anglia și Țara Galilor și Institutul Contabililor Publici Autorizați din Bulgaria.

În contextul relațiilor interne am avut colaborări bune cu mediul academic. Am participat la toate cele patru ediții ale sesiunilor științifice organizate de Facultatea de Contabilitate și Informatică de Gestiune din cadrul ASE-AMIS. Vom participa și în acest an. De asemenea, pentru faptul că am acordat atenție ciclurilor de masterat de la o serie de facultăți de profil din țară, **Camera a fost primită membru al Asociației Facultăților de Economie din România. Este foarte important ca în mediul academic național să activeze și un organism profesional care atrage în activitatea sa studenții ce sunt pregătiți în cadrul institutelor respective. Iar prin participarea la activitatea acestei Asociații, vom fi informați despre tot ce este nou în domeniul respectiv.**

Avem o bună colaborare cu Consiliul Contabilității și Raportărilor Financiare, precum și cu Consiliul pentru Supravegherea Publică a Activității de Audit Statutar. Din cei 11 membri ai acestui Consiliu sunt și două persoane din partea Camerei: președintele CAFR și un auditor financiar

care, potrivit legii, să fi efectuat misiuni de audit public în ultimii trei ani. Persoana respectivă este un coleg al nostru, domnul **Vasile Iuga**.

Am să mă opresc, în câteva cuvinte la colaborarea cu Corpul Experților Contabili și Contabililor Autorizați. Profit și de faptul că organismul profesional respectiv este reprezentat la Conferința noastră. În toată această perioadă, cu sprijinul și intervenția președintelui FEE, Hans van Damme, am reușit să găsim un numitor comun acțiunilor pe care le realizăm împreună. Sigur că n-a fost ușor, pentru că dumneavoastră cunoașteți evoluția acestor relații, dar apreciez și aduc mulțumirile de rigoare conducerii FEE pentru rezultatele obținute până acum. Unde am ajuns? Avem un acord de colaborare într-un domeniu care are legătură cu cele două activități: contabilitatea și auditul financiar, din cadrul profesiei contabile. Apoi, am reușit să transpunem în practică un angajament în ceea ce privește găsirea soluțiilor pe două componente, conform intereselor membrilor: am realizat un program de colaborare în recunoașterea reciprocă a pregătirii profesionale: noi să recunoaștem pregătirea în domeniul contabilității pe care o face CECCAR, și, reciproc, în legătură cu pregătirea efectuată la CAFR în sfera noastră de activitate. Și pentru ca să nu mai fim criticați că stagiarilor noștri fac pregătire de 3 ani la fiecare organism profesional, am reușit să găsim o formulă, destul de convenabilă, dar cu respectarea cerințelor directivei europene în ceea ce privește organizarea stagiului. Protocoalele și normele de aplicare respective au fost finalizate, aprobate de organele de conducere ale celor două organisme profesionale și urmează să fie semnate de cei doi președinți.

Trebuie să recunoaștem că am grăbit puțin această acțiune și consider că am făcut bine, pentru că, în curând, vom avea o discuție cu reprezentanții FEE în vederea evaluării celor două organizații profesionale pentru a realiza pasul aderării la Federația Europeană a Contabililor, la care s-a referit domnul Hans van Damme.

Avem o bună colaborare cu camerele de comerț, atât cu Camera Națională, cât și cu Camera București, dar și cu celelalte camere din țară, fiind alături de noi în organizarea întâlnirilor din teritoriu.

În ceea ce privește colaborarea internațională, se cuvine pusă în evidență activitatea în cadrul IFAC, în care avem statut de membru cu drepturi depline. Astfel, consilieră Carmen Mataragiu este membru în Comitetul pentru Națiuni în Curs de Dezvoltare al IFAC. Suntem membru cu drepturi depline al FIDEF și participăm la marea majoritate a acțiunilor organizate de această Federație. Participăm, de asemenea, la Conferințele UNCTAD, iar cu Banca Mondială

suntem în discuții permanente pentru realizarea unor proiecte comune.

De asemenea, deși nu am fost membri ai Federației Europene a Contabililor, am fost invitați la comisiile de lucru pe domeniul normalizatorilor în audit, unde am desfășurat o activitate concretă și de unde am plecat cu multe învățăminte.

Suntem prieteni și colaboratori cu ACCA, care are o largă reprezentare pe mapamond și furnizează educație în domeniul audit-contabilitate. Această organizație are și un birou la București care supraveghează activitatea din zonă. De la ACCA au venit specialiști pentru pregătirea profesională continuă, iar absolvenții ai ACCA au devenit auditori financiari, membri ai CAFR."

În continuare, președintele CAFR s-a referit la relațiile deosebit de fructuoase cu organisme profesionale prestigioase din alte țări și în primul rând cu ICAS, dar și cu ICAEW, Institutul Contabililor Publici din Bulgaria, Ordinul Experților Contabili și Compania Națională a Auditorilor din Franța, camerele de auditori din Polonia, Ungaria, Ucraina și Azerbaidjan.

„Se cuvine să punctăm aici colaborarea cu ACAP din Republica Moldova, țară de care ne leagă și sentimente frățești. Această Asociație este membru al IFAC, dar are posibilități materiale mai reduse, iar necesitatea de sprijin din partea noastră este mult mai mare. Prin urmare, anul trecut domnii Ali Eden și Emil Culda au ținut prelegeri la seminariile profesionale ale ACAP. În curând, se derulează o nouă săptămână de pregătire cu sprijinul specialiștilor noștri. Personal am fost la Chișinău pentru a semna protocolul de colaborare, prilej cu care ne-am întâlnit și cu vice-ministrul de resort al Finanțelor. Acesta s-a arătat interesat de colaborarea noastră. Am furnizat colegilor moldoveni seturi de Standarde și Codul Etic. Acum le vom asigura și Ghidul pentru Controlul Calității, astfel încât să-i apropiem de nivelul profesional pe care noi l-am atins la ora actuală și care sperăm să crească, să se îmbunătățească din ce în ce mai mult.

Comunicarea

În domeniul comunicării, revista noastră este o revistă recunoscută în mediul academic, este clasificată din punct de vedere științific cu B+, găzduiește materiale din ce în ce mai competente pentru auditorii noștri, precum și pentru stagiar, dar nu numai. Ea a fost până acum realizată în condiții grafice deosebite și mai ales este de subliniat că apare la timpul necesar, înainte de începerea lunii la care se referă. De asemenea, site-ul Camerei este organizat și întreținut în mod corespunzător și satisface cerințele de

informare a dumneavoastră și a publicului în general. Prin monitorizarea asigurată de AGERPRES urmărim tot ce apare în mass-media privind activitatea Camerei, a celorlalte organisme și organizații profesionale pentru a fi la curent cu tot ce se întâmplă în domeniul respectiv.

Situația financiară

Din punct de vedere al situației financiare, este de remarcant și faptul că în activitatea Camerei criza s-a resimțit în scăderea unor categorii de venituri. Dar, în general, veniturile au fost realizate la un nivel care asigură funcționarea Camerei, resursele financiare necesare pentru prezentare și reprezentare în organismele profesionale internaționale. Vă asigur că resursele respective au fost gestionate și cheltuite cu mult simț de răspundere.”

Prezentarea celorlalte documente

Documentele financiare, respectiv situațiile financiare ale Camerei pentru anul 2009, Execuția bugetului de venituri și cheltuieli în exercițiul financiar 2009 și Programul de activități al Consiliului Camerei pentru anul 2010, au fost supuse atenției asistenței de **Emil Culda**, vicepreședinte al Consiliului Camerei, iar, în numele prof.univ.dr. **Mihai Aristotel Ungureanu**, președintele Comisiei de Auditori Statutari, domnul **Ion Manole**, membru, a prezentat Raportul Comisiei asupra gestiunii financiare a Consiliului Camerei pentru anul 2009, după care, **Eugen Gheorghe Nicolăescu**, prim-vicepreședinte al conducerii CAFR, a expus Programul de activități al Consiliului Camerei propus pentru anul 2010.

În principal, Programul conține o serie de măsuri privind revizuirea reglementărilor, regulilor și regulamentelor emise de Cameră în vederea alinierii acestora la prevederile Legii nr. 26/2010 pentru modificarea și completarea OUG nr. 75/1999 și ale OUG nr. 90/2008 privind auditul statutar al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare consolidate. În context, vor fi editate lucrări cu caracter de manual sau de ghid în sprijinul auditorilor financiari. O serie de prevederi se referă la controlul calității activității de audit financiar, la pregătirea profesională continuă a auditorilor financiari și a stagiariilor în audit și la alte activități în sprijinul membrilor Camerei, la colaborarea cu organisme interne de interes pentru activitatea de audit financiar, precum Consiliul pentru Supravegherea Publică a Activității de Audit Statutar, Consiliul Contabilității și Raportărilor Financiare

sau cu alte organisme profesionale – UPLR, Asociația Auditorilor Interni, Camera Consultanților Fiscali, ANEVAR, CECCAR etc. pentru promovarea unor interese comune.

O deosebită atenție se va acorda dezvoltării activității internaționale, valorificându-se statutul CAFR de membru cu drepturi depline al IFAC, și conlucrării cu alte organisme profesionale internaționale, precum FEE sau FIDEF, și cu organizații profesionale din țări cu care CAFR are stabilite relații de colaborare. În acest sens, este prevăzută participarea la evenimentele relevante pe plan internațional care vizează dezvoltarea profesiei de audit financiar, pentru promovarea activității membrilor Camerei.

În contextul activității de comunicare sunt incluse măsuri ce urmăresc promovarea imaginii Camerei, a activității interne și internaționale a Consiliului Camerei. Între acestea se înscriu modernizarea și permanenta actualizare a site-ului Camerei, dezvoltarea prestigiului științific al revistei „*Audit Financiar*” și intensificarea caracterului interactiv al revistei, editarea unor lucrări importante pentru profesioniștii în audit și asigurarea unor relații eficiente cu mass-media în scopul sporirii informațiilor privind activitatea auditorilor financiari români și a CAFR.

Prof. univ. dr. **Maria Manolescu**, vicepreședinte al CAFR, a prezentat o sinteză a propunerilor de modificare a Regulamentului de Organizare și Funcționare a Camerei, grupate pe trei grupe mari de probleme.

Prima grupă urmărește alinierea la prevederile Legii 26/2010 și vizează definirea CAFR ca autoritate competentă în organizarea, coordonarea și autorizarea desfășurării activității de audit financiar în contextul clarificării rolului și locului auditului statutar ca o componentă a auditului financiar.

„Printre reglementările noi prevăzute în Regulament, în corelare cu Legea nr. 26/2010, sunt de remarcant normele privind abordarea unui audit, normele privind documentarea în audit, normele privind sistemul de asigurare a calității, normele privind raportarea auditului și alte norme de reglementare a profesiei, care vor intra în atribuțiile organizației noastre profesionale.

Regulamentul face o distincție clară între activitatea de audit statutar și cea de audit financiar, reflectând noutățile generate de standardele noi apărute, misiunile de revizuire a situațiilor financiare, de asigurare și alte misiuni și servicii profesionale și bineînțeles celelalte activități clasice pe care le făceam și până acum.

Iată și câteva din activitățile pe care le putem derula: consultanță financiar-contabilă, management financiar-contabil, pregătire profesională de specialitate în domeniu, dar și

expertiză contabilă, evaluare, reorganizare judiciară și lichidare, consultanță fiscală – ceea ce este foarte important – cu respectarea reglementărilor specifice domeniilor respective.”

În ceea ce privește atribuțiile CAFR, doamna Manolescu a precizat că s-au păstrat atribuțiile în materie de autorizare a membrilor pentru desfășurarea activității de audit, însă lista cu membrii autorizați intră în aprobarea Consiliului de Supraveghere a Activității de Audit Statutar. Aliniera la prevederile Legii 26/2010 vizează, de asemenea, completarea și actualizarea Registrului Public al auditorilor financiari, care se publică în Monitorul Oficial al României.

Modificările aduse Regulamentului ce decurg din Ordonanța 90/2008 vizează prezentarea de către CAFR, către Consiliul de Supraveghere a Raportului anual cu privire la modul în care își realizează obiectivele și atribuțiile stabilite și obligația Consiliului Camerei de a prezenta spre analiză Consiliului de Supraveghere normele și reglementările privind activitatea de audit statutar. Auditorii financiari și firmele de audit au obligația să elaboreze un Raport anual privind transparența, care să fie pus pe web-site-ul propriu în termen de trei luni de la încheierea exercițiului financiar și să comunice în 10 zile lucrătoare modificările intervenite în statutul propriu al fiecărui auditor.

Cea de-a treia grupă de modificări aduse regulamentului vizează îmbunătățirea guvernanței CAFR. *„Măsurile de îmbunătățire a guvernanței au avut în vedere și așteptatul acces al Camerei ca membru al FEE, astfel că măsurile respective vizează alinieră la această instituție în ceea ce privește reducerea duratei mandatului membrilor Consiliului Camerei la 3 ani”*, a precizat doamna Manolescu. În plus, se propune reducerea numărului de membri ai Consiliului Camerei de la 15 la 11, stabilirea componenței Biroului Permanent la 5 membri, instituirea titlului de „președinte de onoare” și înființarea comitetului de excelență și a comitetelor de lucru pe probleme profesionale.

Dezbateri

În partea a doua a Conferinței, au avut loc dezbateri pe marginea materialelor prezentate.

În cuvântul său, prof. univ. dr. **Tatiana Dănescu**, auditor financiar din județul Mureș, a ridicat câteva probleme de actualitate ale profesiei.

„În contextul celor prezentate la Conferință, dar și pe baza realizărilor de până în prezent, putem afirma că a crescut rolul auditorului financiar în viața publică. De asemenea, se știe că porțile ne sunt deschise pentru a participa activ la dezvoltarea profesiei în spațiul european și internațional.

Cred că acele care ne-au reprezentat nu le-a fost ușor să pună CAFR alături de cele 159 de organizații membre cu drepturi depline ale IFAC. Dar trebuie să recunoaștem faptul că evenimentele actuale din România, Europa și din întreaga lume pun sub semnul întrebării și rezultatele muncii noastre dedicate credibilității sociale și creează tot mai multe suspiciuni asupra credibilității raportărilor financiare din companii.

*Astfel, consider că suntem părtași la o nouă criză de identitate a entităților, a conducerilor corporative din companii, motiv pentru care vă adresez următoarea întrebare: **Cum am putea noi, auditorii financiari, să depășim criza de credibilitate, astfel încât să nu ne fie subminată autoritatea publică ?***

Cred că un posibil răspuns la această întrebare ar putea fi o abordare unitară și coerentă a activităților gestionate de profesie, pentru ca rezultatele muncii noastre să ne scoată din sfera celor învinuiți de efectele crizei actuale sau a altor nerealizări din viața publică românească sau europeană la care participăm.

Pe această linie, aș solicita sprijinul reprezentanților CAFR în clarificarea cu reprezentanții Ministerului Finanțelor Publice, ai Autorităților de Implementare a fondurilor europene a unor aspecte punctuale referitoare la solicitările acestora adresate auditorului financiar în ceea ce privește verificarea cheltuielilor de implementare a proiectelor finanțate de Uniunea Europeană.

De exemplu, în prevederile unor contracte de finanțare a proiectelor, la paragrafele din „Termenii de Referință”, care prezintă cerințele pentru verificarea de către auditorul financiar a cheltuielilor proiectului, sunt inadvergente nepermise. Știm cu toții că verificarea cheltuielilor proiectului este un serviciu conex pentru care aplicăm cerințele ISRS 4400 „Misiuni pe baza efectuării procedurilor convenite privind informațiile financiare”, ceea ce înseamnă efectuarea de constatări și nicidecum furnizarea de asigurări. Dar în Termenii de Referință ai Contractului de Finanțare, în care sunt prezentate așteptările beneficiarului proiectului, ale Autorității de Implementare, întâlnim cuvinte de genul: audit, opinie, asigurare, certificare rezonabilă. Mai mult, se face trimitere și la utilizarea de către auditorul financiar a prevederilor din ISA 800 „Raportul auditorului financiar privind misiuni de audit cu scop special”. Acestea sunt însoțite de expresiile: proceduri convenite sau chiar de titlul raportului solicitat – „Raportul constatărilor de facto pentru verificarea cheltuielilor”.

Atunci ce facem? O misiune prin care furnizăm asigurări sau o misiune pentru efectuarea de constatări (serviciu conex), pentru care prevederile „Cadrului general inter-

Conferința anuală a CAFR

național pentru misiuni de asigurare”, la pct. 15, interzic utilizarea în rapoarte a cuvintelor: audit, revizuire, asigurare?

De asemenea, la pct. 18 din ISRS 4400 „Misiuni pe baza efectuării procedurilor convenite privind informațiile financiare”, unde se prezintă elementele unui raport întocmit pentru misiunile în care se aplică proceduri convenite, se solicită ca un element al raportului să fie și o declarație a auditorului financiar că nu furnizează asigurări, iar misiunea nu reprezintă un audit sau revizuire.

În Termenii de Referință, în cadrul procedurilor convenite se include și procedura de „selectare a cheltuielilor ce vor fi verificate”, alături de mențiuni asupra ratei de acoperire a cheltuielilor (ECR) – calculată ca raport între cheltuielile verificate/ total cheltuieli – în timp ce la un alt paragraf se solicită efectuarea unei verificări exhaustive.

Atunci ce facem, verificare exhaustivă sau verificare prin sondaj?

În Termenii de Referință se menționează: „auditorul este membru al unei organizații care nu e membru IFAC...” Care sunt acei auditori financiari, întrucât CAFR este membru IFAC?

Prin urmare, pentru evitarea problemelor viitoare pe care le-ar putea avea auditorii financiari, ar fi deosebit de util dacă reprezentanții CAFR ar reuși să-i convingă pe cei care stabilesc cerințele pentru auditorul financiar în verificarea cheltuielilor de implementare a proiectelor finanțate din fonduri europene să fie eliminate astfel de distorsiuni, de inadvertențe.”

Hans van Damme, președintele FEE, a răspuns la unele din problemele ridicate de **Tatiana Dănescu**:

„Cred că implicațiile profesiei contabile și de audit pe piață își fac întotdeauna simțită prezența, dar asta nu înseamnă că într-un mod negativ, iar scandalurile financiare dinainte de criza cu care tocmai ne-am confruntat și-au făcut simțită prezența din 2003.

Anul trecut am participat la o conferință internațională în care erau acuzați cei care întocmesc situațiile financiare și nu neapărat auditorii, când de fapt se poate ca de fapt auditorii să fi fost răspunzători de unele practici. Totuși, nu trebuie să uităm că auditorii lucrează întotdeauna în interacțiune cu organismele de supraveghere și cu managementul entităților; așadar, se poate ca uneori nu toate opiniile sau

informațiile pe care doresc ei să le transmită, să ajungă la utilizatorii finali. În acest sens, la sfârșitul anului 2009 FEE a publicat un document de poziție în care ne axam asupra domeniilor, aspectelor principale care trebuie cunoscute de către auditori.

Sunt conștient că și pe viitor vor exista persoane care vor continua să creadă că auditorii au știut mai multe, nu au spus totul și de aceea a fost și vina lor pentru tot ceea ce s-a întâmplat. Din păcate, nu vom reuși să schimbăm prea ușor această mentalitate și ne vom confrunta și pe viitor cu acest lucru. De aceea, este esențială cooperarea între organismele profesionale contabile la nivel național și internațional, pentru ca publicul larg să fie conștient de ceea ce se întâmplă. Nu trebuie să mai fim percepuți ca fiind undeva în turnul nostru de fildeș și privind de sus la piață, ci publicul să fie conștient că suntem alături de el și lucrăm alături de el.”

Gheorghe Rusu, auditor financiar din Constanța, s-a interesat de perspectiva înființării reprezentanțelor CAFR în plan teritorial. În legătură cu acest aspect, președintele CAFR a precizat: „Noi aveam obligația ca, încă din 2006, să pornim un plan de dezvoltare regională a reprezentanțelor. Între timp, a apărut criza, care ne-a făcut să ne gândim mai serios ce înseamnă costuri de reprezentare și a apărut cerința UE ca România să-și organizeze unități administrativ-teritoriale la nivelul regiunilor. Suntem în faza aproape finală de a da drumul primului centru teritorial de reprezentanță, la Iași. Vrem ca în acest an să mai pornească 1-2 centre și, anul viitor, până ne încheiem mandatul, să încercăm să încheiem această misiune; dacă nu, noul Consiliu va prelua acțiunea și o va duce la bun sfârșit.”

Cosmin Popa, auditor financiar din Sibiu, a propus oficializarea specializărilor pe care le au unii auditori financiari. „Ne referim la profesia de audit în general ca la o profesie contabilă și, în cea mai mare măsură, e adevărat. Însă nu trebuie să uităm să privim profesia de audit ca pe o profesie multidisciplinară. Mulți dintre noi au calificări complementare, care au fost oficializate de către alte corpuri profesionale (consultanți fiscali, practicieni în insolvență, evaluatori) sau cei care au calificări contabile din alte țări. Există particularități de nișă care sunt poate dificil de cuantificat. Există însă arii de competență mai largi, cum ar fi fondurile europene, tehnicile informatice, IFN-uri, FORENSIC – audit de fraudă. Eu consider că se poate dezvolta propunerea prezentată de d-na Manolescu de a se înființa acele comisii de lucru și să ne gândim la oficializarea acestor patru specializări prin adăugarea la grupele de lucru dedicate lor a unui obiectiv de a realiza ghiduri, în colaborare cu maste-

ranzii, a unor forme de pregătire, a unor sisteme de examinare și a unui sistem de certificare a unor competențe în aceste zone de interes.”

Rodica Croitoru, auditor financiar din București, a propus ca programul de activități pe 2010 să fie îmbunătățit în privința serviciilor de asistență profesională acordată membrilor. „Mă refer la o bază de date online, după modelul ACCA, unde membrii Camerei să aibă acces la o bibliotecă virtuală unde pot consulta toate materialele de specialitate, pot avea acces la teste a căror rezolvare contează pentru programul de pregătire profesională continuă ș.a.”

În contextul cerinței transparenței asupra situațiilor financiare, **Adriana Gheorghiu**, auditor financiar din București, a pus o întrebare punctuală: „Care sunt categoriile de cheltuieli pentru care s-a alocat suma de 800.000 lei pentru dezvoltarea regională a CAFR, în ce zone vor fi înființate centrele respective, care va fi rolul acestora?”. Apoi a întrebat ce sunt comitetele de excelență.

Răspunzând, președintele CAFR, Ion Mihăilescu, a precizat că toate situațiile financiare privind activitatea Camerei sunt transparente, iar sarcinile primei reprezentanțe teritoriale vor fi cunoscute de toată lumea. Va fi un pachet de prevederi, aprobate de Consiliul CAFR.

Ștefan Szitas, auditor financiar, Brașov: „Citind raportul, am constatat că a crescut numărul calificativelor C și D, ceea ce este grav. Sunt și auditori care mai fușeresc câte o lucrare, dar să nu aruncăm permanent vina numai asupra auditorilor. Trebuie să luăm în considerare și calitatea materiei prime pe care o primim. În foarte multe societăți personalul financiar-contabil este de slabă calitate. Mulți patroni asigură un nivel de venituri atât de redus încât personalul calificat părăsește societatea. Se lucrează cu oameni slab calificați, motiv pentru care un auditor face de fapt îndrumare, ca să se întocmească bilanțul. Nu avem ce audita. Traversăm o perioadă foarte dificilă: avem societăți care lucrează 6 luni pe an, altele care au intrat în insolvență și care nu au bani să plătească auditul, pentru că de multe ori nu-și pot plăti personalul. Vă supun aprobării ca, pentru aceste societăți care lucrează „la cote de avarie”, să ne permitem să lucrăm într-o așa-numită pierdere planificată, pentru că, dacă le merge rău, nu vine nimeni în locul nostru să le facă auditarea.

O altă problemă: în România, auditul este o obligație pentru societăți sau este o activitate benevolă? Pentru că aceia care nu fac audit plătesc o amendă simbolică și sunt societăți care într-un an fac audit, în alt an nu fac. Registrul Comerțului primește bilanțul cu sau fără raport de audit. Mă

întreb câți auditori activi nu au făcut un audit în ultimii 2-3 ani? Toți aceștia vor accepta contracte cu tarife mici ca să nu-și iasă din mână, ceea ce este foarte grav. Avem nevoie de sprijinul Ministerului Finanțelor Publice, să nu se mai primească bilanțuri fără rapoarte de audit; atunci va crește masa de auditat.”

Apreciind evoluția CAFR până în prezent și prestigiul câștigat de această instituție, **Gheorghe Vâlcu**, auditor financiar din București, consideră că este necesar să se aibă în vedere mai buna cunoaștere a activității auditorilor, a rolului și beneficiilor misiunilor de audit pentru firmă și persoanele interesate de rezultatele financiare ale acesteia.

Cuvântul domnului **Alexandru Groza**, auditor financiar din Cluj, membru al Consiliului Camerei, a avut o „manieră” lirică: „Domnule președinte, onorat prezidiu, distinsă audiență, Anual ne întâlnim / Și în Conferință mult vorbim / În rapoarte prezentăm / Și cam mult aplaudăm / C-am făcut și ne-am zbatut / Și rezultate-am obținut / La care am contribuit fiecare / Fără-a cere plată mare. / După cum ați observat / Puțini ne-au criticat, / Lucru ce m-a-ngrijorat / Întrucât se știe bine / Că sunt multe neîmpliniri, de care ar fi bine să știm. / Cum se poate explica oare / Că există discriminare / La drepturi de-auditare / Din partea unor instituții bancare? / Cum vreți să mai existăm / Dacă obligația de audit n-o dezvoltăm? / Inclusiv la instituții publice s-o externalizăm. / Rog pe cei abilitați / Să fie mai preocupați / De respectarea prevederilor legale / Cu privire la auditare. / Iar acum, în încheiere / Să-i mulțumim domnului Hans van Damme pentru întrevvedere / Care fain ne-a explicat / Cum să fii lumii pe plac.”

Mircea Orzescu, auditor financiar, lași: „Prima reprezentanță a CAFR, cea de la Iași, presupune o muncă importantă, care a necesitat multe discuții între reprezentanții județelor. S-a pus întrebarea ce o să facă reprezentanța asta. În mare parte ne spun chiar colegii noștri din teritoriu. Cărțile editate de CAFR ar putea să fie vândute prin reprezentanță sau vizarea legitimațiilor s-ar putea face tot acolo. Sunt lucruri mărunte, dar care pentru colegii noștri sunt importante. Vom înmâna propunerile noastre în acest sens conducerii Camerei, pentru a fi luate în considerare atunci când se vor stabili atribuțiile reprezentanței teritoriale.”

În completarea răspunsurilor la problemele ridicate, au luat cuvântul doi membri ai Consiliului Camerei.

Carmen Mataragiu, auditor financiar din Timiș:

„În privința Comitetelor de Excelență, acestea vor fi comitete consultative. Consiliul Camerei va emite norme în acest sens. De principiu, activitatea aceasta va fi desfășurată pe o

bază voluntară în sensul remunerării și ne dorim ca această activitate să asigure un suport pentru Consiliul Camerei și pentru aparatul executiv.

În privința comitetelor profesionale de lucru, ne-am gândit, pentru început, la un comitet pentru standarde de contabilitate, un comitet pentru standarde de audit, un comitet de etică, un comitet de conformitate și un comitet pentru educație. Desigur că, pornind de la aceste patru tipuri de comitete, în viitor putem să dezvoltăm și altele. Membrii acestor comitete vor fi numiți doar după emiterea unor norme metodologice, cu o selecție foarte riguroasă, pentru că ne dorim ca din aceste comitete să facă parte profesioniști care pot să asiste profesia contabilă. Rolul acestor comitete va fi acela de a oferi soluții, de a furniza materiale de lucru Consiliului Camerei, de a ajuta la emiterea tuturor publicațiilor și materialelor emise de Cameră către membri. Dorim să realizăm un ghid cuprinzător pentru pregătirea continuă, care să acopere cel puțin doi ani de educație structurată.

Scopul acestor prevederi noi este de a asigura o continuitate a activității începute de conducerea Camerei, indiferent cine va veni după Consiliul actual și, de asemenea, de a avea o constanță în ceea ce înseamnă creșterea competenței și a profesionalismului organismului nostru profesional.

S-a mai pus problema tarifelor și a numărului minim de ore pentru efectuarea misiunilor de audit și s-au adus în discuție societățile aflate în situații speciale: au activitate redusă – de 6 luni – sau se află într-o procedură de insolvență. Numărul de ore ar trebui, desigur, să acopere necesarul pentru efectuarea în cadrul unei astfel de societăți a procedurilor cerute pentru întocmirea dosarului și stabilite de standarde. Dacă auditați o societate care a emis 12 facturi într-un an, dar îndeplinește criteriile, desigur că nu poate fi impus un număr mare de ore, volumul de activitate trebuie corelat cu timpul necesar pentru procedurile respective, dar nici nu puteți face un audit în două ore. În schimb, cerințele Codului Etic privind onorariile nu ne permit să nu ne acoperim costurile și să nu avem o cotă de profit. Or, noi am aderat în totalitate la codul IFAC și atunci am face o derogare de la prevederile respective, pe care ni le-am asumat.”

Prof. univ. dr. **Ana Morariu**, i-a răspuns d-lui Cosmin Popa: „Legat de colaborarea CAFR cu universitățile din țară se cuvine precizat că toate programele de masterat din cadrul universităților, care au fost aprobate de CAFR, au proceduri extrem de serioase, pe competențe profesionale, pe programe analitice. În colaborarea CAFR cu ASE sunt pre-

București, 8 mai 2010

văzute 6 luni de pregătire pentru lucrarea de disertație, iar pe partea practică orice absolvent de master trebuie să aibă circa 70% contribuții personale, să cunoască standarde, pentru că fiecare program de master are cel puțin 4-5 cursuri pe audit, după natura misiunii de audit.”

Pe parcursul dezbaterilor, unii vorbitori au susținut ca durata mandatului unui Consiliu să fie de patru ani și nu de trei ani, așa cum s-a propus în proiectul de Regulament de organizare și funcționare. Argumentând în favoarea propunerii inițiale, președintele Ion Mihăilescu a precizat: *„În legătură cu aceasta vreau să spun că există o cerință, din planul de acțiune pe țară în privința aplicării ROSC. Această durată, de 3 ani pentru un mandat, a fost adusă la cunoștința organismelor internaționale încă de anul trecut. Credem că ne aliniem astfel la practicile internaționale.”*

Prevederea respectivă a fost supusă la vot, majoritatea celor prezenți optând pentru varianta unui mandat de 3 ani pentru Consiliul CAFR.

În final, participanții au aprobat documentele supuse dezbaterii, Consiliul Camerei urmând a include în acestea propunerile și sugestiile pertinente formulate la Conferință. De

asemenea, a fost supusă aprobării delegarea Consiliului Camerei în vederea depunerii demersurilor pentru modificarea și completarea Regulamentului de Organizare și Funcționare, în baza prevederilor Legii nr. 26/2010.

Președintele Camerei, prof. univ. dr. **Ion Mihăilescu**, a spus la sfârșitul lucrărilor:

„Apreciez că lucrările Conferinței noastre au avut un parcurs excelent al dezbaterilor. Am înțeles și criticile care au fost aduse, pentru a le avea în vedere în viitor. Dorim să știm cât mai mult din viața și activitatea CAFR și din viața și activitatea auditorilor. S-au ridicat o serie întreagă de probleme ce vizează activitatea noastră. Într-adevăr, suntem într-o zonă de reformare prin aplicarea cerințelor Ordonanței 90/2008, adoptată prin Legea 278/2008 și ale Ordonanței nr. 75/1999, modificată și adaptată prin Legea nr. 26/2010, pentru că, până la urmă, toate reglementările interne ale organismului nostru profesional trebuie să fie adaptate la cerințele acestor acte normative și la cerințele de avizare și aprobare ale organismului de supraveghere.

Eu cred că, în concluzie, Conferința noastră și-a atins scopul. Vă mulțumim pentru aprecierile favorabile la adresa activității Consiliului Camerei!”

Considerații privind structura organizatorică și preocupările actuale și de perspectivă ale Federației Experților Contabili Europeni (FEE)

Hans VAN DAMME*

Abstract

Considerations on the European Federation of Accountants (FEE) Organisational Structure and the Current and Future Challenges

This article intends to present the organizational structure of the European Federation of Accountants, making reference to the main governance bodies, to the decision-making mechanism, the FEE working parties and the basic criteria based upon which a professional organization can be represented within FEE. The article also highlights a series of challenges which have and will continue to have a major influence on the accountancy and audit profession. Finally, international and European specific issues within the accountancy and auditing fields are being underlined.

Key words: *European Federation of Accountants, FEE General Assembly, FEE Council, FEE Executive, International Standards on Auditing*

Cuvinte cheie: *Federația Experților Contabili Europeni, Adunarea Generală FEE, Consiliul FEE, Executivul FEE, grupe de lucru, Standarde Internaționale de Audit*

Introducere

Federația Experților Contabili Europeni (FEE) reunește 43 de membri - organizații profesionale și peste 500.000 de contabili. Sunt reprezentate, în acest organism, 32 de țări europene, din toate cele 27 de state membre ale Uniunii Europene (Figura 1). Din păcate, în prezent România este reprezentată de un singur organism, astfel că va fi deosebit de benefică acceptarea CAFR ca membru FEE.

Ca unică voce a profesiei la nivelul Uniunii Europene, FEE își propune să fie un catalizator în Europa în ceea ce privește diferitele aspecte și direcții de acțiune ale profesiei. FEE poartă un dialog permanent atât cu membrii săi, organismele profesionale la nivel național, cât și cu instituțiile europene, Comisia Europeană și Parlamentul European, propunându-și să influențeze instituțiile de normalizare în domeniul contabilității și auditului la nivel internațional.

FEE este, de asemenea, interesată de promovarea cooperării între organizațiile membre.

Structura organizatorică a FEE

În ceea ce privește structura organizatorică a FEE, Adunarea Generală reprezintă principalul organ de conducere, rolul său fiind similar rolului Conferinței anuale a CAFR. Adunarea Generală ia principalele decizii legate de guvernare, aprobând aderarea diferitelor organisme profesionale ca membre FEE. Din această perspectivă,

* Președintele Federației Experților Contabili Europeni, e-mail: secretariat@fee.be

Figura 1 - Organizațiile profesionale naționale reprezentate în FEE

Adunarea Generală din acest an, din decembrie 2010, va fi esențială atât pentru CAFR, cât și pentru CECCAR, în cadrul acesteia urmând a fi supusă la vot acceptarea celor două corpuri profesionale ca membri cu drepturi depline. Tot Adunarea Generală alege președintele și vicepreședintele, aprobă situațiile financiare și bugetul Federației. Potrivit Constituției FEE, Adunarea Generală se reunește o dată la doi ani. Majoritatea deciziilor se iau la nivelul Consiliului și Executivului FEE. Consiliul este principalul organ decizional. Această organizare este rezonabilă, mai ales că în Consiliu sunt reprezentate toate organismele membre, deci orice decizie importantă în materie de contabilitate și audit este luată numai cu aprobarea tuturor reprezentanților organismelor FEE. De asemenea, luarea unei hotărâri în prezența a 32 de delegați din partea celor 32 de organisme membre, fiecare fiind însoțit de către un consilier tehnic, deci în prezența a 64 de delegați, implică o acțiune complexă. Având în vedere numărul mare de

reprezenți în Consiliu, o mare parte din activitatea curentă a Federației a fost delegată Executivului (Figura 2).

Executivul joacă un rol central în a pune în practică sarcinile de zi cu zi, implementează deciziile Consiliului, răspunde de activitatea diferitelor grupe de lucru ale FEE și înaintează rapoarte periodice către Consiliu cu privire la acțiunile acestora. Așadar, Executivul are putere deplină în ceea ce privește implementarea deciziilor; acesta se reunește o dată pe lună, spre deosebire de Consiliu, care se reunește o dată la 3 luni.

În ceea ce privește luarea deciziilor de către conducerea FEE, Consiliului îi revine sarcina de a înființa și de a desființa grupele de lucru. Dar, de asemenea, organismele membre sunt puternic implicate în activitatea grupelor de lucru, ele desemnează reprezentanți și sunt angajate în derularea acțiunilor acestora. Delegații în diferitele grupe de lucru sunt numiți de către organismele membre, FEE doar furnizează, uneori, indicații cu privire la domeniile de activi-

tate din care ar trebui să provină acești reprezentanți (Figura 3).

Grupele de lucru ale FEE sunt:

- Raportarea financiară cu domeniile sale aferente: Contabilitate, Asigurări și Bănci;
- Auditul și diferitele aspecte legate de audit: Etică, Dreptul companiilor și guvernanta corporativă, Sectorul Public;
- Dezvoltarea durabilă și alte grupe de lucru aferente acestora: Calificare și acces pe piață, IMM-PMM, Fiscalitate. Fiecare dintre grupele de lucru de mai sus acoperă o gamă largă de interese; ar fi fost dificilă cumularea mai multor grupe de lucru.

O grupă de lucru foarte importantă, care subliniază și interesul FEE, este cea dedicată întreprinderilor mici și mijlocii, deoarece reprezintă majoritatea entităților care activează în Europa, unele dintre ele fiind obligate să se supună reglementărilor din domeniul auditului.

FEE reunește mai multe categorii de membri: membri cu drepturi depline,

Figura 2 - Organizarea FEE

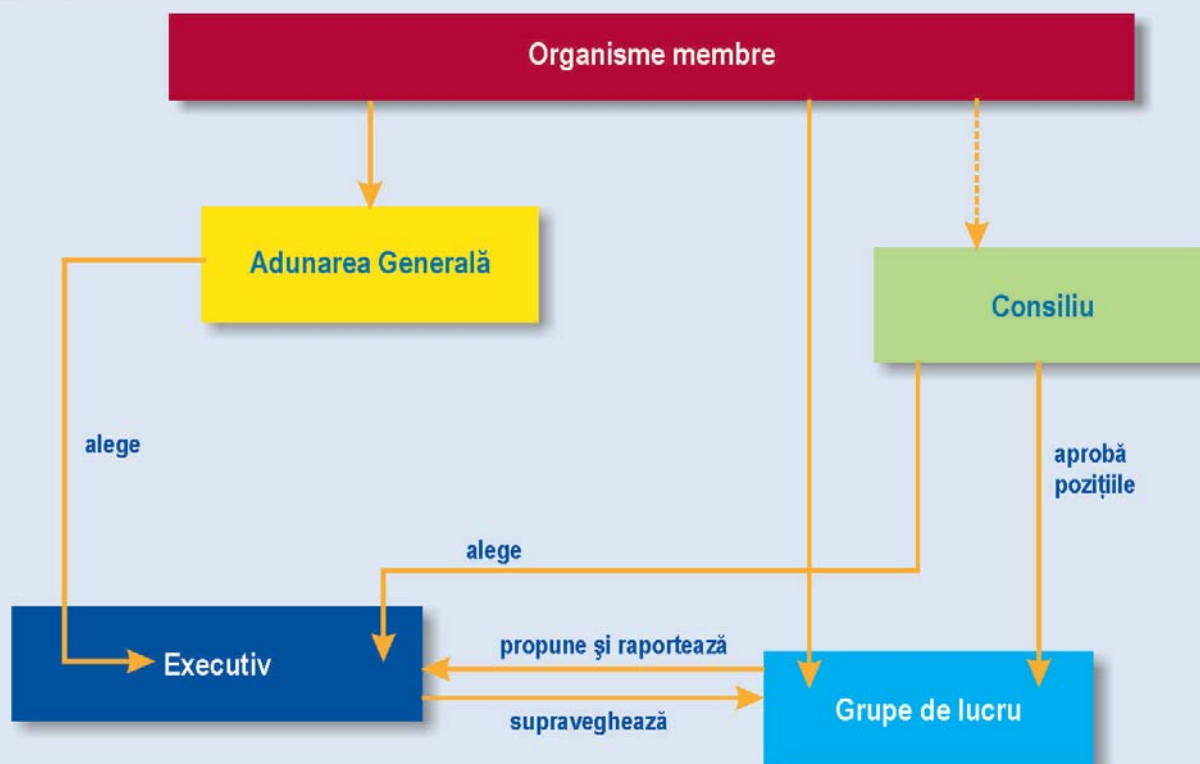
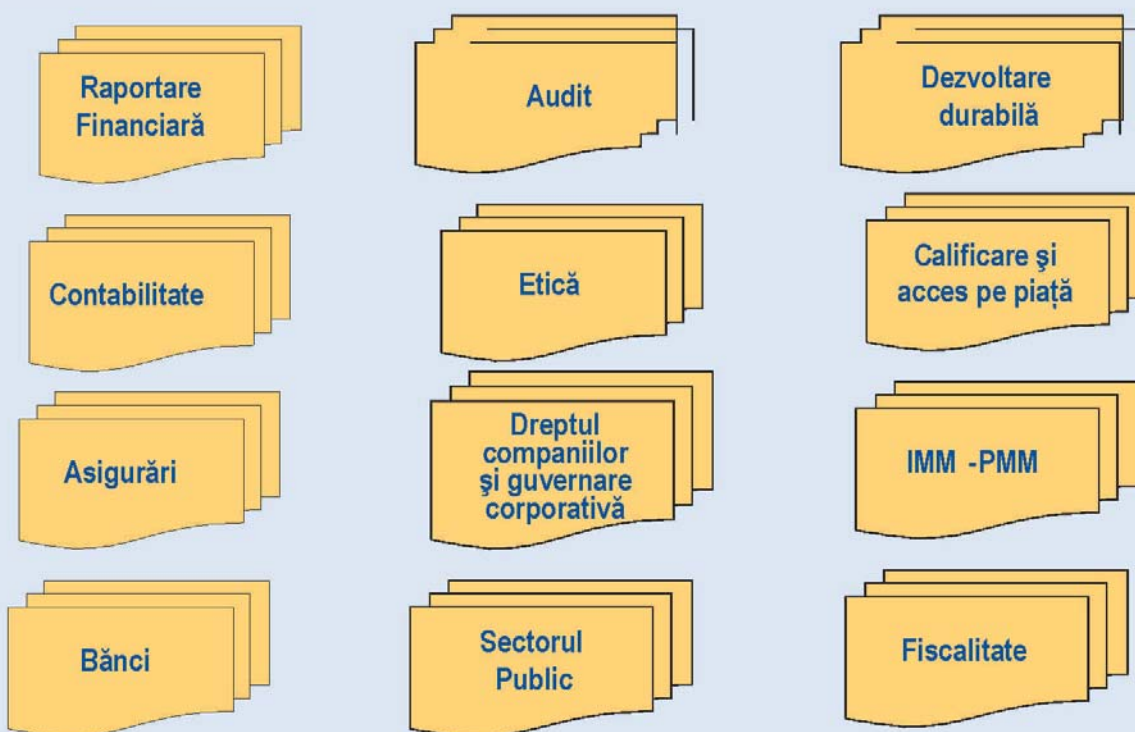

Figura 3 - Grupele de lucru ale FEE

membri corespondenți și membri asociați. În cadrul FEE există propunerea ca organizația profesională CAFR să fie acceptată ca membru cu drepturi depline. Desigur, ultimul cuvânt îl va avea Adunarea Generală FEE din decembrie, anul acesta, dar suntem încrezători, având în vedere numeroasele progrese realizate de CAFR și de CECAR, cu sprijinul FEE.

Reprezentarea în cadrul FEE este importantă, deoarece, potrivit Constituției acestei organizații, reprezentarea în Consiliu este în funcție de țară, adică o țară – un singur vot. De asemenea, orice reprezentant al unei țări poate fi însoțit de un consilier tehnic, deci ambele organisme din România ar putea fi reprezentate în Consiliu.

Pentru ca FEE să poată reprezenta profesia contabilă la nivel european, opinia

exprimată de FEE nu trebuie să contravină poziției individuale a organismelor sale membre. Așadar, esențiale sunt implicarea în grupele de lucru sau contactul direct cu conducerea FEE. Limbile în care este posibil acest dialog sunt cele vorbite la Bruxelles: franceză, engleză sau germană.

Noi tendințe în domeniul profesiei

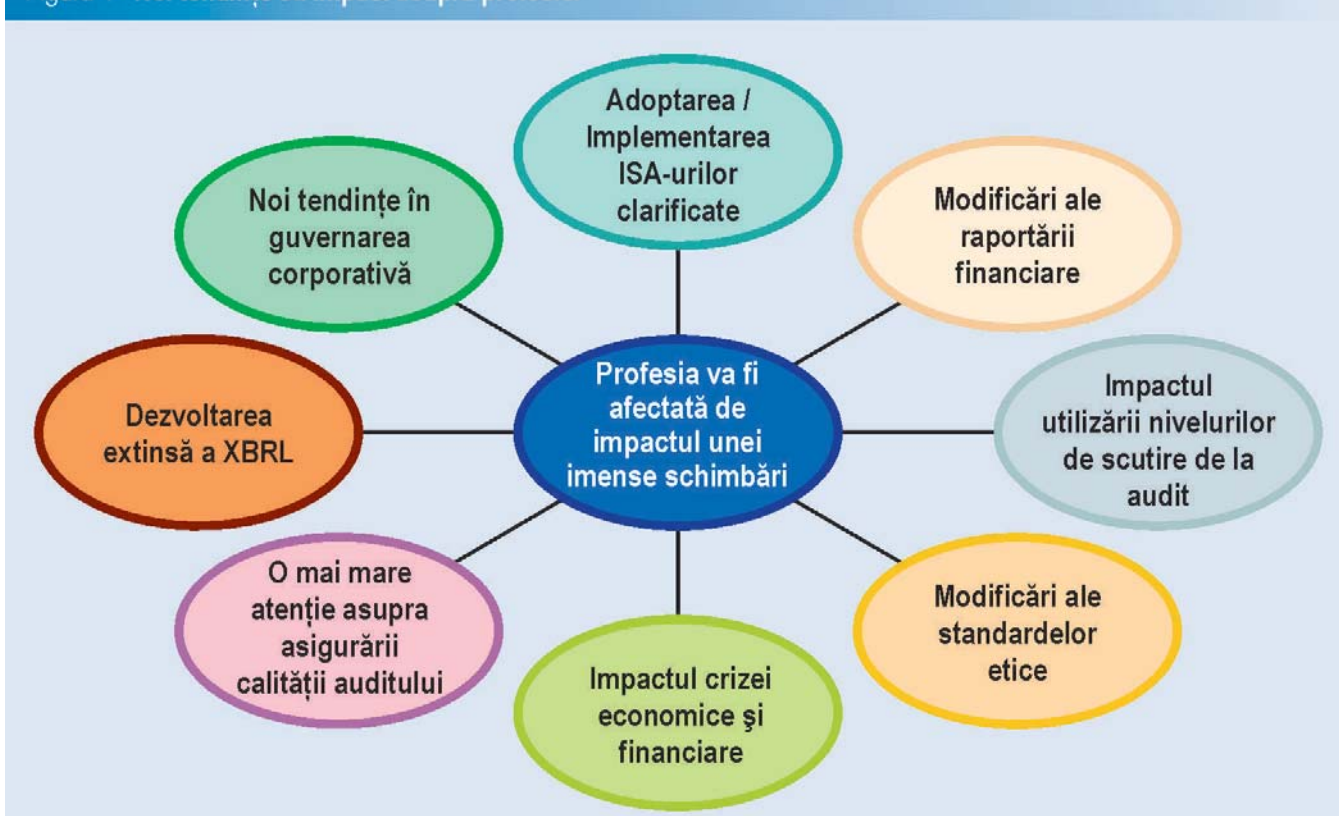
Noile tendințe care au și vor continua să influențeze profesia contabilă se referă, în principal, la: adoptarea/implementarea Standardelor Internaționale de Audit clarificate, modificările raportării financiare, impactul utilizării pragurilor de scutire de la audit, modificările standardelor etice, dezvoltarea limbajului electronic de raportare financiară

XBRL, noile reglementări în domeniul guvernanței corporative, atenția din ce în ce mai mare acordată calității auditului și impactul crizei economice și financiare (Figura 4).

Am încercat să acoperim toate aceste provocări într-un document de poziție al FEE, publicat la sfârșitul anului trecut, înainte de alegerile europene, pentru a sensibiliza Parlamentul European cu privire la domeniile de interes care îi vor afecta cel mai mult pe auditori. Această publicație subliniază 7 direcții de acțiune pe următorii 5 ani, care se anunță foarte interesante:

1. Piața Internă trebuie să devină realitate
2. IMM-urile trebuie să se dezvolte pas cu pas, trebuie să aibă o gândire globală, aliniindu-se protecției mediului înconjurător

Figura 4 - Noi tendințe cu impact asupra profesiei

3. Promovarea transparenței printr-o raportare financiară de înaltă calitate și prin standarde globale
4. Întărirea încrederii și a integrității prin intermediul auditului
5. Îmbunătățirea guvernanței corporative și a dreptului companiilor
6. Asigurarea unei mai bune reglementări și unei mai bune supravegheri financiare
7. Integrarea dezvoltării durabile în centrul stabilirii de politici, al societății și piețelor

Noile tendințe în domeniul contabilității

În privința provocărilor internaționale din domeniul contabilității care vor afecta profesia, se remarcă eforturile de armonizare a reglementărilor contabile, principalii actori fiind, de o parte, Uniunea Europeană și, de cealaltă, America. G20 are un cuvânt greu de spus asupra organismelor legislative și de reglementare, de o parte și de alta a Atlanticului. Astfel, poziția FEE a fost întotdeauna promovarea standardelor globale de înaltă calitate, bazate pe principii. La nivel european, Comisia Europeană intenționează să efectueze o revizuire de amploare a Directivelor contabile a patra și a șaptea. Proiectele Solvency II, aferent sectorului de asigurări, și Basel, aferent sectorului bancar, sunt, de asemenea, în derulare. În domeniul raportării financiare, EFRAG (Grupul European de Consiliere în domeniul Raportării Financiare) joacă un rol central, atât la nivel european, cât și în cadrul activității FEE. De asemenea, FEE a contribuit la toate luările de poziție ale EFRAG, implicându-se în plan decizional, rolul său fiind unul consultativ.

Noile tendințe în domeniul auditului

Provocările din domeniul auditului sunt, în mare parte, centrate în jurul Standardelor Internaționale de Audit clarificate. Acestea au fost finalizate de către IFAC în februarie 2009. Având în vedere necesitatea unui limbaj global, FEE a sprijinit întotdeauna adoptarea ISA-urilor la nivel european. Acest punct a fost pe masa de lucru a Comisiei Europene, din acest motiv a fost necesară traducerea ISA-urilor clarificate în toate cele 23 de limbi oficiale ale Uniunii Europene. Grație eforturilor depuse de Camera Auditorilor Financieri, aceste standarde sunt acum disponibile și în limba română. Multe voci ar putea spune că standardele internaționale de audit actuale au fost ajustate pentru a răspunde nevoilor unei game largi de entități. FEE a insistat pe lângă Consiliul pentru Standarde Internaționale de Audit și Asigurare (IAASB) din cadrul IFAC că ar fi necesară publicarea unor îndrumări, care să faciliteze adoptarea acestora de către entitățile mici și mijlocii. Prin răspunsul favorabil primit de la IAASB în această privință, FEE a demonstrat, încă o dată, că interesul față de necesitățile membrilor săi este încununat de succes, sub forma unor acțiuni concrete.

Pragurile de audit au fost crescute din nou, în unele țări ale Uniunii Europene numărul companiilor care sunt obligate să efectueze audit statutar va scădea; din acest motiv trebuie acordată o atenție sporită serviciilor de asigurare alternativă.

O altă provocare cu care se va confrunta profesia este reprezentată de limbajul XBRL, un limbaj electronic de raportare financiară, care nu se referă doar la un limbaj contabil, ci include și aspecte de audit.

Alte **domenii de interes** ale Federației Experților Contabili Europeni :

- întreprinderile mici și mijlocii,
- calificare și acces la piață – Comisia Europeană va demara o consultare cu privire la sectorul contabil în a doua jumătate a acestui an,
- etică – apariția noului Cod Etic al Profesioniștilor Contabili și modul în care acesta va fi implementat pe plan național,
- guvernanța corporativă și dreptul companiilor - Comisia Europeană va continua să rezolve efectele crizei,
- dezvoltare durabilă – deși pe fondul unui climat de criză financiară, dezvoltarea durabilă a continuat să aibă un cuvânt greu de spus.

Concluzii

Federația Experților Contabili Europeni își propune să reprezinte vocea unică a profesiei contabile și de audit la nivel european, realizând un dialog permanent atât cu membrii săi, organisme profesionale naționale reprezentate în 32 de țări europene și în toate statele membre ale Uniunii Europene, dar reprezentând totodată interesele și opiniile acestor membri în fața instituțiilor europene și internaționale, organisme de normalizare și reglementare de o parte și de alta a Atlanticului. Acceptarea Camerei Auditorilor Financieri din România ca membru cu drepturi depline al acestei organizații profesionale, va reprezenta o nouă etapă a recunoașterii internaționale a organizației noastre.

*Această comunicare a fost susținută în cadrul Conferinței anuale a Camerei Auditorilor Financieri din România. Textul a fost tradus și adaptat de **Adriana Coșa**, șef departament relații internaționale.*

Perspective strategice în auditul financiar

Eugeniu ȚURLEA* & Mihaela MOCANU**

Abstract

Strategic Perspectives in Financial Audit

Audit companies usually face the same or even higher challenges as other businesses, which makes good strategic planning important for them, too. However, few researches have focused on financial audit from a strategic perspective. The objective of the present paper is to fill in this knowledge gap by offering a strategic perspective on financial audit. As methodology, the paper applies an innovative managerial instrument - the co-opetitional model - to identify and explain the underlying mechanisms in an auditing company's environment and to show how these mechanisms can be changed to increase those companies' success. The main participants in the financial audit "game" (clients, suppliers, competitors and complementors) are identified, as well as the other elements of the game (added values, rules, tactics and scope). Based on this analysis, the authors offer suggestions of potential strategies audit companies might choose in order to increase business success and at the same time point out approaches and strategies that work in most businesses, but not in financial audit. The present article brings a contribution to knowledge by applying this co-opetitional model to the financial audit field and has implications for the auditing companies' managers willing to improve their strategies.

Key words: competition, cooperation, co-opetition, financial audit, strategy

Cuvinte cheie: competiție, cooperare, co-opetiție, audit financiar, strategie

* Prof. univ. dr., Academia de Studii Economice București, e-mail: eturlea@yahoo.com

** Drd., Academia de Studii Economice București, e-mail: mihaela.g.mocanu@gmail.com

1 Nguyen, T., *Jahresabschlussprüfung aus spieltheoretischer Sicht (Auditul financiar din perspectiva teoriei jocurilor)*, Die Wirtschaftsprüfung, Heft 1-2, 2005, p. 11-19; J. Coate, R. E. Florence, K. L. Kral, *Financial Statement Audits, a Game of Chicken?*, Journal of Business Ethics 41, 2002, p. 1-11;

2 Tucker, R. R., Matsumura, E. M., Subramanyam, K.R., *Going-concern judgments: An experimental test of the self-fulfilling prophecy and forecast accuracy*, Journal of Accounting and Public Policy 22, 2003, p. 401-432;

Introducere

În prezent, lumea afacerilor se caracterizează prin expansiunea tehnologiilor informatice, prin internaționalizarea afacerilor și prin turbulențe în plan financiar.

Pe acest fundal devine stringentă nevoia unor noi perspective asupra strategiilor de menținere și creștere a succesului în afaceri. Deși funcționează într-un mediu strict reglementat, firmele de audit se confruntă în prezent cu aceleași provocări ca și alte tipuri de afaceri. În domeniul auditului financiar, din ce în ce mai multe companii au activități internaționale, deci care depășesc frontierele țării de origine, încercând în același timp să prospere din punct de vedere financiar. În consecință, planificarea strategică devine din ce în ce mai importantă.

Cu toate acestea, puțini autori și-au propus să ofere o perspectivă strategică asupra auditului financiar. În schimb, cercetarea s-a concentrat pe relația client-auditor dintr-o perspectivă a teoriei jocurilor, prin analiza interacțiunii între auditor și compania auditată și a alternativelor de comportament ale acestora¹. Problema unui raport de audit care semnalizează dificultăți financiare ale companiei auditate a fost de asemenea investigată dintr-o perspectivă a teoriei jocurilor, pentru a identifica erorile în procesul decizional al auditorului².

Pe de altă parte, puține studii au oferit o perspectivă integrată asupra auditului

financiar care să includă nu doar relația auditorului cu clientul, dar și interacțiunile cu companii de audit concurente, cu organisme profesionale, cu investitori și creditori, cu guvernul, cu universitățile și instituțiile care oferă instruire și calificări. Obiectivul prezentei lucrări este de a completa această lacună în cercetare, oferind o astfel de perspectivă integrată prin intermediul modelului co-opetițional. În plus, lucrarea urmărește să contribuie la dezvoltarea de strategii adecvate pentru companiile de audit, prin luarea în considerare a interdependențelor între diverși jucători de pe piața de audit.

Articolul este structurat după cum urmează: în primul rând, este prezentat modelul co-opetițional utilizat. Apoi, după o descriere a metodologiei cercetării, modelul este aplicat în auditul financiar, prin identificarea principalilor actori de pe piața de servicii de audit financiar și prin delimitarea principalelor elemente ale "jocului" de audit financiar. Aceste elemente sunt analizate și discutate, pentru a oferi managerilor companiilor de audit sprijin în procesul decizional.

Modelul co-opetițional în lumea afacerilor

Din punct de vedere stilistic, termenul de „co-opetiție” poate fi asimilat unui oximoron, deoarece provine din alăturarea a doi termeni care aparent se exclud reciproc: cooperarea și competiția. Prin definiție, co-opetiția în-

seamnă a coopera pentru a extinde piața, simultan cu a concura pentru a o împărți. Acest concept pune în evidență o dualitate fundamentală: pentru a crea valoarea este necesară cooperarea, pentru a menține valoarea este necesară competiția. În scopul creării de valoare, este de dorit ca părțile să nu acționeze în izolare, ci să-și recunoască interdependența. Astfel, relațiile inter-organizaționale au fost modelate, prin doctrina co-opetiției, într-un mod inovator. Cei care au introdus conceptul de co-opetiție au fost profesorii Brandenburg și Nalebuff³, al căror principal argument a fost că aceste două fenomene aparent contradictorii – competiția și cooperarea între firme – nu se exclud reciproc⁴. Din contră, o relație poate include atât elemente de cooperare, cât și de competiție, iar firmele pot concura și coopera în același timp. Existența simultană a elementelor de cooperare și competiție implică o relație între firme denumită *co-opetiție*. În consecință, competiția inter-organizațională pură și cooperarea inter-organizațională pură sunt utopice, căci în realitate există diverse forme hibride de relații de co-opetiție.

Înțelegerea comportamentului de co-opetiție este facilitată de înțelegerea conceptelor de competiție și cooperare. Competiția ia naștere atunci când mai multe firme oferă aceleași produse sau produse similare și luptă pentru aceiași clienți și furnizori. Pe acest fundal, companiile au tendința de a câștiga valoare prin obținerea controlului total asupra resurselor lor și prin atragerea clienților, excluzând astfel colaborarea cu alte companii. În competiția pură există o

delimitare clară a granițelor între competitori. Din contră, în cooperarea pură există schimburi frecvente între parteneri, inclusiv schimburi de afaceri, de informații și sociale. Cooperarea produce legături puternice care depășesc granițele între firme, cu scopul de a împărți capacități, active și interese complementare. Conform unei poziții frecvent întâlnite în literatură, competiția are efecte negative, în timp ce cooperarea are doar consecințe pozitive. Contrar acestei opinii, în cadrul modelului co-opetițional se pornește de la premisa că atât competiția, cât și cooperarea sunt necesare și de dorit în derularea unei afaceri, deoarece ambele pot aduce avantaje unei firme⁵.

Principalul concept folosit este "Value Net", o schemă ce descrie principalii participanți la "jocul" afacerilor și interdependențele între ei. "Value Net" constă din patru tipuri de jucători cu care interacționează orice companie: clienți, furnizori, competitori ("*substitutors*") și parteneri ("*complementors*")⁶. *Clienții* sunt persoane fizice sau juridice cărora le sunt adresate bunurile sau serviciile unei companii, respectiva companie primind bani în schimbul bunurilor sau serviciilor livrate. *Furnizorii* sunt terți care direcționează resurse către companie, care este obligată să le ofere în schimb bani.

Competitorii reprezintă un alt tip de jucători care oferă consumatorilor bunuri sau servicii de substituție sau către care furnizorii își pot vinde produsele. Spre exemplu, Hewlett Packard și DELL sunt competitori în raport cu clienții, deoarece amândouă companiile pun în vân-

3 Brandenburger, A., Nalebuff, B., *Co-Opetition: A Revolution Mindset That Combines Competition and Cooperation*, New York, Doubleday, 1996;

4 Luo, Y., "Toward co-opetition within a multinational enterprise: a perspective from foreign subsidiaries", *Journal of World Business* 40, 2005, p. 71-90;

5 Barretta, A., *The functioning of co-opetition in the health-care sector: An explorative analysis*, *Scandinavian Journal of Management* 24, 2008, p. 209-220;

6 Brown, J. S., *Seeing Differently: Insights on Innovation*, Boston, Harvard Business School Publishing, 1997, p. 59 - 84;

zare computere și produse din sfera computerelor. Pe de altă parte, Coca-Cola și Tyson Foods sunt competitori în raport cu furnizorii⁷, pentru că ambele firme folosesc dioxid de carbon ca materie primă – Coca-Cola pentru producerea băuturilor răcoritoare carbogazoase, iar Tyson Foods pentru congelarea cărnii de pui.

Partenerii sunt jucători de la care clienții cumpără produse complementare sau către care furnizorii vând resurse complementare. Partenerii clasici sunt companiile de hardware și de software⁸. De exemplu, produsele hardware mai rapide, cum ar fi plăcile video performante, cresc disponibilitatea utilizatorilor de a cumpăra jocuri mai sofisticate. Parteneri în raport cu furnizorii pot fi două companii aeriene diferite. Atunci când decid să-și îmbunătățească flota, aceste companii aeriene stimulează furnizori precum Boeing să vândă același nou model de avion amândurora, pentru a-și acoperi costurile de cercetare-dezvoltare.

Schema "Value Net" descrie diferitele roluri ale jucătorilor. Există posibilitatea ca un jucător să aibă mai mult de un rol simultan. În exemplul privitor la companiile aeriene, acestea oferă servicii similare pasagerilor, adică sunt competitori în raport cu clienții. Pe de altă parte, atunci când își îmbunătățesc flota cumpărând aeronave de la producătorul Boeing, sunt parteneri în raport cu furnizorul, după cum s-a arătat în exemplul anterior. În orice moment, o companie poate juca rolul de furnizor, cumpărător sau competitor și partener. Astfel, punctul-forțe al schemei "Value

Net" constă în faptul că explorează interdependențele între jucători.

Jocul co-opetitional, așa cum este modelat de Brandenburg și Nalebuff, este format din cinci elemente:

- (1) jucători (**players**),
- (2) valori adăugate (**added values**),
- (3) reguli (**rules**),
- (4) tactici (**tactics**) și
- (5) arie de cuprindere (**scope**),

pe scurt **PARTS**⁹. În primul rând, *jucătorii* sunt cei incluși în schema "Value Net" descrisă mai sus, respectiv clienții, furnizorii, competitorii și partenerii. Al doilea element – *valorile adăugate* – se referă la ceea ce fiecare jucător aduce în plus la joc. Dintr-o perspectivă strategică, un jucător urmărește, pe de-o parte, să devină cel mai valoros sau/și, pe de altă parte, să diminueze valoarea adăugată a altor jucători¹⁰.

În al treilea rând, setul existent de *reguli* scrise și nescrise oferă structură jocului. Deși nu există un set universal de reguli în lumea afacerilor, jucătorii nu respectă în general doar legi și reglementări, ci și obiceiuri, proceduri sau contracte. Al patrulea element al jocului este reprezentat de *tactici*, definite ca "acțiuni pe care jucătorii le întreprind pentru a modela percepțiile altor jucători"¹¹. Tacticile pot fi folosite ori ca să reducă percepțiile eronate, ori ca să creeze sau să mențină astfel de percepții distorsionate. Al cincilea element, *aria de cuprindere*, se referă la limitele jocului, care pot fi extinse sau restrânse. O companie poate să-și extindă afacerea către alte jocuri sau poate men-

ține separate două jocuri, în mod intenționat.

Toate aceste cinci elemente – jucătorii, valorile adăugate, regulile, tacticile și aria de cuprindere – pot fi modificate, spre avantajul jucătorului care folosește acest model PARTS. Așadar, PARTS nu oferă doar un cadru de referință, ci și un set complet de pârgii pentru dezvoltarea de strategii. Reprezintă un cadru util pentru a identifica și a explica mecanismele de bază din mediul unei companii și pentru a arăta cum pot fi modificate aceste mecanisme. Prin urmare, PARTS este o metodă care stimulează originalitatea în gândire¹².

Metodologia cercetării

Prezentarea cercetare aplică în domeniul auditului financiar modelul co-opetitional prezentat în secțiunea anterioară. În scopul aplicării acestui model, o primă etapă din cadrul metodologiei de cercetare a constat în a determina particularitățile auditului financiar, comparativ cu alte tipuri de afaceri, printre care se numără următoarele:

- o companie de audit financiar este un furnizor de servicii de înalt profesionalism, care necesită pregătire profesională, experiență și competențe tehnice deținute de un număr relativ mic de persoane, care formează o elită profesională;
- resursele vitale pentru o companie de audit financiar sunt reprezentate de cunoștințele, competențele și profilul moral al angajaților săi; în

7 Brown, J. S., *Seeing Differently: Insights on Innovation*, Boston, Harvard Business School Publishing, 1997, p. 63

8 <http://mayet.som.yale.edu/coopetition/Co-opetition.html> (accesat: 25.02.2010);

9 Brandenburger, A., Nalebuff, B., *Co-Opetition: A Revolution Mindset That Combines Competition and Cooperation*, New York, Doubleday, 1996;

10 Brown, J. S., *Seeing Differently: Insights on Innovation*, Boston, Harvard Business School Publishing, 1997, p. 59 – 84;

11 <http://www.provenmodels.com/593/co-opetition/adam-m.-brandenburger-barry-j.-nalebuff> (accesat: 01.12.2009)

12 <http://www.provenmodels.com/593/co-opetition/adam-m.-brandenburger-barry-j.-nalebuff> (accesat: 01.12.2009)

plus, reputația firmei determină succesul sau insuccesul său ca afacere;

- de regulă, cererea de servicii de audit financiar nu este generată de nevoile resimțite de compania-client pentru buna desfășurare a obiectului său de activitate, ca în majoritatea celorlalte ramuri economice, ci provine din necesitatea respectării reglementărilor legale, care impun auditarea situațiilor financiare;
- activitatea de audit financiar este strict reglementată; auditorul financiar răspunde nu doar în fața legii, ci și în fața organizațiilor profesionale (Camera Auditorilor Financieri din România); de asemenea, ca profesionist, auditorul este obligat la respectarea unor cerințe stricte de etică (Codul de Etică pentru Profesioniștii Contabili, emis de IFAC – International Federation of Accountants);
- în principal datorită cerințelor de etică, marketingul serviciilor de audit financiar este limitat, comparativ cu numeroasele activități de promovare realizate în alte ramuri economice.

În al doilea rând, pornind de la aceste trăsături specifice auditului financiar, au fost identificați principalii participanți la jocul auditului financiar: clienți, furnizori, competitori, parteneri și s-a întocmit schema "Value Net", prezentată în Figura 1. Identificarea acestor "jucători" a ținut cont de semnificațiile atribuite fiecăruia în cadrul modelului și a fost realizată din perspectiva managerului unei companii ce oferă servicii de audit financiar.

O a treia etapă a cercetării a constat în aplicarea modelului PARTS. Pentru fiecare dintre "jucătorii" identificați în a doua etapă, s-a analizat valoarea adăugată pe care acesta o oferă activității de

audit financiar. Apoi au fost identificate și enumerate toate "regulile" – legi, norme, coduri, reglementări etc. relevante pentru domeniul analizat. Pe baza percepțiilor principalilor participanți la jocul de audit financiar, au fost identificate posibile tactici pentru modificarea acestor percepții, subliniindu-se tacticile companiilor de audit. În plus, s-a stabilit aria de cuprindere a jocului de audit financiar, prin identificarea unor servicii conexe suplimentare, prin care se poate extinde portofoliul companiilor de audit. Nu în ultimul rând, pentru fiecare dintre aceste elemente ale modelului PARTS – jucători, valori adăugate, reguli, tactici și arie de cuprindere – au fost propuse strategii de modificare a lor, în contextul particularităților auditului financiar identificate în prima etapă a cercetării.

Co-opetiție în auditul financiar

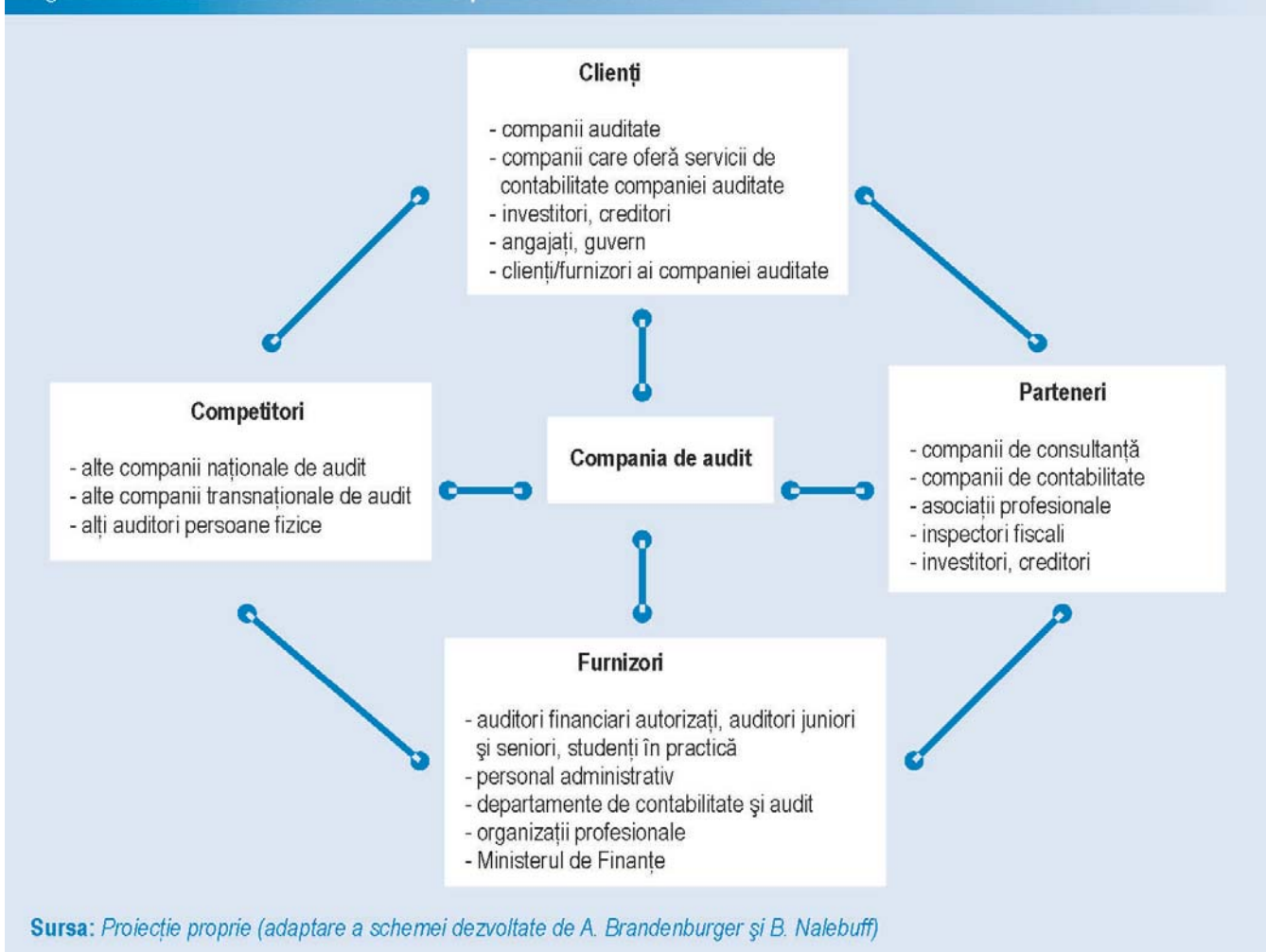
Companiile care oferă servicii de audit financiar funcționează într-un mediu strict reglementat, caracterizat printr-un risc crescut de litigii în comparație cu alte servicii. Doar companiile agreeate de corpurile profesionale naționale pot oferi servicii de audit financiar, în conformitate cu cerințele de competență și etică profesională. Prin aplicarea schemei "Value Net" prezentată în secțiunea anterioară, rezultă principalii jucători enumerați în figura 1, care vor fi analizați în cele ce urmează. De asemenea, tabelul 1 rezumă elementele principale ale jocului și strategiile potențiale pentru schimbarea acestor elemente în avantajul companiei de audit.

În primul rând, auditorul financiar este un profesionist independent care emite o opinie dacă situațiile financiare sunt prezentate în mod fidel în conformitate cu cadrul de raportare financiară în

vigoare. Nu doar cei care întocmesc situațiile financiare, ci toți utilizatorii acestora (investitori, creditori, angajați, guvern etc.) sunt interesați de raportul de audit; în consecință, companiile de audit sunt răspunzătoare față de publicul larg, nu doar față de clienți, așa cum se întâmplă în majoritatea afacerilor de altă natură. Așadar, „*clienții*” auditorului financiar nu se limitează la companiile auditate, ci includ și companiile care oferă servicii de contabilitate firmei auditate, persoanele care au investit în companiile auditate, creditorii acestora, angajații interesați de bunăstarea firmei, instituții publice (Ministerul de Finanțe), organizații profesionale (Camera Auditorilor Financieri din România), partenerii de afaceri (clienți sau furnizori) ai companiei auditate etc. Raportul de audit prin care se finalizează lucrările de audit financiar este adresat în mod indirect tuturor acestor părți interesate, motiv pentru care auditorul financiar ia în considerare nevoile tuturor acestora atunci când realizează produsul final al muncii sale – opinia de audit.

În al doilea rând, „*furnizorii*” unei companii de audit sunt cei care îi oferă acesteia resursele necesare bunei desfășurări a activității, în speță cunoștințele și competențele care fac posibilă munca de audit. Așadar, furnizori în raport cu o companie de audit sunt auditorii financiari agreeați de corpurile profesionale naționale (în cazul României, auditorii financiari recunoscuți de Camera Auditorilor Financieri din România), dar și auditorii seniori și juniori – persoane care au experiență profesională în domeniul auditului financiar, dar nu au statutul de auditor financiar autorizat. Pe lângă aceasta, printre furnizori se numără și studenții aflați în practică, personalul administrativ, precum și eventualele departamente de contabilitate și consultanță care pot

Figura 1 - Schema "Value Net" a unei companii care oferă servicii de audit financiar

avea aceiași clienți ca și departamentul de audit al respectivei firme (în cazul unui grup de firme sau a unei firme mari). Ministerul Finanțelor Publice, precum și organizațiile profesionale, cum ar fi Camera Auditorilor Financiari din România, dar și instituțiile sau firmele care oferă instruire specializată se încadrează tot în categoria de „furnizori”, deoarece îmbunătățesc nivelul competențelor și cunoștințelor profesionale ale angajaților companiei de audit și implicit calitatea resursei umane.

În al treilea rând, „competitorii” în raport cu o companie de audit financiar sunt cei care oferă servicii „de substituție”,

cu alte cuvinte servicii similare, de aceeași natură. Astfel de competitori sau concurenți pot fi alte companii naționale de audit, alte companii transnaționale de audit, precum și alți auditori persoane fizice. Este posibil ca o companie de audit cu capital străin să urmărească atragerea de companii-client cu capital străin din aceeași zonă geografică sau lingvistică, astfel încât competitorii unei astfel de companii să se reducă la firmele care urmăresc aceeași populație-tintă de clienți.

În al patrulea rând, „partenerii” unei companii de audit financiar sunt terți de la care clienții beneficiază de servicii

complementare sau cărora furnizorii mai-sus menționați le oferă resurse complementare. Astfel de parteneri sunt companiile de contabilitate, care întocmesc situațiile financiare ce fac obiectul auditului financiar, și companiile de consultanță, care oferă recomandări valoroase în domeniul fiscalității sau strategiilor de business. De asemenea, inspectorii fiscali, ca reprezentanți ai Ministerului Finanțelor Publice, pot identifica erori, fraudă, precum și proceduri interne defectuoase, ceea ce îi poate face pe clienții de audit conștienți de necesitatea și utilitatea auditului financiar și/sau a consultanței fiscale.

Tabelul 1 - Jocul de audit financiar

	Descriere	Strategii posibile/Comentarii
J U C Ă T O R I	- <i>Clienți</i>: companii auditate; companii care oferă servicii de contabilitate companiei auditate; investitori; creditori; angajați; guvern; clienți/furnizori ai companiei auditate; instituții publice; organizații profesionale; - <i>Competitori</i>: alte companii naționale sau transnaționale; alte persoane fizice care oferă servicii de audit; - <i>Parteneri</i>: companii de consultanță; companii de contabilitate; asociații profesionale; inspectori fiscali; investitori; creditori - <i>Furnizori</i>: auditori financiari autorizați; auditori juniori și seniori, studenți în practică; personal administrativ; universități; Camera Auditorilor Financiari din România; Ministerul de Finanțe.	- fuzionarea cu (achiziția de) alte companii de audit sau consultanță; - angajarea de persoane care sunt auditori financiari activi; - includerea de noi jucători, cum ar fi auditorii de grup sau managerii grupului din care face parte compania auditată;
V A L O R I A D Ă U G A T E	- serviciile de audit financiar pot fi oferite doar de companii agreeate de corpurile profesionale naționale (Camera Auditorilor Financiari din România); - auditorii financiari dispun de o expertiză vastă, inclusiv în aspecte fiscale, de raportare, insolvență etc.; - corpurile profesionale și asociațiile, firmele specializate și universitățile contribuie la formarea continuă a angajaților unei companii de audit; - părți interesate, precum creditori, investitori și guvern, își oferă încrederea și stimulează calitatea muncii de audit.	- oferirea nu doar de servicii de audit statutar, ci și de servicii precum: contabilizare bazată pe taxe, contabilizare bazată pe informațiile legate de încasările și plățile în numerar, auditul situațiilor financiare întocmite în conformitate cu prevederile legate de raportarea financiară¹³, auditarea unei componente a situațiilor financiare sau a unor elemente specifice din situațiile financiare¹⁴, auditarea de situații financiare rezumate¹⁵ etc.; - creșterea valorii adăugate prin traininguri și calificări;
R E G U L I	- standarde de audit; codul etic; - reguli și reglementări contabile; - reglementări ale corpurilor profesionale; - set de proceduri ale companiei de audit; - obiceiuri specifice culturii companiei auditate și companiei de audit; - scrisori de angajament și contracte.	- schimbarea obiceiurilor; - schimbarea procedurilor; - îmbunătățirea conținutului scrisorilor de angajament; - îmbunătățirea clauzelor contractelor încheiate.
T A C T I C I	Percepții privind auditorul financiar ale: - departamentului de contabilitate și managementului companiei auditate: auditorul = persoană care crește exagerat volumul de muncă și care penalizează erorile; - <i>investitorilor</i>: auditorul = "o rețea de siguranță"¹⁶; - <i>altor părți interesate</i>: auditorul = un sistem de alarmă, un profesionist independent; - <i>furnizorilor</i>: auditorul = un client cu cerințe înalte; - <i>competitorilor</i>: auditorul = concurent; - <i>partenerilor</i>: auditor = garanție pentru calitatea raportării financiare; Tactici ale auditorului pentru modificarea sau menținerea acestor percepții: - acordarea de atenție fiecărui detaliu (în comportament, aspect, discuții și negocieri); - participarea regulată la cursuri de pregătire profesională; - conștientizarea nevoilor companiei-client; - evitarea suprasolicitării reprezentanților clientului etc.	Schimbarea percepției: - companiei auditate: auditorul = un partener pentru succes; - investitori, creditori și alte părți interesate: auditori = experți cu răspundere limitată; - unii dintre competitori și parteneri: auditorul = partener de lucru. Possibile tactici: - acțiuni de informare a celor în cazul cărora se urmărește schimbarea percepției; - intensificarea cursurilor de pregătire oferite angajaților; - explicarea detaliată a răspunderilor stabilite prin contractul de audit – în special clienților de audit etc.

13 IFAC, *Manual de standarde internaționale de audit și control de calitate. Audit financiar 2009*, ISA 800, "Considerente speciale - auditul situațiilor financiare întocmite în conformitate cu cadrele cu scop special", coeditare CAFR - Irecson, 2009;

14 IFAC, *Manual de standarde internaționale de audit și control de calitate. Audit financiar 2009*, ISA 805, "Considerente speciale - audituri ale componentelor individuale ale situațiilor financiare ale elementelor specifice, conturi sau alte aspecte ale situațiilor financiare", coeditare CAFR - Irecson, 2009;

15 IFAC, *Manual de standarde internaționale de audit și control de calitate. Audit financiar 2009*, ISA 810, "Misiuni de raportare cu privire la situații financiare simplificate", coeditare CAFR - Irecson, 2009;

16 Tweedie, D., *Challenges Facing the Auditor: Professional Fools and the Expectation Gap*, Deloitte, Haskins and Sells Lecture, University College, Cardiff, 1987;

	Descriere	Strategii posibile/Comentarii
A R I E	Alte jocuri posibile: - contabilizare bazată pe taxe pentru un set de situații financiare care însoțesc declarația privind taxele unei entități, - contabilizare bazată pe informațiile legate de încasările și plățile în numerar ale unei entități pe care aceasta ar putea fi nevoită să le pregătească pentru creditori, - auditul situațiilor financiare întocmite în conformitate cu prevederile legate de raportarea financiară stabilită de un regulator, - auditul situațiilor financiare întocmite în conformitate cu prevederile dintr-un contract legate de raportarea financiară, cum ar fi contractele privind obligațiunile, un contract de împrumut sau alocarea unui proiect¹⁷, - auditarea unei componente a situațiilor financiare sau a unor elemente specifice din situațiile financiare¹⁸, - auditarea de situații financiare rezumate¹⁹.	Extinderea jocului de audit financiar prin oferirea altor servicii conducerii, pentru a exploata efectele de sinergie, cu riscul de a afecta independența.

Sursa: Proiecție proprie

Pe de altă parte, parteneri în raport cu furnizorii pot fi două sau mai multe companii de audit și consultanță diferite. Atunci când decid să-și continue pregătirea profesională și să-și actualizeze cunoștințele în materie de legislație, astfel de companii apelează la corpuri profesionale sau la firme specializate în training. Astfel, acestea își pot oferi simultan serviciile mai multor persoane interesate din diverse firme de audit, minimizând costurile generate de organizarea sesiunilor de training. Indirect, investitorii și creditorii companiei auditate sunt, de asemenea, parteneri ai firmei de audit, prin interesul lor în calitatea situațiilor financiare, care stimulează interesul de aceeași natură din partea firmei auditate, cu beneficii indirecte asupra atitudinii acesteia față de auditorul financiar.

Pentru a-și păstra credibilitatea față de clienți și de public în general, auditorii

sunt obligați de cerințele etice aplicabile la nivel internațional să-și protejeze independența în aparență și în fapt, prin prevenirea oricărui potențial amenințări²⁰. Amenințările la adresa independenței pot fi generate de interese financiare sau de altă natură ale profesionistului contabil (amenințări cauzate de interesul propriu) sau de o relație apropiată cu clientul (amenințări legate de familiaritate)²¹. Prin urmare, întreținerea unor relații apropiate și de lungă durată cu clienții de audit sau deținerea unui client-cheie care generează o parte foarte semnificativă din veniturile companiei nu sunt de dorit în auditul financiar, deși sunt un obiectiv al majorității managerilor din alte tipuri de afaceri.

Valoarea adăugată a companiilor de audit (vezi Tabelul 1, "Valori adăugate") se referă în principal la faptul că auditorii financiari sunt profesioniști respectați, care dețin competențele și cunoștințele

necesare nu doar pentru a oferi servicii de audit financiar, ci și, spre exemplu, servicii de consultanță fiscală. Cu toate acestea, când companiile de audit oferă servicii de consultanță aceluiași client de audit, aceasta duce la amenințări legate de auto-revizuire. Prin urmare, creșterea propriei valori prin oferirea de alte servicii managementului cu excepția celor de audit poate afecta independența percepută și nu este o strategie optimă pentru auditorul financiar (vezi Tabelul 1, "Arie de cuprindere" – „Strategii posibile”).

Un alt aspect specific este faptul că auditorii financiari sunt datori să respecte cerințele unui cod de etică pentru profesioniștii contabili²² ce, pe de o parte, promovează integritate, obiectivitate, competență profesională și atenția cuvenită, confidențialitate și comportament profesional drept principii fundamentale și, pe de altă parte, stabilește

17 IFAC, *Manual de standarde internaționale de audit și control de calitate. Audit financiar 2009*, ISA 800, "Considerente speciale - auditul situațiilor financiare întocmite în conformitate cu cadrele cu scop special", coeditare CAFR - ed. Irecson, 2009;

18 IFAC, *Manual de standarde internaționale de audit și control de calitate. Audit financiar 2009*, ISA 805, "Considerente speciale - audituri ale componentelor individuale ale situațiilor financiare ale elementelor specifice, conturi sau alte aspecte ale situațiilor financiare", coeditare CAFR - ed. Irecson, 2009;

19 IFAC, *Manual de standarde internaționale de audit și control de calitate. Audit financiar 2009*, ISA 810, "Misiuni de raportare cu privire la situații financiare simplificate", coeditare CAFR - ed. Irecson, 2009;

20 International Federation of Accountants, *Code of Ethics for Professional Accountants*, 2008, paragr. 100.10.

21 Mocanu, Mihaela, *An Analysis of the Concept of Auditor Independence*, Metalurgia International vol. XIV/2009 special issue no.11, , 2009, p. 126-128;

22 IFAC, *Code of Ethics for Professional Accountants*, 2008.

limite pentru strategiile de marketing, așa cum sunt înțelese în mod tradițional în mediul de afaceri. Astfel, când își promovează serviciile, companiile de audit vor avea în vedere să nu compromită profesia²³ și să evite potențialele amenințări la adresa conformității cu principiile fundamentale menționate mai sus. Mai mult, pretențiile exagerate pentru serviciile oferite, calificările deținute sau experiența câștigată sau referirile compromițătoare la comparații nefundamentate cu activitatea altora sunt inacceptabile din perspectiva normelor etice amintite. Așadar, strategia de diminuare a valorii adăugate a competitorilor nu este o alternativă viabilă în auditul financiar.

Același Cod de Etică pentru Profesioniștii Contabili emis de IFAC (International Federation of Accountants) și adoptat și de Camera Auditorilor Financiari din România solicită auditorilor să demonstreze comportament profesional²⁴, adică să respecte reglementările relevante și să evite orice acțiune care discreditează profesia. După cum s-a menționat deja, auditorii financiari sunt profesioniști respectați, care oferă credibilitate situațiilor financiare și asigurarea tuturor părților interesate cu privire la bunăstarea companiei auditate. Astfel, auditorii financiari sunt datori, pe de o parte, să protejeze reputația profesiei și, pe de altă parte, să respecte întregul cadru legislativ în vigoare.

Deoarece legile și reglementările constituie majoritatea regulilor jocului și determină într-o mare măsură conținutul și structura scrisorilor de angajament și a contractelor, strategiile privitoare la această dimensiune a jocului sunt de asemenea limitate (vezi Tabelul 1, „Reguli”).

Totuși, în opinia autorilor, ceea ce ar putea și ar fi de dorit să schimbe companiile de audit în jocul auditului financiar sunt percepțiile distorsionate ale celorlalți jucători. Publicul are așteptări mari de la auditorii financiari, astfel că, de regulă, aceștia pun publicul înaintea oricărei preocupări comerciale. Astfel de așteptări includ detectarea de indicii privind o potențială insolvență, identificarea amenințărilor la adresa continuității activității sau chiar a cazurilor de fraudă, comunicarea clară a rezultatelor auditului, menținerea independenței și așa mai departe.

Prin cercetarea din prezentul articol se sugerează necesitatea ca publicul să fie făcut conștient și de faptul că auditorii pot oferi doar o asigurare rezonabilă că situațiile financiare sunt prezentate în mod fidel, datorită limitărilor inerente ale lucrărilor de audit (cum ar fi restricțiile de timp și buget și factorul uman) – vezi Tabelul 1 “Tactici”.

Este de dorit ca auditorul financiar să fie perceput drept partener de afaceri care contribuie la bunăstarea clienților, nu ca un profesionist care mărește volumul de muncă al departamentului de contabilitate și facturează niște tarife aparent nejustificate.

Discuții și concluzii

Modelul co-opetitional aplicat în auditul financiar are implicații practice valoroase, în special pentru managementul firmelor de audit. În primul rând, modelul reprezintă un instrument ușor de utilizat pentru o analiză detaliată a mediului de afaceri specific unei firme de audit. Pe lângă identificarea beneficia-

rilor (a clienților) potențiali și actuali și a competitorilor (companii sau persoane care oferă servicii de substituție), modelul introduce noțiunea de furnizor în domeniul auditului financiar, precum și pe cea de partener (“*complementor*”) – noțiune cu un grad ridicat de noutate. În afara acestei ample analize competitive pe care o facilitează, modelul co-opetitional oferă și o metodă sistematică de stabilire a strategiilor de afaceri, prin faptul că identifică elementele “jocului” de audit financiar – jucători, valori adăugate, reguli, tactici și arie de cuprindere – care pot fi modificate în direcția dorită de managementul firmei.

Așadar, pe lângă faptul că sistematizează și clasifică toți participanții cu care interacționează o companie de audit în desfășurarea activității sale, modelul oferă și posibilitatea de a analiza interdependențele dintre acești participanți, precum și dintre fiecare participant și compania de audit.

De asemenea, modelul promovează o schimbare de mentalitate, de perspectivă, de gândire a managerilor, dar și a angajaților companiilor de audit. În primul rând, aplicarea modelului pornește de la premisa că și activitatea de audit financiar este tot o afacere, iar cei care îl practică au interese financiare.

O dată conștientizată această stare de fapt, gândirea strategică devine vitală pentru succesul companiei de audit. Cum gândirea strategică și procesul decizional nu pot fi eficiente fără o cunoaștere a realității și fără o sistematizare a informațiilor deținute, utilitatea unui model precum cel co-opetitional este de netăgăduit. Prin comparație cu alte instrumente manageriale, modelul aplicat în această lucrare prezintă trei puncte-forțe principale:

22 IFAC, *Code of Ethics for Professional Accountants*, 2008, paragr. 250.2.

23 IFAC, *Code of Ethics for Professional Accountants*, 2008, paragr. 100.4 (e)

- 1) arată că aceia care interacționează cu o firmă de audit sunt mai numeroși decât se consideră în mod tradițional;
- 2) subliniază avantajul de a privi afacerea nu doar ca pe o competiție, ci și ca pe o cooperare, în același timp;
- 3) promovează o atitudine conform căreia jocul de audit financiar existent nu este un "dat", ci poate fi modificat spre propriul beneficiu, prin strategii adecvate.

Prezenta lucrare, prin aplicarea modelului co-opetitional, a încercat să identifice principalii "jucători" din mediul auditului financiar și să ofere sugestii pentru potențiale strategii pe care firmele de audit le-ar putea alege pentru a-și mări succesul în afaceri, evidențiind în același timp abordări și strategii

care funcționează în majoritatea afacerilor, dar nu și în auditul financiar.

Spre exemplu, a urmări menținerea pe termen lung a unui client important poate părea un obiectiv de dorit în majoritatea afacerilor, în timp ce în auditul financiar aceasta ar putea afecta independența auditorului.

Cu toate acestea, luând în considerare percepțiile eronate ale publicului asupra auditorului financiar, o schimbare recomandată a jocului este de a crea ima-

gina de partener de afaceri al clienților auditați.

În concluzie, modelul co-opetitional aplicat în această lucrare a oferit o perspectivă originală asupra mediului în care funcționează companiile de audit și auditorii financiari.

Această perspectivă strategică poate fi extinsă prin studii de caz, pentru a veni și mai mult în sprijinul managerilor firmelor de audit atunci când iau decizii vitale pentru companie.

Acest articol a fost elaborat în cadrul proiectului POSDRU/6/1.5/S/11 "Doctorat și doctoranzi în triunghiul educație-cercetare-inovare (DOC-ECI)", proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013 și coordonat de Academia de Studii Economice din București.

This article is a result of the project POSDRU/6/1.5/S/11 „Doctoral Program and PhD Students in the education research and innovation triangle”. This project is co funded by European Social Fund through The Sectorial Operational Programme for Human Resources Development 2007-2013, coordinated by The Bucharest Academy of Economic Studies.

Bibliografie

- Barretta, A., *The functioning of co-opetition in the health-care sector: An explorative analysis*, Scandinavian Journal of Management 24, 2008, p. 209-220
- Brandenburger, A., Nalebuff, B., *Co-Opetition: A Revolution Mindset That Combines Competition and Cooperation*, New York, Doubleday, 1996;
- Brown, J. S., *Seeing Differently: Insights on Innovation*, Boston, Harvard Business School Publishing, 1997, p. 59 - 84;
- Coate, J., Florence, R. E., Kral, K. L., *Financial Statement Audits, a Game of Chicken?*, Journal of Business Ethics 41, 2002, p. 1-11;
- Federația Internațională a Contabililor, *Manual de Standarde Internaționale de Audit și Control de Calitate. Audit financiar 2009*, coeditare CAFR-editura Irecson, București, 2009
- International Federation of Accountants, *Code of Ethics for Professional Accountants*, 2008.
- Luo, Y., *Toward co-opetition within a multinational enterprise: a perspective from foreign subsidiaries*, Journal of World Business 40, 2005, p. 71-90;
- Mocanu, Mihaela, *An Analysis of the Concept of Auditor Independence*, Metalurgia International vol. XIV/2009 special issue no.11, , 2009, p. 126-128;
- Nguyen, T., *Jahresabschlussprüfung aus spieltheoretischer Sicht (Auditul financiar din perspectiva teoriei jocurilor)*, Die Wirtschaftsprüfung, Heft 1-2, 2005, p. 11-19;
- Tucker, R. R., Matsumura, E. M., Subramanyam, K.R., *Going-concern judgments: An experimental test of the self-fulfilling prophecy and forecast accuracy*, Journal of Accounting and Public Policy 22, 2003, p. 401-432;
- Tweedie, D., *Challenges Facing the Auditor: Professional Fouls and the Expectation Gap*, Deloitte, Haskins and Sells Lecture, University College, Cardiff, 1987;
- http://web.ifac.org/download/2009_Auditing_Handbook_A006_TOC.pdf (accesat: 25.02.2010)
- <http://mayet.som.yale.edu/coopetition/Co-opetition.html> (accesat: 25.02.2010);
- <http://www.provenmodels.com/593/co-opetition/adam-m.-brandenburger-barry-j.-nalebuff> (accesat: 01.12.2009);

Contribuții la cunoașterea și implementarea unui model de evaluare a riscului de audit

Sorin BRICIU*, Adela SOCOL** & Letiția ROF***

Abstract

Contributions to the Knowledge and Implementation of an Audit Risk Assessment Model

The aim of the present study is to present a valid and argumentative opinion about the knowledge and implementation of a general audit-risk assessment pattern applicable for financial audit missions. We attempt to describe the analysis procedures for audit risk and examine the main theoretical approaches in the specialty literature, the specific legislation and professional norms in the field of financial audit. For an economic entity - client audit - it is presented a case study regarding the application of the general pattern of audit risk determination. The theoretical approach and description of audit risk quantification offer results about the significance of risk audit determination and identification of major issues that should be taken into account by the auditor with a view to avoiding a non-adequate audit opinion when the financial situations contain significant fallacious items of information.

Key words: *audit risk, inherent risk, control risk, non-detecting risk, assessment model*

Cuvinte cheie: risc de audit, risc inerent, risc de control, risc de nedetectare, model de evaluare

Introducere

Specific oricărei activități umane și oricărui domeniu de activitate, riscul, asociat cu incertitudinea, generează un prim impuls în a fi declarat indezirabil un proces de măsurare, deoarece cuantificarea riscului ar presupune cuantificarea incertitudinii. Abordări recente ale riscurilor care grevează activitatea economică se bazează pe definirea acestora ca fiind mai degrabă efecte ale expunerii la o situație de incertitudine, ceea ce creează premise ale cuantificării lor posibile.

Riscul de audit nu se detașează de această accepțiune generală din cauza caracterului complex al evenimentelor care îl generează, a dificultăților în evaluare și, mai ales, a implicațiilor sale asupra rezultatelor misiunilor de audit financiar.

Pentru a se asigura că nu va exprima o opinie de audit neadekvată atunci când situațiile financiare conțin informații eronate semnificative, auditorul trebuie să aprecieze corect cantitatea de probe de audit ce trebuie colectate pentru a dezvolta o abordare eficientă a auditului. Cheia volumului său de muncă stă într-o apreciere subtilă, dar corectă, a riscului de audit și în asigurarea că acesta este redus până la un nivel acceptabil. Înainte de a estima eficacitatea mecanismelor de control intern, auditorul va aprecia riscul de audit privind probabilitatea existenței unor greșeli sau fraude în toate segmentele supuse auditului.

* Prof. univ. dr., Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia, e-mail: sbriciu@yahoo.com

** Conf. univ. dr., Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia, e-mail: adelasocol@yahoo.com

*** Drd., Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia, e-mail: lety72005@yahoo.com

Nu se poate identifica un model unanim acceptat de determinare a riscului de audit și nici o unitate de măsură agreată, fiind posibile atât exprimarea sa cantitativă în mărimi procentuale, cât și exprimarea calitativă pe anumite scale calitative prestabilite de auditor. Caracterul subiectiv al determinării riscului de audit impune auditorului un comportament centrat pe raționamentul profesional și experiență.

Obiective propuse și metodologia cercetării

Abordarea s-a concentrat pe investigarea metodelor de determinare a riscului de audit, prin prezentarea cadrului general de referință a temei în literatura de specialitate, reglementările internaționale, legislația națională specifică și normele profesionale din domeniul auditului financiar. Inițial, a fost studiată necesitatea măsurării riscului de audit, încercând să aflăm ce fel de evaluări sunt necesare auditorilor pentru a cunoaște aspectele cantitative ale acestui tip de risc. Argumentele în favoarea necesității măsurării acestui tip de risc au fost esențiale.

Acestea nu se referă doar la reglementările internaționale și naționale în domeniu și care impun auditorului să identifice și evalueze riscurile de denaturare semnificativă la nivelul situațiilor financiare ci și la nivelul afirmațiilor pentru clasele de tranzacții, solduri ale conturilor și prezentări pentru a asigura o bază pentru conceperea și desfășurarea procedurilor de audit viitoare.

Necesitatea determinării riscului de audit derivă și din modul în care auditorul utilizează informațiile culese prin aplicarea procedurilor de evaluare a riscurilor, pentru a determina natura și întinderea altor proceduri de audit pe care le va aplica. Odată stabilită necesitatea evaluării riscului de audit, au fost abordate metodele concrete pe care auditorii le pot utiliza în determinarea acestui tip de risc.

Informarea asupra temei analizate a fost realizată prin studierea literaturii de specialitate naționale și internaționale în domeniu, prin analiza legislației și prin documentarea directă, în vederea cunoașterii fenomenului practic al determinării riscului de audit, la nivelul unei societăți de audit care își desfășoară activitatea în România.

*„Necesitatea determinării
riscului de audit derivă
și din modul în care auditorul
utilizează informațiile culese
prin aplicarea procedurilor
de evaluare a riscurilor,
pentru a determina natura
și întinderea altor proceduri
de audit pe care le va aplica”*

Aspecte teoretice privind riscul de audit

În condițiile economice globale actuale, auditorii profesioniști se confruntă cu un risc crescut al auditului¹. Pentru societatea de audit, riscul de audit este perceput ca un risc economic sau de afaceri. Acest risc economic este dat de riscul ca auditorul să fie obligat de justiție să acopere anumite pagube cerute de utilizatorii situațiilor financiare.

Astfel, dacă clientul auditat dă faliment după efectuarea unui audit corespunzător, există o mare probabilitate ca aceia ce se consideră păgubiți (acționarii, creditorii etc.) să intenteze un proces juridic împotriva auditorului².

Mărturiile ale importanței acordate riscului de audit regăsim în planul reglementărilor internaționale, care consacră temei studiate un Standard Internațional de Audit, în vigoare pentru auditurile situațiilor financiare pentru perioadele cu începere de la sau ulterioare datei de 15 decembrie 2009 - **ISA 315 „Identificarea și evaluarea riscurilor de denaturare semnificativă prin înțelegerea entității și a mediului său”**³. În viziunea acestui standard se utilizează noțiunea de risc semnificativ.

1 Weaver, L., *Riscul de audit în cazul situațiilor financiare „cozmetizate”*, Revista „Audit Financiar”, nr. 7, 2009, p. 39-41.

2 Oprean, I.; Popa, I.E.; Lenghel, R.D., *Procedurile auditului și ale controlului financiar*, Editura Risoprint, Cluj- Napoca, 2007, p. 212.

3 IFAC, *Manual de standarde internaționale de audit și control de calitate. Audit financiar 2009*, coeditare CAFR – ed. Irecson, pag. 295

Potrivit Standardului Internațional de Audit 315, riscul semnificativ este „*un risc de denaturare semnificativă, identificat și evaluat, care, potrivit raționamentului auditorului, prevede o atenție specială de audit*”⁴.

Auditorul trebuie să identifice și să evalueze riscurile de denaturare semnificativă:

- a) la nivelul situațiilor financiare; și
- b) la nivelul afirmațiilor pentru clasele de tranzacții, solduri ale conturilor și prezentări pentru a asigura o bază pentru conceperea și desfășurarea procedurilor de audit viitoare.

Evaluarea riscurilor de denaturare semnificativă la nivelul situațiilor financiare face referire la riscurile care sunt legate în mod evident de situațiile financiare ca întreg și pot afecta numeroase afirmații. Riscurile de această natură reprezintă mai degrabă circumstanțe care pot spori riscurile de denaturare semnificativă la nivelul afirmațiilor, de exemplu, prin anularea de către conducere a controlului intern. Riscurile de la nivelul situațiilor financiare pot fi relevante, în special pentru luarea în considerare de către auditor a riscurilor de denaturare semnificativă generate de fraudă.

Evaluarea riscurilor de denaturare semnificativă la nivelul afirmațiilor pentru clasele de tranzacții, solduri ale conturilor și prezentări asistă direct auditorul în determinarea naturii, plasării în timp și amplitudinii procedurilor de audit viitoare. Prin identificarea și evaluarea acestor riscuri, auditorul poate ajunge la concluzia că riscurile identificate sunt corelate, în mod mai evident, cu situațiile financiare ca întreg și pot afecta numeroase afirmații.

Procedurile de evaluare a riscului trebuie să includă:

- interogări ale conducerii și ale altor categorii de personal din cadrul entității, care potrivit raționamentului auditorului pot deține informații ce pot asista la identificarea riscurilor de denaturare semnificativă datorate fraudei sau erorii;
- proceduri analitice;
- observare și inspecție.

Auditorul va avea în vedere existența unor limite inerente ale auditului, întrucât există riscul inevitabil ca unele inexactități semnificative să nu fie descoperite în situațiile financiare.

Riscului de audit îi sunt recunoscute trei componente: *riscul inherent*, *riscul de control* și *riscul de nedetectare*.

Riscul inherent reprezintă susceptibilitatea unui sold al unui cont sau a unei categorii de tranzacții la informații eronate ce ar putea fi semnificative individual sau atunci când sunt cumulate cu informații eronate din alte solduri sau tranzacții, presupunând că nu au existat și nu au fost aplicate controale interne adecvate; la acest nivel se face abstracție de activitatea de control și de capacitatea acestuia de a detecta neregulile. Sunt riscuri la care este supusă o entitate economică prin activitatea și demersurile sale.

Riscul de control reprezintă riscul ca o declarație eronată – ce ar putea să apară în soldul unui cont sau într-o categorie de tranzacții și care ar putea fi semnificativă în mod individual – sau atunci când este cumulată cu alte informații eronate din alte solduri sau categorii, să nu poată fi prevenită sau detectată și cercetată în timp util de sistemul contabil și de controlul intern. Riscurile de control reprezintă neregulile și erorile care nu sunt descoperite cu ocazia controlului. Evaluarea riscurilor de control se face în funcție de sistemul informatic utilizat, modul de organizare și de ținere a contabilității, modul de organizare a sistemului de control, modul de organizare și aplicare a procedurilor etc. Riscul de control nu poate fi egal cu zero, deoarece controlul intern nu poate oferi siguranță deplină privind prevenirea sau detectarea erorilor. Auditorul nu poate schimba nivelul controlului, el îl poate doar „influența” prin recomandări privind ameliorarea, dar această influență se va manifesta doar în perioadele ulterioare auditului și numai în condițiile în care conducerea va ține cont de sugestiile făcute.

Riscul inherent și riscul de control există independent de activitatea de audit și nu pot fi controlate de auditor, dar pot fi evaluate și determină proiectarea procedurilor de fond care vor menține riscul de nedetectare la un nivel acceptabil.

Riscul de nedetectare reprezintă riscul ca o procedură de fond a auditorului să nu detecteze o informație eronată ce există în soldul unui cont sau categorie de tranzacții care ar putea fi semnificativă în mod individual sau când este cumulată cu alte informații eronate din alte solduri sau categorii. Nivelul acestui tip de risc este legat direct de procedurile de fond ale auditorului. Unele riscuri de nedetectare vor fi întotdeauna prezente, chiar dacă un auditor a examinat 100% soldurile contabile sau categoriile de tranzacții, din cauza faptului că, de exemplu, majoritatea probelor de audit sunt mai degrabă persuasive decât conclusive. Nivelul riscului de nedetectare depinde de controalele proprii ale auditorului și

4 IFAC, *Manual de standarde internaționale de audit și control de calitate. Audit financiar 2009*, coeditare CAFR – ed. Irecson, București, 2009, p. 282.

poate fi controlat prin *planificarea adecvată a auditului, stabilirea corespunzătoare a naturii, duratei și întinderii lucrărilor* sau prin *identificarea și evaluarea performanțelor procedurilor de audit*. Riscul de nedetectare nu poate fi eliminat în totalitate, oricare ar fi tehnicile și procedurile folosite de auditor.

Problematica riscului de audit se regăsește în literatura de specialitate internațională începând cu anii '80, prin multiple studii și analize ale acestui subiect. În țara noastră, studiul aspectelor teoretice și implicațiilor practice ale riscurilor specifice auditului financiar s-a realizat în special după anul 1999, după crearea cadrului juridic primar pentru organizarea activității de audit financiar și reglementarea exercitării independente a profesiei de auditor financiar, prin adoptarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 75/1999 privind activitatea de audit financiar. Anterior anului 1999, studii privind riscul de audit au fost realizate în special de reprezentanți ai mediului academic, în acest sens reținând atenția abordarea estimării riscului general în audit, pe baza matricei criteriilor de evaluare a auditului pe domeniile semnificative ale entității auditate⁵.

În funcție de capacitatea de intervenție a auditorului asupra componentelor riscului de audit, o clasificare interesantă este aceea care delimitează riscurile în riscuri care nu se află sub controlul auditorului (riscul inherent și de control) și riscuri aflate sub controlul auditorului (riscul de nedetectare)⁶.

Riscul de audit poate fi reprezentat fie în termeni calitativi, fie în termeni cantitativi. Folosim exprimarea în procente (de exemplu, 5 sau 10 procente) pentru a ilustra concepte, deși strategia calitativă (de exemplu, risc "scăzut" sau "moderat") poate fi mai des întâlnită în practică. Astfel, 5 procente pe care auditorii le vor accepta cu privire la riscul general de audit înseamnă că situațiile financiare reprezintă în mod fidel poziția financiară și performanța cu 95% grad de siguranță. Nivelul de risc însumând 10 procente înseamnă 90 procente nivel de încredere etc. Riscul de audit este complementar nivelului de încredere⁷.

Modelul matematic general de stabilire a riscului de audit prin agregarea componentelor sale se regăsește în normele profesionale de lucru elaborate de Camera Auditorilor Financieri din România în anul 2001:

„Pentru societatea de audit, riscul de audit este perceput ca un risc economic sau de afaceri. Acest risc economic este dat de riscul ca auditorul să fie obligat de justiție să acopere anumite pagube cerute de utilizatorii situațiilor financiare”

$$\text{Risc de audit RA} = \text{Risc inherent RI} \times \text{Risc de control RC} \times \text{Risc de nedetectare RN}$$

Relația dintre cele trei componente principale ale riscului de audit a fost propusă în anul 1988 de către AICPA American Institute of Certified Public Accountants (Institutul American al Contabililor Certificați Public) și reprezintă și în prezent modelul de referință în determinarea riscului de audit.

Tehnicile sondajului statistic, matricea riscurilor de audit financiar și matricea sintezei riscurilor erau considerate modalitățile de determinare a riscului de audit⁸. Autorii prezintă același model matematic al riscului auditului, bazat pe evaluarea inițială a riscului inherent, a riscului de control și a celui de audit, urmat de determinarea riscului de nedetectare.

Este subliniată situația auditorilor nevoiți să recurgă la raționamentul profesional în stabilirea riscului de audit și a procedurilor de audit adecvate, în condițiile puținelor indicații tehnice existente în literatura de specialitate privind determinarea riscului de audit⁹.

În literatura de specialitate întâlnim și alte modele de evaluare a riscului, precum *modelul bayesian* sau *modelul funcțiilor încrederii*, fiecare prezentând particularități specifice.

5 Oprean, I. - coordonator, *Întocmirea și auditarea bilanțului contabil*, Editura Intelcredo, Deva, 1997.

6 Dobroțeanu, L.; Dobroțeanu, C.L., *Audit*, Editura Economică, București, 2002, p. 105.

7 Munteanu, V., *Utilizarea pragului de semnificație și a riscului de audit în planificarea și conducerea auditului financiar*, Revista Annales Universitatis Apulensis, nr. 8, 2006, articol disponibil online, accesat în 20 martie 2010 la adresa <http://www.oeconomica.uab.ro/upload/lucrari/820062/41.pdf>.

8 Boulescu, M.; Ghiță M.; Mareș V., *Fundamentele auditului*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2001, p. 50-52.

9 Dănescu, Tatiana, *Proceduri și tehnici de audit financiar*, Editura Irecson, București, 2007, p. 72.

Modelul bayesian a fost inițial sugerat de Institutul Canadian al Contabililor Autorizați (ICCA Canadian Institute of Chartered Accountants, în anul 1980), preluat și dezvoltat mai apoi de numeroși cercetători. Modelele sunt bazate pe teoria lui Thomas Bayes, care prin modificarea unor probabilități inițiale pe baza unor rezultate obținute experimental, a elaborat procedee de revizuire a probabilităților. Riscul cumulat se determină prin relația¹⁰:

$$\begin{aligned} \text{Riscul cumulat RC} &= \text{Risc inerent RI} \times \\ &\times \text{Risc de non-control RNC} \times \\ &\times \text{Risc generat de alte procedee RAP} \times \\ &\times \text{Risc generat de sondajele de validare RSV} \end{aligned}$$

Un prim **model bazat pe funcțiile încrederii** a fost propus de către Shafer G. și Srivastava W., care considerau că teoria bayesiană este limitată de divergențele dintre interpretarea intuitivă și bayesiană a riscului în audit¹¹.

Funcțiile încrederii utilizează incertitudinea, motiv pentru care permit o mai corectă interpretare a alegerilor auditorului. Când auditorul stabilește riscul de audit la 70% înseamnă că 30% din factorii inerenți sunt identificați și repartizați, iar restul de 70% reprezintă incertitudine. În acest caz, posibilitatea să existe erori este de 70%, dar – în același timp – posibilitatea să fie absente asemenea erori este de 100%. Când riscul este stabilit la 50%, posibilitatea existenței erorilor se reduce la 50%, dar posibilitatea să lipsească orice fel de erori este tot 100%.

Dacă auditorul decide să nu ia în considerare factorii inerenți, procentul riscului inerent va fi stabilit ca fiind 100%. În această situație se poate afirma că există erori materiale în conturi și, din această cauză, intenția auditorului este reprezentată mai bine prin funcțiile încrederii, care reflectă că o valoare egală cu 100% înseamnă doar că acesta duce lipsă de probe în ceea ce privește factorii inerenți¹².

Fazele procedurii de analiză a riscului de audit la nivelul unei entități economice

Orice sistem de control, inclusiv auditul, are limite inerente, care generează anumite riscuri. Evaluarea riscului de audit

derivă din necesitatea efectuării unui audit cu grad ridicat de asigurare.

În practică, fiecare auditor urmărește un risc de audit cât mai redus. Un nivel al riscului de audit scăzut înseamnă că auditorul urmărește să se asigure că situațiile financiare nu conțin erori semnificative. În continuare, vom relata pașii urmați de acesta în evitarea exprimării unei opinii de audit neadecvate, atunci când există erori semnificative în situațiile financiare.

În opinia noastră, procedura de analiză a riscului de audit în pregătirea unei misiunii de audit implică parcurgerea următoarelor faze:

1. **analiza factorilor de risc în vederea identificării unor erori sau inexactități semnificative și calculul individual al valorii atribuibile fiecărei componente a riscului de audit**
2. **agregarea la nivelul unui model general de calcul al riscului de audit și exprimarea nivelului acestuia în termeni cantitativi (procente) și calitativi (scăzut, mediu, ridicat).**

Faza 1: analiza factorilor de risc în vederea identificării unor erori sau inexactități semnificative și calculul individual al valorii atribuibile fiecărei componente a riscului de audit

Pentru a aprofunda analiza factorilor de risc, inclusiv la nivel aplicativ, vom sublinia în continuare acțiunile întreprinse de auditorul financiar împreună cu echipa sa de audit la o entitate economică ipotetică, SC Servcont SA, cu activitate în domeniul producerii energiei electrice.

Auditorul pornește de la ideea de bază că **obiectivul** misiunii sale de audit a evoluat de la detectarea fraudelor și a erorilor, proces care implica o verificare detaliată a operațiunilor patrimoniale și a înregistrării lor în contabilitate, la exprimarea unei opinii asupra situației financiare a clientului său și asupra rezultatelor obținute de către acesta.

Pornind de la premisa că factorii de risc, adică cele trei **componente ale riscului de audit**, influențează șansele menținerii erorilor materiale în conturi, auditorul va aborda

10 Rusovici, A.; Farmache, S.; Rusu, G.; *Manager în misiunea de audit*, Editura Monitorul Oficial R.A., București, 2008, p. 285.

11 Shafer G.; Srivastava W., *Belief-function formulas for audit risk*, The Accounting Review, nr. 67, 1992, p. 249-283.

12 Genete, L.D.; *Evaluarea riscurilor în auditul financiar-contabil. Metode cantitative și metode calitative*, Analele Științifice ale Universității "Al.I. Cuza" Iași - Științe Economice, nr. 52-53, 2006, p. 59-64, articol disponibil online, accesat în 20 martie 2010 la adresa http://anale.feaa.uaic.ro/anale/resurse/10_Genete_LD_-_Evaluarea_riscului_in_auditul_financiar-contabil__Metode_cantitative_si_metode_calitative.pdf

acești factori în funcție de posibilitatea sau imposibilitatea acțiunii asupra lor, adică:

- riscuri care nu pot fi controlate și/sau influențate de auditor – și anume riscul inerent și riscul de control: această categorie presupune existența unor riscuri ca situațiile financiare să conțină erori pe care auditorul nu le poate controla, dar el poate evalua riscurile asociate entității;
- riscuri care pot fi controlate și/sau influențate de auditor, respectiv riscul de nedetectare. Riscul de nedetectare presupune ca auditorul în activitatea lui de audit să nu detecteze în totalitate erorile existente în situațiile financiare de audit. Problema care se întrevide este cum poate auditorul să efectueze o selecție adecvată a testelor de fond, astfel încât prin aprecierea lor riguroasă, el să aibă posibilitatea să controleze și să influențeze aceste riscuri.

În ipoteza inexistenței unui control intern la clientul de audit, **riscul inerent** reflectă vulnerabilitatea situațiilor financiare față de apariția unor erori. După completarea *Listei de verificare a riscului inerent general (F1)* și a *Listei de verificare a riscului inerent specific (F2)*, auditorul a ajuns la concluzia că riscul inerent legat de operațiunile de încasări prin casieria entității este extrem de mare, prin urmare pentru această sferă auditată, echipa de audit va crește cantitatea de probe de acumulat și va numi un membru al echipei cu mai multă experiență pentru a aplica teste mai aprofundate. Auditorul a identificat, în urma completării foii de lucru, că agentul economic este expus unor riscuri generate de însăși activitatea și demersurile sale, identificând prezentări eronate semnificativ în segmentul supus auditului. Valoarea la care a fost estimat riscul inerent în acest segment este de 40%.

Prin analiza **riscului de control**, auditorul a apreciat eficacitatea controlului intern al clientului său de audit, în ceea ce privește prevenirea sau detectarea erorilor. În urma verificărilor sale auditorul concludă că mecanismele de control intern ale entității economice sunt eficiente, acestea reduc probabilitatea apariției de prezentări eronate în situațiile financiare, prin urmare poate majora riscul de detectare planificat și poate diminua cantitatea de probe. Auditorul a fixat un nivel al riscului de control de 60%.

Combinarea riscului de control cu riscul inerent poate fi privită ca o **previziune** a erorilor de prezentare posibile după analizarea efectului controlului intern. Riscul inerent este o previziune a erorilor de prezentare înainte de analiza controlului intern.

Riscul de nedetectare poate fi controlat de auditor prin: planificarea adecvată a misiunii sale, prin stabilirea corespunzătoare

„...considerăm oportună dezvoltarea unor aplicații informatice de gestiune a riscului de audit specific misiunilor de audit financiar, bazate pe modele teoretice probabilistice și care să furnizeze practicienilor un suport adaptat și soluții ușor de utilizat pentru evaluarea riscului de audit”

toare a naturii, duratei și întinderii lucrărilor, identificarea și evaluarea performanțelor procedurilor de audit. Chiar dacă auditorul a examinat 100% din soldurile contabile sau categoriile de tranzacții, riscul de nedetectare întotdeauna poate fi prezent din cauza faptului că majoritatea probelor de audit sunt mai degrabă persuasive decât conclusive.

Faza 2: agregarea la nivelul unui model general de calcul al riscului de audit, exprimarea nivelului acestuia în termeni cantitativi (procente) și calitativi (scăzut, mediu, ridicat).

Auditorul își bazează raționamentul pe modelul general de determinare a riscului de audit, conținut de normele profesionale de lucru emise de Camera Auditorilor Financieri din România. Auditorul formulează un mod de calcul al riscului de nedetectare astfel:

$$RN = \frac{RA}{RI * RC}$$

unde: RA = risc de audit

RI = risc inerent

RC = risc de control

RN = risc de nedetectare

Pentru a exemplifica evaluarea *cantitativă* a riscurilor la SC Servcom SA, auditorul a estimat un risc inerent de 40%, un

risc de control de 60% și un risc de audit de 5%. Riscul de nedetectare va fi determinat pe baza formulei prezentate anterior, ca raport între riscul de audit și riscul inerent înmulțit cu riscul de control la o valoare de 21%.

$$RN = \frac{RA}{RI * RC} = \frac{0,05}{0,4 * 0,6} = 0,21 \text{ (21\%)}$$

La acest nivel al riscului de nedetectare, procedurile de fond utilizate, în cadrul acestor categorii de operațiuni vor reprezenta o proporție de 79% din totalul populației stabilite (100% - 21% = 79%)

Auditorul a pornit de la premisa că aceste trei componente ale riscului de audit sunt independente, ceea ce nu corespunde realității, deoarece conducerea va stabili un nivel al controlului astfel încât să poată fi determinate erorile generate de riscul inerent. În aceste condiții evaluarea separată a riscului inerent și a celui de control nu va avea ca rezultat un nivel real al riscului.

Concluzii

Studiul literaturii de specialitate relevante în domeniul riscului de audit și a reglementărilor naționale și internaționale ne-a permis identificarea diversității opiniilor privind evaluarea riscului de audit specific misiunilor de audit financiar. Recunoaștem complexitatea activităților de evaluare a riscului de audit și puternicul caracter subiectiv al raționamentului profesional al auditorului în determinarea riscului de audit. O astfel de atitudine este rezultanta directă a inexistenței unui model unanim acceptat sau impus de determinare a riscului de audit.

În evaluarea riscului de audit, în țara noastră, profesioniștii de audit utilizează adesea modelul descris de Camera Auditorilor Financiari din România în 2001 în cadrul normelor profesionale. Aceste norme nu mai au caracter imperativ odată cu adoptarea de către Camera Auditorilor Financiari din România a Standardelor Internaționale de Audit emise de IFAC, inclusiv a standardului 315. De altfel, literatura de specialitate în domeniu identifică modelului propus în 2001 anumite limite generate de insuficienta posibilitate de a fi adaptat la cerințe specifice diferitelor tipuri de entități. Alternativa de evaluare a riscului de audit prin apelul la modele probabilistice necesită cunoștințe destul de ample din alte domenii, precum matematică, statistică. Într-un astfel de context, considerăm oportună dezvoltarea unor aplicații informatice de gestiune a riscului de audit specific misiunilor de audit finan-

ciar, bazate pe modele teoretice probabilistice și care să furnizeze practicienilor un suport adaptat și soluții ușor de utilizat pentru evaluarea riscului de audit. Aceasta implică depășirea subiectivității care caracterizează în prezent multe misiuni de audit și ar elibera într-o anumită măsură auditorul de sarcina estimării riscului doar pe baza experienței și cunoștințelor sale.

Bibliografie

- Boulescu, M.; Ghiță, M.; Mareș V., *Fundamentele auditului*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2001
- Dănescu, Tatiana, *Proceduri și tehnici de audit financiar*, Editura Irecson, București, 2007
- Dobroțeanu, L.; Dobroțeanu, C.L., *Audit*, Editura Economică, București, 2002.
- Genete, L.D., *Evaluarea riscurilor în auditul financiar-contabil. Metode cantitative și metode calitative*, Analele Științifice ale Universității "Al.I.Cuza" Iași - Științe Economice, nr. 52-53, 2006, articol disponibil online, accesat în 20 martie 2010 la adresa http://anale.feaa.uaic.ro/anale/resurse/10_Genete_LD_-Evaluarea_riscului_in_auditul_financiar-contabil_Metode_cantitative_si_metode_calitative.pdf.
- International Federation of Accountants - IFAC, *Manual de Standarde Internaționale de Audit și Control de Calitate. Audit financiar 2009*, coeditare CAFR - ed. Irecson, București, 2009.
- Mihăilescu, I., (coord.) - *Audit financiar*, Editura Independența Economică, Pitești, 2008
- Munteanu, V., *Utilizarea pragului de semnificație și a riscului de audit în planificarea și conducerea auditului financiar*, Revista Annales Universitatis Apulensis, nr. 8, 2006, articol disponibil online, accesat în 20 martie 2010 la adresa <http://www.oeconomica.uab.ro/upload/lucrari/820062/41.pdf>.
- Oprean, I.; Popa, I.E.; Lenghel, R.D., *Procedurile auditului și ale controlului financiar*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2007.
- Rusovici, A.; Farmache, S.; Rusu, G., *Manager în misiunea de audit*, Editura Monitorul Oficial R.A., București, 2008.
- Shafer, G.; Srivastava, W., *Belief-function formulas for audit risk*, The Accounting Review, nr. 67, 1992.
- Weaver, L., *Riscul de audit în cazul situațiilor financiare "cozmetizate"*, Revista „Audit Financiar”, nr. 7, 2009, p. 39-41.
- Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 75/1999 privind activitatea de audit financiar, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 256/1999.

Auditul performanței capitalului fizic în funcție de structura costurilor fixe

Constantin STAICU*, Magdalena MIHAI** & Cristian DRĂGAN***

Introducere

Într-o viziune internațională generală există mai multe aserțiuni cu privire la denumirea auditului performanței, care se referă la rezultate, la managementul financiar sau la plusul de valoare ori la cei „3E”, însă este semnificativ faptul că fiecare dintre acestea se raportează la utilizarea resurselor în condiții de economicitate și eficiență, dar în legătură cu eficacitatea. Fiecare audit de performanță presupune o misiune care să contribuie la creșterea valorii entității implicate, comparându-se rezultatele obținute cu cele preconizate.

Totodată, este important de menționat că opiniile specialiștilor în domeniu¹ sunt aproape unanime în ceea ce privește scopul și obiectivele auditului de performanță, care constau atât în asigurarea oferită managementului entității, cât și în consultanța acordată acestuia. În primul rând, conducerea entității beneficiază de garanții în legătură cu atingerea rezultatelor dorite și gestionarea resurselor folosite în vede-

Abstract

The Audit of Physical Capital Performance Depending on the Structure of Fixed Costs

The audit of physical capital requires the use of several methods and modern techniques of acquirement and correct interpretation of the evidence relating to its effective performance. Such evidence or information should be sufficient to express a documented opinion. Regarding this work, the authors and the consultant practicing specialists considered that the methods of analysis based on costs structure and on costs-effectiveness relationship are appropriate and also easy to apply. If the first method mentioned is applied, it was mentioned that firstly it is determined the result of the research, as a difference between sellers and total costs, and then it was outlined the method of determining and interpreting the productivity threshold, considering, to this effect, the production level whose turnover severely compensates the total cost. In what concerns the audit based on cost-effectiveness analysis, it is noted that it was reflected the evolution of the resources spending efficiency, and hence of shareholder's equity, for economic actions, using effect and effort indicators.

Key words: *audit, physical capital maintenance, performance, fixed costs*

Cuvinte cheie: *audit, menținere capital fizic, performanță, costuri fixe*

rea atingerii acestor rezultate în condițiile celor „3E”, prin emiterea de opinii independente de către auditori. În al doi-

lea rând, identifică măsuri de îmbunătățire a performanțelor entității și de optimizare a utilizării resurselor.

* Prof.univ.dr., Universitatea din Craiova, e-mail: ctstaicu@yahoo.com

** Prof.univ.dr., Universitatea din Craiova, e-mail: auditsiexpertiza@yahoo.com

*** Conf.univ.dr., Universitatea din Craiova, e-mail: cdragano@yahoo.com

1 Mihai, M.; Mehedințu, Fl., *Informația contabilă și gestiunea capitalurilor firmei*, Editura Universitaria Craiova, 2008, pag.301

Principii și tehnici specifice auditului performanței

În vederea realizării dezideratelor majore ce-i revin auditului se impune ca auditorul să asigure organizarea și desfășurarea riguroasă a misiunii sale, cu respectarea următoarelor principii²:

- a. responsabilitatea, în sensul asumării și răspunderii proprii pentru angajamentele acceptate;
- b. integritatea, adică desfășurarea activității cu sinceritate, corectitudine, onestitate și bună credință;
- c. obiectivitatea și independența, două principii care se presupun reciproc și potrivit cărora în activitatea desfășurată trebuie să fie menținută independența față de orice organ extern, indiferent de puterea pe care o reprezintă;
- d. valoarea adăugată, potrivit căreia trebuie furnizate utilizatorilor de informații din entitate și din afara acesteia, cu competențe în alocarea sau participarea cu resurse, informații și soluții care să ducă la reducerea costurilor și realizarea rezultatelor programate;
- e. competența, ceea ce impune auditorilor un profesionalism deosebit, adică experiență și aptitudini corespunzătoare;
- f. rigoarea, care presupune abordarea în profunzime a tuturor operațiunilor de audit, cu evaluarea pe baze științifice a informațiilor utilizate pentru fundamentarea constatărilor și concluziilor, astfel încât probele de audit administrate să fie complete, clare și de încredere.

Pe lângă respectarea principiilor enunțate este, de asemenea, foarte important ca în cadrul misiunii de audit analizate să fie utilizate **metode și tehnici adecvate obiectivelor programate care, în mod firesc, trebuie să aibă legătură directă cu performanța entității și cu utilizatorul interesat de informație**³.

Totodată, considerăm că este justificat ca metodele și tehnicile de audit să fie stabilite în funcție de solicitările utilizatorului de informație. Fundamentăm această opinie, în primul rând, pe buna practică și, în al doilea rând, pe faptul că utilizatorul cel mai interesat în cunoașterea obiectivă a performanțelor entității este cel care contribuie cu resurse materiale sau financiare.

Astfel, **în cazul performanței oricărei entități economice, este interesat, în primul rând, acționariatul, în special în ceea ce privește capitalul investit și riscurile legate de acesta, precum și managerii, sub aspectul eficienței activităților și gestionării riscurilor.**

Indiferent de utilizatorul de informație, în ceea ce privește performanța entității este foarte important ca în cadrul procedurilor de audit aplicabile să fie utilizate tehnicile de analiză adecvate obținerii probelor care facilitează emiterii de opinii menite să corecteze sau se promoveze activitățile consumatoare de capitaluri proprii în condiții performante.

Adecvarea tehnicilor de analiză se face în funcție de obiectivele urmărite care, în principal, vizează facilitarea unor răspunsuri clare cu privire la situația și condițiile de activitate ale entității, respectiv consumul de resurse materiale, financiare, umane, informaționale, influența

structurii financiare asupra performanței, rentabilitatea costurilor și, nu în ultimul rând, cu privire la riscul de faliment.

Procedeele de adecvare a tehnicilor de analiză constau, în principal, în identificarea și stabilirea măsurii în care acestea au legătură sau identifică factori care sunt semnificativi ori determinanți în realizarea obiectivelor de audit. De regulă, adecvarea se bazează într-o măsură considerabilă pe buna practică promovată, precum și pe standardele de audit. În aceste condiții, auditorul trebuie să stabilească avantajele și dezavantajele tehnicilor adoptate care, ulterior, îi vor permite să elimine dezavantajele și să emită opinii pe bază de probe relevante.

Rezolvarea acestei probleme dificile necesită, printre altele, utilizarea de informații contabile privind capitalurile proprii, care permit aplicarea mai multor **tehnici moderne de analiză a probelor de audit de performanță**, dintre care considerăm că este adecvată analiza influenței structurii costurilor și analiza cost-eficacitate.

În ceea ce privește **metodologia de cercetare** menționăm că, pe de o parte, s-a avut în vedere documentarea teoretică referitoare la modalitățile de analiză ce prezintă interes pentru tema examinată și anume:

- a. Analiza diagnostic prin tehnica ratelor și examinarea influenței structurii financiare,
- b. Tehnica scorurilor în determinarea riscului de faliment și stabilirea influențelor elementelor de capital,
- c. Analiza influenței structurii costurilor,

² Manual de Audit de Performanță, finanțat de Uniunea Europeană, BDO Stoy Hayward, 2002, pag.7

³ Op.cit., pag.302

- d. Analiza cost-eficacitate. Atenția a fost orientată cu prioritate către ultimele două modalități amintite, considerându-se, pe de o parte, că sunt facile pentru practicieni, iar, pe de altă parte, că permit obținerea de informații care pot fi valorificate cu succes în procesele managerial și de audit.

Totodată, s-a efectuat o documentare practică la entități cu experiență managerială și astfel s-a constatat că atât acționarii, cât și factorii de conducere executivă, în marea majoritate a lor, optează pentru evaluarea performanței capitalului fizic pe baza celor două modalități abordate în prezenta lucrare (c și d).

Aplicații pe tema auditului performanței capitalului fizic

În cazul în care o entitate adoptă, cu privire la capitalurile proprii, conceptul de menținere a capitalului fizic, deci de reconstituire în plan fizic a capacității de exploatare a lui⁴ și implicit de realizare a unui profit așteptat în condițiile dezvoltării posibilităților de producție, este necesar ca managementul ei să efectueze analizele și estimările adecvate, avându-se în vedere că profitul este obținut atunci când capitalul fizic de la sfârșitul perioadei în costuri curente îl depășește pe cel de la începutul perioadei în aceleași costuri curente, după ajustarea lui cu distribuțiile și contribuțiile către și de la proprietari efectuate în cursul perioadei.

În legătură cu performanța și auditul capitalului fizic se subliniază și faptul că pentru amândouă reprezintă obiective majore, iar prin politicile manageriale și procedurile de audit ce se adoptă se urmărește, printre altele, în ce măsură această resursă importantă a entității este utilizată în mod eficient, înțelegându-se în acest sens capacitatea ei de a produce profitul preconizat.

În cazul analizei performanței în funcție de costuri, auditul ce se efectuează recurge, în mod obligatoriu, la identificarea influențelor costurilor asupra performanței și, în special, a structurii acestora asupra rezultatului. Riscul pe care îl poate identifica auditul în această situație este legat de structura costurilor fixe, care nu întotdeauna sunt legate de cheltuielile de producție, dacă avem în vedere că managementul poate să exagereze în privința cheltuielilor fixe și care, în final, au influențe semnificative asupra rezultatului.

- În această situație auditul performanței pornește de la premisa că un factor cu influență marcantă asupra rentabilității este reprezentat de structura costurilor și, în principal, de raportul dintre cheltuielile fixe și cele variabile. Din acest considerent inițierea procedurii de audit se face prin **determinarea rezultatului exploatarei ca diferență între vânzări și costuri totale** (cheltuieli fixe și variabile)⁵.
- **Cheltuielile fixe (CF)**, așa cum este cunoscut acest indicator, reprezintă consumurile a căror mărime nu depinde de nivelul producției, fiind constituite din amortizarea activelor productive (echipamente și instalații, clădiri, mijloace de transport etc.) și din

cheltuielile de natură administrativă.

- **Cheltuielile variabile (CV)** se referă la consumurile care oscilează în funcție de nivelul producției (Q), având în structura lor cheltuielile ce privesc salariile directe, materiile prime, materialele consumabile, energia și apa etc.

După efectuarea practică a acestei delimitări auditorul își orientează procedura de audit în special către cheltuielile fixe de natură administrativă, deoarece, în general, se consideră că cele variabile (CV) sunt strict proporționale cu cantitatea de produse, determinându-se potrivit formulei:

$$CV = v \times Q$$

unde: v = cheltuieli variabile unitare;

$$CT = CF + CV \Rightarrow CT = CF + v \times Q$$

unde: CT = cheltuieli totale.

- În cadrul procedurii de audit este justificat să fie considerată și **cifra de afaceri (CA)**, deoarece este direct proporțională cu cantitatea de produse (Q), iar prețul de vânzare unitar (p) rămâne, de regulă, constant. Astfel, dacă entitatea mărește oferta de produse se aplică relația:

$$CA = p \times Q$$

Cele două mărimi, cifra de afaceri și costul total, sunt considerate ca funcții ale cantității de producție Q și astfel se construiește un grafic potrivit modelului general existent în literatura de specialitate⁶ care, la rândul lui, permite efectuarea analizei necesare exprimării de opinii și recomandări.

4 Ristea, M. și colectiv, *Contabilitatea financiară a întreprinderii*, Editura Universitară, București, 2004, pag.29.

5 Manualul citat, pag.140-141.

6 Manualul citat, pag. 141

Graficul pragului de rentabilitate

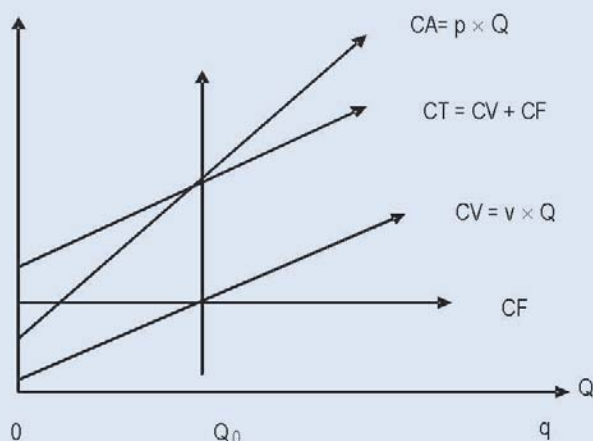

Diagrama anterioară ne permite să observăm că, în cazul atingerii pragului de rentabilitate, marja asupra cheltuielilor variabile este egală cu totalul costurilor fixe. La rândul său, această ultimă aserțiune este importantă pentru cei implicați în procesul de analiză și în cel de audit deoarece le oferă posibilitatea să determine și, respectiv, să verifice pragul de rentabilitate prin utilizarea următoarei formule de calcul:

$$P = \frac{CA \times CF}{M}$$

unde: P = pragul de rentabilitate exprimat valoric;
 CA = cifra de afaceri;
 CF = cheltuieli fixe;
 M = marja asupra cheltuielilor variabile.

Semnificația pragului de rentabilitate astfel determinat se impune a fi considerată, inclusiv în cadrul procedurilor de audit, atât sub aspectul exprimării unei stări de fapt corespunzătoare condițiilor identificate, cât și în ceea ce privește reliefaarea mărimii intervalului de deplasare a cifrei de afaceri față de pragul analizat. Această ultimă semnificație se poate exprima și în sensul că scoate în evidență cât anume își poate permite entitatea să mărească cheltuielile fixe pentru obținerea rentabilității

Așa cum sunt prezentate, cifra de afaceri și costul total sunt semnificative în ceea ce privește elementul de capital propriu denumit profit.

- Graficul anterior permite, într-o primă etapă, compararea nivelului producției Q_0 pentru care cifra de afaceri compensează strict costul total. Mărima Q_0 corespunde unui nivel al producției pentru care entitatea se menține în echilibru perfect, nu obține nici profit, nici pierdere, fapt pentru care specialiștii îl consideră „punctul mort” al performanței. Acesta corespunde unui prag de semnificație pentru că pierderea se situează la zero și începe rentabilitatea, iar, pe de altă parte, se înregistrează o demarcație pentru intervalul de variații posibile ale nivelului producției generatoare de pierderi sau de profit, astfel:

- dacă $Q < Q_0$, rezultă că totalul costurilor depășește cifra de afaceri și deci entitatea va înregistra pierderi;
- dacă $Q > Q_0$, se interpretează că totalul costurilor este com-

pensat de vânzările mai mari și astfel se vor realiza profituri.

În ceea ce privește pragul de rentabilitate se poate menționa că permite a fi analizat prin luarea în calcul a cheltuielilor fixe și a efectului lor. În cazul unui volum redus de produse este evident că acestea suportă cote mai mari de cheltuieli fixe și, deci, costul unitar le este afectat în sensul creșterii. Raționamentele în determinarea performanței pe această procedură se pot extinde prin determinarea marjei asupra costurilor variabile, care este generată de excedentul cifrei de afaceri asupra acestor costuri, potrivit diagramei ce se prezintă în continuare⁷.

Diagrama marjei asupra costurilor variabile

COSTUL TOTAL		PROFIT
COSTURI VARIABILE	COSTURI FIXE	PROFIT
COSTURI VARIABILE	MARJA ASUPRA COSTURILOR VARIABILE	
CIFRA DE AFACERI		

⁷ Manualul citat, pag. 142

preconizate, astfel încât să asigure o remunerare rezonabilă a acționarului.

- Graficul pragului de rentabilitate este util și prin faptul că facilitează atât evaluarea posibilelor investiții prin atragere de capital, cât și adoptarea deciziilor tehnice și comerciale susceptibile să influențeze volumul de activitate (dimensiunea instalațiilor, capacitățile de producție sau vânzare, structura cheltuielilor etc.). Pe baza acestor elemente, auditorii au posibilitatea să stabilească scenarii sau simulări în ceea ce privește realizarea obiectivului dorit de acționariat în privința menținerii capitalului fizic, avându-se în vedere faptul că astfel se poate atenua sau evita riscul de faliment. Respectivul simulări sunt motivate de adevărul potrivit căruia pentru o producție egală cu cea la care se înregistrează pragul de rentabilitate, cifra de afaceri este egală cu totalul costului aferent acestei producții. În asemenea condiții este evident că orice decizie de creștere a capacității de producție, care să asigure un profit rezonabil, necesită a fi analizată prin compararea acestui cost cu nivelul cheltuielilor fixe și variabile pe care le generează preconizata investiție. Se reține, de asemenea, că această operațiune este justificat să fie completată cu evaluarea și interpretarea atentă a relației cost-eficacitate.

Auditul performanței capitalului fizic în funcție de costuri și eficacitate

Activitatea de această natură, denumită și ca *analiză cost-avantaje*, reprezintă

un procedeu care permite cunoașterea și urmărirea eficienței cheltuirii resurselor pentru acțiuni economice. Cum una din resursele entității este reprezentată de capitalul propriu, prin elementele sale referitoare la aporturi și profit, se impune ca luarea deciziilor în numele acționarului să fie precedată de următoarele operațiuni:

- depistarea resurselor posibile și a mijloacelor tehnice care pot fi luate în considerare în legătură cu soluțiile alternative preconizate;
- cuantificarea costurilor și avantajelor aferente fiecăreia dintre alternative;
- analiza comparativă a costurilor și avantajelor resurselor luate în calcul.

În altă ordine de idei reținem că pentru transpunerea în practică a proiectelor economice se parcurg etapele ce privesc: studiul, realizarea propriu-zisă și exploatarea. Pentru același proiect se elaborează mai multe variante, ceea ce impune selectarea și aplicarea variantei care prezintă cea mai favorabilă corelație dintre cost și eficacitate (avantaje).

Calculul de eficiență ocazională folosește folosirea unor **indicatori previzionali** pentru orientarea anticipată a activităților economice privind utilizarea cu rezultate maxime a resurselor financiare, care, la rândul lor, se regăsesc în **rezultatele programate sau așteptate** și, totodată, permit aprecierea performanței tehnice a lor, calității și competitivității, urmărindu-se practic maximizarea efectelor și minimizarea eforturilor posibile.

Eficiența cheltuielilor privind proiectele și acțiunile economice se reliefează, de regulă, prin interpretarea raportului dintre **indicatorii de efect** (producția

marfă, valoarea adăugată, profitul, încasările din export etc.) și **cei de efort** (investițiile, costurile de producție, importurile, timpul de muncă ș.a.).

În activitatea practicienilor este caracteristic faptul că se iau în calcul, în acest sens, componentele efortului sau ale efectului, determinându-se respectivii indicatori așa cum se prezintă în cele ce urmează.

a. Indicatorii aferenți capitalurilor.

- producția la 1000 unități monetare capital total (q_{1000CT}):

$$q_{1000CT} = \frac{Q}{CT} \times 1000$$

- valoarea adăugată la 1000 unități monetare capital total (Va_{1000CT}):

$$Va_{1000CT} = \frac{VA}{CT} \times 1000$$

- profitul la 1000 unități monetare capital total (P_{1000CT}):

$$P_{1000CT} = \frac{P}{CT} \times 1000$$

b. Indicatorii specifici investițiilor.

- investiția specifică (I_S):

$$I_S = \frac{it}{Q}$$

unde: it = investițiile totale;

Q = producția programată.

- durata de recuperare a investițiilor în ani (D_r):

$$D_r = \frac{it}{P_a}$$

unde: P_a = profitul anual.

- sporul de producție (ΔQ), sporul de valoare adăugată (ΔVA) sau sporul de profit (ΔP) la 1000 de unități monetare investite:

$$\Delta Q_{1000it} = \frac{Q_1 - Q_0}{it} \times 1000$$

unde: Q_0 și Q_1 = producția obținută înainte și după dezvoltare sau modernizare;

- pentru valoarea adăugată obținută înainte și după modernizare (VA_0 și VA_1) avem:

$$\Delta VA_{1000it} = \frac{VA_1 - VA_0}{it} \times 1000$$

- profitul obținut înainte și după modernizare (P_0 și P_1):

$$\Delta P_{1000it} = \frac{P_1 - P_0}{it} \times 1000$$

Indicatorii amintiți pentru efectuarea analizei relației cost-eficacitate constituie, în totalitatea lor, un sistem de indicatori semnificativi pentru obținerea de informații utile în procesul managerial, precum și în cel de audit.

Concluzii

Considerăm că în prezenta lucrare se abordează o temă de actualitate și

oportunitate practică care, în literatura de specialitate, nu a beneficiat de suficientă atenție. Totodată, apreciem că problematica menținerii capitalului fizic al entității este deosebit de importantă pentru acționari, care sunt interesați să obțină un plus de profit în situația dezvoltării capacităților de pro-

ducție, dar această problemă nu poate fi neglijată nici de către auditori, pentru faptul că au ca obiectiv final să exprime o opinie documentată, bazată pe constatări detaliate, astfel încât aceasta să fie utilă acționarilor, precum și altor persoane fizice sau juridice interesate.

Bibliografie

- Bonquin, Henri, *Comptabilite de gestion*, Paris, 2003.
- Mihai, Magdalena și Mehedințu, Florea, *Informația contabilă și gestiunea capitalurilor firmei*, Editura Universitaria Craiova, 2008.
- Mitroi, Florea, *Auditul de performanță-concept și perspective*, Editura societatea „Adevărul” S.A., București, 1999.
- Renard, Jacques, *Théorie et pratique d'audit interne*, Editions d'organisation, Paris, France, 2002.
- Ristea, Mihai și colectiv, *Contabilitatea financiară a întreprinderii*, Editura Universitară, București, 2004.
- Staicu, Constantin și colectiv, *Aporturile la capitalul social între exigențe informaționale și riscuri de audit*, Analele Universității din Craiova, 2007.
- Manualul privind auditul de performanță*, finanțat de Uniunea Europeană, BDO Stoy Hayward, 2002.
- IFAC, Manual de standarde internaționale de audit și control de calitate. Audit financiar 2009, coeditare CAFR – Editura Irecson, București, 2009.
- OUG 90/2008 privind auditul statutar al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare anuale consolidate, M.Of. nr. 481/2008, adoptată prin Legea nr. 278, M.Of. nr.768/2008.

Cărți semnate de auditori financiari

Recent, a apărut ediția a X-a a lucrării "Contabilitatea întreprinderii", având ca autori doi auditori financiari cu experiență, Ladislau Possler și Gheorghe Lambu, cărora li s-a alăturat stagiarul în profesie Bogdan Lambu. Publicată la editura fundației "Andrei Șaguna" din Constanța, cartea este realizată ca un îndrumar practic, actualizat și completat prin Reglementările contabile conforme cu directivele europene, aprobate prin Ordinul Ministerului finanțelor publice nr. 3055/2009. Lucrarea, adresată îndeosebi practicie-

nilor în contabilitate și audit, este structurată în patru părți: prevederile reglementărilor contabile amintite (partea I), planul de conturi general în vigoare de la 1.01.2010 și transpunerea soldurilor conturilor noi din balanța de verificare (partea a II-a), funcțiunea conturilor, însoțită de exemple privind corespondența conturilor și studii de caz pentru unele operații privind problematica respectivă (partea a III-a), precum și precizări privind elaborarea, aprobarea și publicarea situațiilor financiare anuale (partea a IV-a).

Evaluarea performanțelor instituțiilor de credit

Costin Daniel AVRAM* & Veronel AVRAM**

Abstract

The Evaluation of the Credit Institutions Performances

The financial analysis, the analysis of efficiency, efficacy and degree of economy can offer us a correct image of the bank's performances, but we must admit that, no matter how well documented would be this analysis, it is made post-factum and it is generally difficult to extrapolate the results for the future periods, meaning it is really hard to determine a relation between the analysis quality and the predictability of future performances. The predictability may be guaranteed only in the conditions of a market with an overall normal evolution, without significant fluctuation from one period to another. In conditions of generalized financial crisis, the performance indicators can degrade very fast indeed.

This study has selected a series of relevant indicators to characterize the performance of a banking entity, useful for an important range of annual financial statement information's beneficiaries.

Indicators of the banking efficiency, grouped in four large categories, as well as indicators of the efficacy of crediting policies or bank deposit encouragement policies are presented. These indicators, used together, can offer a substantial image of the bank's performances in general, but also of each subunit in its structure.

Key words: performance, efficiency, efficacy, rating, indicator

Cuvinte cheie: performanță, eficiență, eficacitate, rating, indicator

Introducere

Termenul performanță a început să fie utilizat pe scară largă în lucrările de specialitate și în general în viața economică din țara noastră după 1990, odată cu renunțarea la economia planificată centralizat și cu declanșarea amplelor schimbări ce au urmărit trecerea la o economie de piață funcțională bazată pe concurență, spre competiție în general. Cuvântul *performanță* din punct de vedere etimologic provine din latinescul *performare*, care înseamnă a da în întregime formă unui lucru, respectiv a îndeplini un obiectiv prestabilit. În literatura economică semnificația acestui cuvânt provine din limba engleză, de la cuvintele *to perform* – care înseamnă a realiza un lucru cu regularitate și metodă – și *performance*,

care presupune rezultatul obținut după executarea unei sarcini.

Termenul de performanță este întotdeauna produsul unei comparații, fie că este vorba de o comparație cu ceilalți pentru aceeași perioadă, fie că este o comparație cu sine însuși în perioade diferite, astfel că performanța descrie evoluția rezultatelor înregistrate într-o anumită perioadă de timp.

Noțiunii de performanță îi sunt asociate în mod normal alte trei noțiuni și anume eficiența, economicitatea și eficacitatea, amplu dezbătute în literatura de specialitate din țara noastră, din care am extras elemente asupra cărora specialiștii s-au pus de acord. *Eficiența* presupune fie maximizarea rezultatelor obținute cu un anumit volum de resurse, fie minimizarea resurselor pentru obținerea unui rezultat prestabilit,

* Asist.univ.drd., Universitatea din Craiova, e-mail: avramcostindaniel@yahoo.co

** Prof.univ.dr., Universitatea din Craiova, e-mail: veronelavram@yahoo.com

constituind în toate situațiile un raport, o comparație între efectul util (rezultatul) și efortul efectiv (cheltuiala) pentru obținerea rezultatului de către un sistem sau proces.

Economicitatea vizează antrenarea resurselor necesare la cost minim. **Eficacitatea** este calitatea unei acțiuni de a produce rezultatele scontate și care se manifestă ca un criteriu de control al nivelului și gradului de realizare a obiectivelor stabilite.

Declarația internațională privind practica de audit 1006 „Auditul situațiilor financiare ale băncilor”, în anexa nr.3 „Exemple de informații și indicatori folosiți frecvent în analiza situației și performanțelor financiare ale unei bănci” precizează că „auditorul analizează indicatorii obținuți de o bancă în contextul unor indicatori similari realizați de alte bănci despre care auditorul a obținut sau poate obține suficiente informații”¹, fără a prezenta modul de calcul al acestor indicatori.

Pornind de la considerentul că auditorul reprezintă interesul public, ne-am propus să analizăm un set complex de indicatori relevanți pentru performanța bancară și utili pentru o gamă largă de beneficiari ai informațiilor prezentate publicului.

Metodologia cercetării

Cercetarea a debutat cu o etapă de documentare și analiză a lucrărilor de specialitate în domeniu, printr-o selectare și grupare a indicatorilor de performanță în complexitatea acestora, cu toate că performanța bancară este apreciată diferit în funcție de unghiul din care este privită – managementul propriu, acționariat, salariați, autorități de supraveghere prudențială, autorități de supraveghere a pieței de capital, auditori, deponenți, debitori, publicul în general. Pentru uzul auditorilor financiare se dovedește foarte importantă analiza prevederilor Standardului internațional de audit 315 (reformulat), precum și ale Declarației internaționale privind practica de audit 1006 „Auditul situațiilor financiare ale băncilor”, care fac referiri importante la auditarea performanțelor prezentate în situațiile financiare anuale.

Ierarhizarea indicatorilor de performanță

Pentru bănci, competiția, începută după 1990 odată cu renunțarea la sistemul monobloc de tip sovietic, a condus

la obligativitatea evaluării, raportării și analizei indicatorilor de performanță pornind de la necesitățile de informare a unui spectru larg de beneficiari, așa cum este redat în Tabelul 1.

Din punctul de vedere al echipei manageriale, există un interes major în evaluarea și analiza performanței financiare întrucât se dorește creșterea eficienței și profitabilității operaționale și în același timp se urmărește evaluarea eficacității cu care au fost utilizate resursele băncii.

Din perspectiva Standardului Internațional de Audit 315, (reformulat), modalitățile de evaluare a performanței pot indica auditorului un risc de prezentări eronate ale informațiilor din situațiile financiare în situația în care, în lipsa unor realizări la nivelul sarcinilor primite de conducerea executivă, se încearcă o „cosmetizare” a indicatorilor de performanță, în detrimentul imaginii fidele pe care trebuie să o prezinte situațiile financiare.

Privind din perspectiva investitorilor și a acționarilor, analiza performanțelor urmărește în primul rând rentabilitatea capitalului investit și în același timp modul în care managerii au condus activitatea organizației și cum răspund ei în fața acționarilor, fiind foarte important ca managerii să-și însușească punctul de vedere al acționarilor, să răspundă așteptărilor acestora în ceea ce privește performanța financiară a firmei.

Cei mai importanți indicatori sunt profitul pe acțiune, creșterea cotațiilor bursiere și dividendul pe acțiune. Pentru creditorii interesează în primul rând continuarea afacerii, cu luarea în considerare inclusiv a variantei eşecului sau lichidării companiei.

Pentru clienții instituțiilor de credit, persoane fizice, această perspectivă este estompată din momentul în care garantarea depozitelor este asigurată pentru echivalentul a 50.000 de euro, restul clientelei, persoane juridice, orientându-se asupra performanțelor financiare prin indicatori precum cei de lichiditate și profitabilitate (ROA și ROE).

Pentru autoritatea de supraveghere prudențială interesează în primul rând indicatorii financiare și de prudență bancară pe sistem precum:

- Raport de solvabilitate
- Rata capitalurilor proprii
- Credite restante și îndoelnice/Total credite
- Credite restante și îndoelnice/Total active

¹ IFAC, *Reglementări internaționale de audit, asigurare și etică. Audit financiar 2008*, coeditare CAFR - editura Irecson, București, 2009, vol.I, pag. 823

Tabel 1 - Indicatori de performanță pe segmente și perspective

Management	Investitori/Acționari	Creditori	Autoritatea de supraveghere
Analiza operațională	Rentabilitatea investiției	Lichiditate	Adecvarea capitalului
Marja netă a dobânzii Marja de profit Valoarea adăugată Excedentul brut al exploatării Rezultatul net al exploatării Analiza cheltuielilor operaționale Venituri din comisioane bancare	Rentabilitatea activelor nete Rentabilitatea capitalului social Profitul pe acțiune Fluxul de numerar pe acțiune Creșterea cotației acțiunilor Rentabilitatea totală pentru acționari	Lichiditatea generală Suma minimă garantată Solvabilitate Datorii aferente depozitelor de pe piața monetară și interbancară în raport cu total active	Solvabilitate Rata capitalului propriu Capital propriu/Capital social
Managementul resurselor	Utilizarea profitului	Îndatorarea financiară	Managementul riscurilor
Creșterea depozitelor la vedere și la termen Managementul capitalului circulant Rotația stocurilor Eficiența utilizării resurselor umane	Dividendul pe acțiune Rata dividendului Rata distribuire/nerepartizare Grad acoperire dividende Dividende/Active totale	Gradul de îndatorare Stabilitatea financiară (Datorii/Capitalizare) Autonomia financiară (Datorii/ Capitaluri proprii)	Rata generală de risc Ponderea creditelor restante și îndoelnice în total portofoliu Gradul de acoperire a provizioanelor
Profitabilitate	Performanța de piață	Rezultate	Rezultate
Rentabilitatea economică (netă) Rentabilitatea brută Rentabilitatea activelor nete Valoarea economică adăugată Profitul economic Cash-flow-ul liber	PER Grad de multiplicare a cash-flow-ului Valoarea de piață/Valoarea contabilă Mișcările relative ale cotațiilor Vectorii de valoare Valoarea firmei Cota de piață	ROA ROE Marja netă a dobânzii	Indicator de lichiditate Rata rentabilității activității de țară Marja netă a dobânzii

Sursa: Adaptare a indicatorilor de performanță pe segmente și perspective²

- Credite restante și îndoelnice/Capitaluri proprii
- Indicatorul de lichiditate

Există un număr mare de indicatori financiari care sunt utilizați pentru analiza situației și performanței financiare ale unei bănci. În timp ce acești indicatori variază oarecum de la țară la țară și de la bancă la bancă, scopul lor de bază tinde să rămână același, respectiv de a furniza evaluări ale performanței în raport cu anii precedenți, cu bugetul și cu alte obiective. Acești indici se încadrează în general în următoarele categorii:

- Calitatea activelor;
- Lichiditatea;
- Rezultatele;

- Adecvarea capitalului;
- Riscul de piață;
- Riscul de finanțare.

Criterii de evaluare a performanței

Managementul performanțelor reprezintă un mod de organizare și gestionare a activităților (programelor) instituțiilor de credit care promovează elaborarea și urmărirea îndeplinirii strategiei, a politicilor și tacticilor, furnizarea în timp real a informației de gestiune și creșterea responsabilității în utilizarea resurselor umane, materiale și financiare.

² Helfert, Erich A., *Tehnici de Analiză Financiară*, Ediția a-XI-a, Editura "BMT Publishing House", București, 2006, pag. 113

Un management corespunzător al performanțelor bancare se distinge prin:

- orientarea spre rezultate, pragmatismul fiind cuvântul de ordine;
- utilitatea, fapt ce presupune furnizarea la timp de informații adecvate și suficiente pentru luarea deciziilor;
- accesibilitatea, ce se traduce printr-o disponibilitate cu caracter de continuitate a informațiilor;
- selectivitatea, informația potrivită la locul și momentul potrivit.

I. Indicatori de eficiență

Din necesitatea de a surprinde activitatea instituției de credit din mai multe puncte de vedere, indicatorii de eficiență se împart în următoarele grupe: • indicatori de productivitate; • indicatori de rentabilitate; • alți indicatori.

a) Indicatorii de productivitate – reflectă folosirea intensivă a resurselor umane și se pot determina ca raport între rezultatele obținute și consumul de resurse umane, dintre care menționăm:

- Venituri totale pe salariat (V/s) reflectă aportul adus de fiecare salariat la dezvoltarea activității și menținerea societății în mediul concurențial.

Relația de calcul este:

$$V / s = \frac{\text{Venituri totale}}{\text{Număr salariați}}$$

- **Valoarea adăugată pe salariat (Va/s)** reflectă efortul propriu dezvoltat de fiecare salariat, pentru desfășurarea activității.

Relația de calcul este:

$$V_a / s = \frac{\text{Valoarea adăugată}}{\text{Număr salariați}}$$

$$V_r / s = \frac{\text{Resurse atrase}}{\text{Număr salariați}}$$

- **Gradul de acoperire a salariilor din veniturile din comisioane încasate.**

$$\text{Grad de acoperire } c/s = \frac{\text{Venituri din comisioane}}{\text{Fond total de salarii}} \times 100$$

b) Indicatori de rentabilitate – reflectă eficiența activității desfășurate, corelând efectele de natura profitului cu mărimi de efort de natura veniturilor și cheltuielilor.

- **Rata rentabilității veniturilor** arată profitul net obținut atunci când se obțin venituri totale de 1000 lei. Mărimea ratei depinde, în primul rând, de raportul dintre veniturile și cheltuielile băncii și, în al doilea rând, de structura veniturilor și costurilor activității bancare.

$$R_{pv} = \frac{\text{Profit net}}{\text{Venituri totale}} \times 1000$$

- **Rata rentabilității marginale** reflectă procentul de profit net realizat din veniturile totale din operații.

$$R_{pm} = \frac{\text{Profit net}}{\text{Venituri totale din operațiuni}} \times 1000$$

- **Rata rentabilității cheltuielilor** reflectă rezultatul optimizării fluxurilor elementelor de activ cu volumul și structura resurselor atrase, nivelul ratei fiind cu atât mai mare cu cât o unitate de venit se obține cu un volum minim de cheltuieli.

$$R_{pc} = \frac{\text{Profit net}}{\text{Cheltuieli totale}} \times 1000$$

c) Indicatori de rentabilitate – reflectă eficiența activității desfășurate, corelând efectele de natura profitului cu mărimi de efort de natura resurselor utilizate.

- **Rata rentabilității financiare (ROE)** măsoară eficiența utilizării fondurilor proprii ale băncii și oferă informații, în special acționarilor, cu privire la modul în care aceste fonduri au fost folosite, respectiv la efectul angajării lor în activitatea băncii.

Relația de calcul este:

$$ROE = \frac{\text{Profit net}}{\text{Capitaluri proprii}} \times 100$$

Fondurile proprii utilizate în calculul ratei sunt formate din capital social, profitul net nerepartizat și fondurile de rezervă. Nivelul normal al acestei rate pentru menținerea interesului acționarilor este necesar să fie mai mare decât rata dobânzii la depozitele bancare sau cel puțin egal cu rata creșterii indicelui bursier aferent perioadei pentru care se calculează.

Pentru bănci, care se bazează într-o mare măsură pe împrumuturi pentru a-și susține activele, rentabilitatea financiară are o tendință normală de creștere. O valoare prea mare a acestui indicator relevă însă o mărime necorespunzătoare a capitalului social și prin urmare o capacitate redusă a băncii de a face față riscurilor de capital.

- **Rata rentabilității economice (ROA)** măsoară performanțele activului total fără a ține seama de modul de

procurare a capitalurilor (proprie și împrumutate) alocate pentru constituirea acestui activ.

În activitatea bancară, rata rentabilității economice este măsura cea mai fidelă a activității deoarece măsoară efectul capacității manageriale de a utiliza resursele financiare și reale ale societății pentru a genera profit.

Relația de calcul este:

$$ROA = \frac{\text{Profit net}}{\text{Total active la valoarea netă}} \times 100$$

Valorile înregistrate de rată în domeniul bancar se situează între 0,5% și 1,6%. Specific instituțiilor de credit mari este valoarea mică a ratei (sub 1%), în timp ce pentru cele de talie medie și mică este caracteristică o mărime supraunitară.

O evoluție crescătoare a ratei rentabilității economice constituie un semnal pozitiv sau reflectă chiar o politică agresivă (care conduce la creșterea riscurilor), pe când o evoluție descrescătoare arată că instituția respectivă întâmpină dificultăți în realizarea veniturilor.

O altă formă de exprimare a ratei rentabilității economice folosește în locul activului total un alt element care reflectă efortul bancar și anume capitalul investit.

Capitalul investit se determină scăzând din total active imobilizările corporale și necorporale, luând în calcul doar activele circulante și imobilizările financiare.

Rata rentabilității economice, în acest caz, va fi:

$$\text{Rata brută} = \frac{\text{Profit brut}}{\text{Capital investit}} \times 100$$

$$\text{Rata netă} = \frac{\text{Profit net}}{\text{Capital investit}} \times 100$$

- **Marja netă a dobânzii** deși se referă doar la activitatea de creditare reflectă eficiența unui sector important al activității bancare.

Relația de calcul este:

$$R_{md} = \frac{\text{Venituri nete din dobânzi}}{\text{Active medii generatoare de venituri}} \times 100$$

d) Alți indicatori de exprimare a eficienței economice pot fi constituiți într-o multitudine de variante. Cei mai întâlniți sunt:

- **Efectul de pârgăhie (multiplicatorul capitalului)** măsoară gradul în care atragerea și utilizarea unor noi resurse conduce la o creștere a eficienței capitalului.

Relația de calcul a indicatorului este:

$$E_p = \frac{\text{Total active}}{\text{Capital propriu}}$$

Nivelul indicatorului este de peste 20% pentru băncile mari, în timp ce băncile mici înregistrează valori cuprinse între 10-20%.

- **Rata solvabilității patrimoniale (Rsp)** exprimă gradul de acoperire a activelor din capitaluri proprii, fiind într-o relație indirectă cu gradul de îndatorare a băncii (creșterea solvabilității patrimoniale conduce la scăderea gradului de îndatorare).

Relația de calcul este:

$$R_{sp} = \frac{\text{Capital propriu}}{\text{Active}} \times 100$$

Modificarea ratei solvabilității patrimoniale se va regăsi în rata rentabilității financiare, între cei doi indicatori relația fiind următoarea: scăderea ratei solvabilității patrimoniale determină creșterea gradului de îndatorare și implicit a ratei rentabilității financiare.

- **Gradul de utilizare a activelor (Gua)** arată veniturile totale ce se obțin (venituri din dobânzi, comisioane, taxe) la 100 lei active totale, depinzând de mărimea dobânzii active de pe piață și de structura activelor bancare.

Utilizând, ca element de calcul, venitul total din operații și activele totale, relația de calcul este:

$$G_{ua} = \frac{\text{Venituri totale din operații}}{\text{Active totale}} \times 100$$

Cheltuieli la 100 lei venituri este un indicator care exprimă randamentul economic, calculându-se cu relația:

$$Ch/100V = \frac{\text{Cheltuieli totale}}{\text{Venituri totale}} \times 100$$

Eficiența activității desfășurate este cu atât mai mare cu cât nivelul indicatorului înregistrează valori mai reduse.

- **Gradul de acoperire a plasamentelor cu resurse proprii (Gaprp)** reflectă măsura în care plasamentele în activele producătoare de venituri (în special plasamentele în credite) se realizează pe seama resurselor proprii.

Relația de calcul este:

$$G_{aprp} = \frac{\text{Resurse proprii}}{\text{Plasamente}} \times 100$$

Chiar dacă indicatorul reflectă, în primul rând, ponderea resurselor proprii în total plasamente (latura cantitativă), el oferă informații și despre structura elementelor de activ și pasiv ce influențează nivelul veniturilor respectiv al cheltuielilor aferente acestora (latura calitativă).

- **Gradul de acoperire a cheltuielilor de funcționare din comisioane și taxe (Gacf)** reflectă măsura în care veniturile obținute din operațiunile efectuate de bancă în numele clienților acoperă cheltuielile proprii de funcționare (cheltuieli generale și cheltuieli administrativ- gospodărești).

Relația de calcul este:

$$G_{acf} = \frac{\text{Venituri din comisioane și taxe}}{\text{Cheltuieli de funcționare}} \times 100$$

O bună organizare a activității și a fluxurilor bancare este reflectată de o rată înaltă a gradului de acoperire a cheltuielilor de funcționare din comisioane și taxe încasate.

- **Gradul de încasare a dobânzilor (Gîd)** reflectă capacitatea clienților băncii de a achita dobânzile aferente împrumuturilor contractate cu banca.

Relația de calcul este:

$$G_{îd} = \frac{\text{Venituri din dobânzi} - \text{Dobânzi încasate}}{\text{Venituri din dobânzi}} \times 100$$

O rată situată sub 100% arată, în primul rând, faptul că banca are probleme în încasarea dobânzilor și, în al doilea rând, că nivelul cheltuielilor în acest caz va crește (cu efect asupra diminuării profitului), ca urmare a constituirii de provizioane pentru dobânzile neîncasate.

- **Credite restante în total credite (Cr)** reflectă ponderea creditelor nerambursate în perioada de creditare sau gradul de rambursare a creditelor acordate.

Relația de calcul este:

$$C_r = \frac{\text{Credite restante}}{\text{Total credite}} \times 100$$

O bună gestionare a portofoliului de credite presupune un nivel redus al ratei. O tendință de creștere a ratei reflectă o creștere a riscului de creditare și indirect o creștere a cheltuielilor cu provizioanele.

- **Ponderea pierderilor din credite în total credite (Ppc)** completează informațiile furnizate de indicatorul credite restante în total credite, referitoare la eficiența activității de creditare a băncii.

O îmbunătățire a acestei activități este dată de nivelul redus al indicatorului, precum și de tendința de scădere a acestuia.

Relația de calcul este:

$$P_{pc} = \frac{\text{Pierderile din credite}}{\text{Total credite}} \times 100$$

- **Profitul pe salariat (P/sal)** reflectă eficiența muncii fiecărui salariat, precum și eficiența managementului în asigu-

rarea și utilizarea personalului. Relația de calcul a acestui indicator este:

$$P / sal = \frac{\text{Profit net}}{\text{Total salariați}}$$

II. Indicatori ai eficacității politicilor bancare

O activitate importantă a unei instituții de credit o constituie operațiunile active prin care băncile acordă credite agenților economici, populației și organelor administrației de stat. Eficacitatea politicii de creditare poate fi măsurată cu ajutorul unor indicatori cum ar fi:

- **Ratingul global de credit** se stabilește cu ajutorul formulei:

$$R_{gc} = \frac{\sum_{i=1}^5 C_i R_i}{\sum_{i=1}^5 C_i}$$

unde: R_{gc} = Rating global de credit;

C_i = Volumul de credit al unei cote de clasificare;

R_i = Număr de puncte al categoriei de clasificare.

Volumul de credit al unei cote de clasificare se stabilește prin evaluarea semestrială a portofoliului de credite prin gruparea creditelor în una din următoarele categorii de clasificare:

- Standard;
- În observație;
- Substandard;
- Îndoielnic;
- Pierdere.

Numărul de puncte al categoriei de clasificare este de la 1 la 5 în ordinea de mai sus.

Cu cât ponderea creditelor din primele categorii de clasificare este mai mare cu atât este mai eficace politica de creditare. Atunci când ponderea ultimelor categorii de clasificare a creditelor crește, eficacitatea politicii de creditare înregistrează un trend descrescător, scăzând totodată și eficiența activității de creditare.

- **Ponderea creditelor îndoienice și pierdere în total credite;**

$$P_{cip} = \frac{\sum C_i + \sum C_p}{\text{Total credite}} = 100$$

unde: P_{cip} = Ponderea creditelor îndoienice și pierdere în total credite

c_i = credite îndoienice

c_p = credite pierdere.

- Analiza eficacității politicii de atragere a depozitelor;

O altă grupă de activități importante pentru instituțiile de credit este reprezentată de operațiunile pasive prin care sunt atrase economii, disponibilități și depozite bănești, la vedere, la termen, în lei sau în valută, pentru care eficacitatea politicilor de atragere a resurselor se poate măsura cu ajutorul unor indicatori precum:

- Gradul de creștere a soldului lunar:

$$\frac{\text{Gradul de creștere}}{\text{a soldului mediu lunar}} = \frac{\text{pasive purtătoare de dobândă (luna } n\text{)}}{\text{pasive purtătoare de dobândă (luna } n-1\text{)}}$$

- Gradul de creștere a numărului de clienți

$$\frac{\text{Gradul de creștere}}{\text{a numărului de clienți}} = \frac{\text{număr conturi operaționale (luna } n\text{)}}{\text{număr conturi operaționale (luna } n-1\text{)}}$$

Concluzii

Măsurarea performanțelor se poate realiza cu ajutorul unui set complex de indicatori care pot oferi o imagine completă asupra: modului în care au fost antrenate resursele; modului în care au fost ținute sub control riscurile; rezultatelor obținute; modului în care a primit piața produsele și serviciile oferite și mai ales dacă a crescut sau nu capitalul de încredere de care se bucură în fața publicului. Managementul performanțelor se bazează pe informații și generează la rândul său informații, acolo unde feed-back-ul nu funcționează, performanța nu va putea trece de un anumit nivel.

Este indicat ca performanțele bancare să fie evaluate la intervale foarte scurte în perioadele de criză financiară internațională, fiind necesară o abordare mai concentrată a supravegherii instituțiilor de credit. Pe lângă latura obiectivă, bazată pe calcule și formule riguroase, performanța lasă destul loc pentru interpretări și atitudini subiective, în funcție de perspectiva din care este privită performanța în sine. Astfel, dacă o bancă realizează un grad ridicat de acoperire a cheltuielilor de funcționare din veniturile din comisioane încasate, managementul și acționariatul vor fi încântați de aceste realizări fără să ne așteptăm ca o atitudine de creștere agresivă a comisioanelor să-i entuziasmeze pe clienți, să lase indiferente autoritățile din domeniul protecției consumatorului și să nu trezească atenția autorităților de supraveghere. În ceea ce privește politica de dobânzi, de fiecare dată cei ce au depozite vor dori o creștere a dobânzii, iar cei ce se împrumută se vor bucura de scăderea dobânzii. În final, vor câștiga acele instituții de credit care vor reduce marja dobânzii, practicând dobânzi competitive atât pentru

operațiunile pasive, cât și pentru cele active. Atunci când se raportează o creștere importantă a profitului din exploatare, reacțiile pot fi foarte nuanțate, ca de exemplu:

- managementul executiv: va considera că este o încununare a eforturilor depuse;
- acționariatul: va aprecia că este loc și de mai bine;
- autoritățile de supraveghere: vor urmări dacă profitul realizat este capitalizat pentru creșterea indicatorilor de productivitate;
- clienții cu depozite: vor remarca nivelul scăzut al dobânzilor încasate, care au contribuit la creșterea profitului băncii;
- clienții cu credite bancare: vor considera că prin dobânzile plătite au contribuit direct la profitul băncii;
- auditorii statutari: vor aplica proceduri pentru a stabili dacă profitul a fost corect determinat în funcție de standardele de contabilitate aplicate;
- concurența: va analiza contextul și va încerca să-și adapteze propriile politici și strategii.

Actuala criză financiară internațională obligă băncile la creșterea responsabilității sociale și la o modificare a comportamentului propriului management, deoarece atunci când băncile se întreceau în performanțe spectaculoase statul nu era obligat să intervină, astăzi când statele pun în sarcina contribuabililor acoperirea unor pierderi uriașe, băncile trebuie să dea semne de redresare din interior.

Performanța financiară a instituțiilor de credit în condițiile crizei financiare internaționale va fi afectată fără îndoială de nivelul ridicat al provizioanelor constituite ca reflex de adaptare la condițiile pieței.

Bibliografie

- Avram, V., AVRAM, C.D., *Gestiune, contabilitate și audit bancar*, Editura Universitaria, Craiova, 2010
- Dardac, N., Barbu, T., *Monedă, bănci și politici monetare*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2005.
- Helfert, A. E., *Tehnici de analiză financiară*, Ediția a-XI-a, Editura "BMT Publishing House", București, 2006
- Heteș-Gavra, I. (coord.), *Management bancar*, Editura Orizonturi universitare, Timișoara, 2004
- Oprîtescu, M. (coord.), *Managementul riscurilor și performanțelor bancare*, Editura Universitaria, Craiova, 2007
- IFAC, *Reglementări internaționale de audit, asigurare și etică. Audit Financiar 2008.*, coeditare CAFR – Editura Irecson, București, 2009

Particularitățile auditului situațiilor financiare anuale ale asigurătorilor

Horia Ion NEAMȚU* & Ligia-Georgiana IVAZ**

Abstract

The Particularities of Insurers' Financial Statements

The main objective of the paper is to present in a synthetic manner the background of the regulation framework and the particularities of the insurers financial statements audit in order to facilitate the understanding of the role and the responsibilities of statutory auditors towards the financial statements users. The understanding of the role and responsibilities of insurers' statutory auditors has a significant importance in planning the audit missions, in assuring a qualitative financial audit of insurers' financial statements and in assuring a favorable environment for the development of the insurance sector, especially under the current financial crisis.

The article deals with specific aspects that have a significant importance for the financial statements audit of an insurance company, like the insurers' technical reserves and the role of the actuary in their audit, the risk management systems and their impact on the financial information, the role of internal audit and internal controls, the adequacy of the reinsurance programs. The research results are synthesized in the main objects that should be part of the audit plan.

Key words: *insurance, audit, actuary, Romania, financial statements, solvency*

Cuvinte cheie: *asigurări, audit, actuar, România, situații financiare, solvabilitate*

Introducere

Legislația națională în domeniul auditului statutar transpune prevederile Directivei 2006/43/CE¹, realizându-se astfel cadrul legal pentru crearea unui sistem de supraveghere publică pentru auditorii statutari și firmele de audit în baza principiilor europene. În acest context, societățile se asigurare sunt considerate entități de interes public, având obligativitatea constituirii unui comitet de audit.

Firmele de audit ale asigurătorilor au obligativitatea publicării anuale a unui raport de transparență pe website-ul propriu și au obligații suplimentare de raportare către comitetul de audit cu privire la gradul de independență, serviciile suplimentare prestate entității auditate și orice amenințări la adresa independenței lor. Cadrul legal specific auditului asigurătorilor stabilește cerințe suplimentare care fac parte din categoria regulilor de supraveghere prudentială ce vin să susțină stabilitatea și dezvoltarea sectorului financiar.

În contextul modificărilor reglementărilor europene cu privire la solvabilitatea societăților de asigurare, identificarea, evaluarea în mod adecvat și administrarea riscurilor sunt elemente de o importanță deosebită pentru asigurarea sustenabilității financiare a asigurătorilor, dar în egală măsură, pentru auditorii financiari, deoarece, deși administrarea riscurilor constituie o parte importantă a misiunii de audit, aceștia vor fi nevoiți să reconsidere procedurile de audit pentru a putea asigura auditarea conform noilor cerințe.

* Prof.univ.dr., Academia de Studii Economice București, e-mail: horia.neamtu@yahoo.com

** Drd. Academia de Studii Economice București, e-mail: ligiaiv@yahoo.com

¹ Directiva 2006/43/CE din 17 mai 2006 a Parlamentului European și a Consiliului privind auditul statutar al conturilor anuale și al conturilor consolidate, de modificare a directivelor Consiliului 78/660/CEE și 83/349/CEE și de abrogare a Directivei 84/253/CEE a Consiliului, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L 157 din 9 iunie 2006

Existența cadrului legal adecvat desfășurării misiunilor de audit și înțelegerea responsabilității auditorilor financiari condiționează calitatea auditului situațiilor financiare ale asigurătorilor, ținând cont de particularitățile domeniului.

Metodologia de cercetare

Cercetarea are la bază un studiu empiric, pornind de la analiza reglementărilor existente în acest domeniu la nivel național, a gradului în care acestea au fost generate și se aliniază cerințelor la nivel european și internațional, coroborată cu sinteze ale publicațiilor de specialitate dedicate tematicii abordate, în scopul identificării principalelor caracteristici și particularități ale auditului societăților de asigurare.

Pentru atingerea obiectivului propus am utilizat mecanisme de cercetare deductive și inductive care au condus la identificarea principalelor caracteristici ale desfășurării activității de audit pe piața asigurărilor din România, ținând cont de contextul economic actual.

Printr-o abordare conceptuală am delimitat standardele de audit și procedurile de audit specifice care au o relevanță deosebită în planificarea misiunilor de audit pentru societățile de asigurare.

Cadrul legal al auditului situațiilor financiare ale societăților de asigurare în România

Obligația auditării situațiilor financiare anuale ale societăților de asigurare din România a fost introdusă în 2001², odată cu aplicarea pentru prima dată a unor reglementări specifice asigurărilor. Aplicarea unor reglementări specifice, care au introdus principiile generale ale directivelor europene în domeniu³ și ale standardelor internaționale de contabilitate, a reprezentat o adevărată provocare atât pentru profesioniștii contabili ai societăților de asigurare, cât și pentru auditorii financiari, generând accelerarea ritmului pregătirii profesionale în domeniul contabilității a angajaților departamentelor financiare și managerilor companiei și utilizarea extinsă a expertizei auditorilor în aplicarea standardelor internaționale de contabilitate. În contextul aderării la Uniunea Europeană, în România se aplică reglementări conforme cu Directivele europene⁴.

Auditul societăților de asigurare nu a fost reglementat în mod special până în 2006⁵ când au fost stabilite condițiile pe care trebuie să le îndeplinească și do-

cumentele pe care trebuie să le prezinte auditorii financiari în vederea obținerii aprobării pentru efectuarea auditului situațiilor financiare ale asigurătorilor, precum și obligațiile și responsabilitățile minimale ale acestora referitoare la situațiile financiare ale asigurătorilor. Astfel, auditarea situațiilor financiare s-a efectuat de către auditori aprobați de autoritatea de supraveghere, cu respectarea unor condiții suplimentare referitoare la experiența în domeniul asigurărilor a coordonatorului echipei, actuarul care trebuie să facă parte din echipa de audit, prevederi exprese din raportul de audit cu privire la rezervele tehnice, activele admise să acopere rezervele tehnice, marja de solvabilitate, programul de reasigurare, comitetul de audit, controlul și auditul intern al asigurătorului.

... implicațiile și utilitatea cadrului legal, convergență internațională

Cadrul legal actual facilitează auditorilor exercitarea funcției de „whistle blower” în guvernanta asigurătorilor, transmiterea anumitor informații către autoritatea de supraveghere neconstituind o încălcare a vreunei restricții privind divulgarea de informații și neatră-

2 Ordinul ministrului finanțelor publice și al președintelui Comisiei de Supraveghere a Asigurărilor nr. 2328/2390/2001 pentru aprobarea Reglementărilor contabile specifice domeniului asigurărilor, armonizate cu directivele europene și standardele internaționale de contabilitate, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 34 din 18 ianuarie 2002

3 Directiva a IV-a a Comunităților Economice Europene 78/660/CEE din 25 iulie 1978 privind conturile anuale ale anumitor tipuri de societăți comerciale, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L 222 din 14 august 1978, cu modificările și completările ulterioare și Directiva Comunităților Economice Europene 91/674/EEC din 19 decembrie 1991 privind situațiile financiare anuale și consolidate ale societăților de asigurare, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 374 din data de 31 decembrie 1991, cu modificările și completările ulterioare

4 Ordinul președintelui Comisiei de Supraveghere a Asigurărilor nr. 3129/2005 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu directivele europene specifice domeniului asigurărilor, publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 1187 din 29 decembrie 2005, modificat și completat prin Ordinul președintelui Comisiei de Supraveghere a Asigurărilor nr. 7/2007, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 495 din 24 iulie 2007

5 Ordinul președintelui CSA nr. 113.105/2006, abrogat de Ordinul președintelui CSA nr. 22/2008 pentru aprobarea Normelor privind cerințele de informare și de raportare referitoare la auditul statutar al situațiilor financiare ale societăților de asigurare/reasigurare, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 894 din 30 decembrie 2008

gând niciun fel de răspundere asupra persoanei în cauză. Referințele suplimentare din raportul de audit oferă utilizatorilor de informații asigurări suplimentare cu privire la situația financiară a societății, având în vedere faptul că, datorită specificului activității, există posibilitatea ca o societate de asigurare care prezintă o poziție financiară și o performanță financiară pozitive să aibă probleme semnificative din punct de vedere al solvabilității, care pot afecta evoluția societății și care nu sunt detectabile din simpla analiză a situațiilor financiare anuale.

Desigur că referințele auditorului nu pot oferi decât o asigurare rezonabilă că situațiile financiare luate ca întreg nu conțin o denaturare semnificativă cauzată de fraudă sau eroare. Responsabilitatea respectării prevederilor legale revine în fapt conducerii asigurătorilor și persoanelor însărcinate cu guvernarea, astfel încât să se asigure că operațiunile societății se desfășoară în conformitate cu prevederile legale.

Aceste cerințe nu reprezintă practic o modificare a procedurilor de audit existente, deoarece auditul situațiilor financiare implică în fapt verificarea rezervelor tehnice, a activelor care le acoperă și a solvabilității asigurătorului, derivând din aplicarea Standardului Internațional de Audit (ISA) 250 „*Luarea în considerare a legii și reglementărilor într-un audit al situațiilor financiare*”. Prezentarea acestor informații în cadrul raportului de audit oferă utilizatorilor situațiilor financiare posibilitatea de a lua decizii mai bine fundamentate.

Calculul rezervelor tehnice ale asigurătorului, analiza activelor care acoperă rezervele tehnice și stabilirea solvabilității au la bază estimări contabile. Prezintă astfel o importanță deosebită în auditul societăților de asigurare aplicarea ISA 540 „*Auditarea estimărilor*

contabile, inclusiv a estimărilor contabile la valoarea justă, și a prezentărilor aferente”, care furnizează instrucțiuni cu privire la modul de abordare al auditorilor în determinarea riscurilor de denaturare semnificativă, evaluarea caracterului rezonabil al estimărilor contabile și adecvării prezentării informațiilor legate de estimările contabile.

Un rol deosebit de important îl deține în acest context actuarul care face parte din echipa de audit. Devine astfel importantă pentru planificarea auditului aplicarea ISA 620 „*Utilizarea activității unui expert din partea auditorului*”.

La întocmirea raportului de audit pentru situațiile financiare ale asigurătorului, auditorii statutar pot lua în considerare prevederile ISA 800 „*Considerente speciale – auditul situațiilor financiare întocmite în conformitate cu cadrele generale cu scop special*”. Astfel, raportul auditorului trebuie să descrie scopul pentru care situațiile financiare sunt pregătite, precum și care sunt utilizatorii vizați.

Indicații utile în desfășurarea misiunii de audit al unui asigurător pot fi preluate din Norma Metodologică Internațională de Audit (IAPS) 1004 „*Relația dintre supraveghetorii activității bancare și auditorii externi ai băncilor*”. Asigurătorii, ca și băncile, joacă un rol important în viața economică, iar stabilitatea sistemului financiar reprezintă o problemă de interes public general. Recomandările normei metodologice care oferă informații și îndrumări privind modul în care se poate consolida legătura dintre auditorii bancari și supraveghetori pot fi utilizate în egală măsură și în domeniul asigurărilor.

Toate cerințele prevăzute în legislația națională privind auditul statutar al societăților de asigurare rezidă în fapt în necesitatea de a asigura un cadru adecvat desfășurării misiunilor de audit,

fiind aliniate și asigurând astfel respectarea principiilor internaționale enunțate de asociațiile internaționale, respectiv IAIS – Asociația Internațională a Supraveghetorilor în Asigurări și OECD – Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică. Acestea pun accent pe crearea cadrului legal care să asigure independența auditorului extern față de societatea de asigurare, cooperarea cu actuarul societății de asigurare, cooperarea auditorului extern cu autoritatea de supraveghere, schimbarea periodică a partenerului cheie al echipei de audit, facilitarea accesului direct al auditorului extern la consiliul de administrație sau comitetele acestuia.

Regulile de aprobare a auditorilor financiari au determinat o concentrare a firmelor de audit care auditează situațiile financiare ale asigurătorilor. Astfel, din analiza informațiilor aferente exercițiului financiar 2008 publicate pe site-ul Comisiei de Supraveghere a Asigurărilor, ponderea majoritară a firmelor de audit pe piața asigurărilor, determinată ca procent al cotei de piață a societăților de asigurare auditate, este deținută de trei dintre reprezentanții „Big four”, respectiv ERNST & YOUNG cu 30,42%, PRICEWATERHOUSECOOPERS cu 29,69% și K.P.M.G cu 27,13%.

Viitorul subscrierilor este nesigur în contextul crizei financiare

Importanța calității auditului în sectorul asigurărilor revine în atenția jucătorilor pieței în contextul crizei financiare actuale, care produce în continuare efecte ce nu pot fi cuantificate încă în totalitate. Incertitudinea în ceea ce privește volumul subscrierilor, generată,

pe de o parte, de scăderea economiei reale și a veniturilor gospodăriilor și, pe de altă parte, de scăderea valorii activelor financiare și corporale, afectează în mod cert posibilitatea de determinare a riscurilor și a capacității de subscriere a asigurătorilor. Cererea pentru anumite produse de asigurare va fi afectată semnificativ, generând reducerea veniturilor din prime brute subscrise. În aceste condiții se așteaptă ca fraudele în asigurări să înregistreze creșteri semnificative.

Deși Sebastian Schich afirmă că, în fapt, criza din sectorul financiar este o criză a sectorului bancar și că solvabilitatea sectorului asigurărilor la nivel global nu pare a fi afectată⁶, nu putem să nu remarcăm faptul că societățile de asigurare au fost afectate semnificativ. Expunerea majorității asigurătorilor la declinul semnificativ al pieței financiare globale s-a putut remarca în primul rând la nivelul portofoliilor de investiții, format în pondere majoritară din acțiuni și obligațiuni. Un al doilea factor care a afectat activitatea asigurătorilor îl reprezintă concentrarea expunerii la riscurile de credit și de piață. Pe de altă parte, Schich subliniază faptul că un factor pozitiv îl reprezintă pierderea încrederii potențialilor asigurați în stabilitatea veniturilor lor și nevoia acestora de a-și asigura integritatea proprietăților și veniturilor, ceea ce a determinat o creștere a nevoii de asigurare în special a produselor care oferă garantarea capitalului sau a veniturilor, modificând astfel comportamentul consumatorilor de produse de asigurare.

Conform afirmațiilor lui Schich, veniturile din prime brute subscrise continuă să crească, deși rata de creștere este

inferioară perioadei anterioare crizei. Astfel, la nivel internațional, volumul global al veniturilor din primele de asigurare a scăzut, practic, în termeni reali, pentru prima dată după anii 1980.

În România situația pare a urmări tendințele internaționale. Din analiza datelor provizorii aferente exercițiului financiar 2009, publicate pe site-ul oficial al autorității de supraveghere, volumul primelor brute subscrise înregistrează o scădere nominală de 1,11%⁷. Este pentru prima dată în ultimii ani când se înregistrează o scădere a volumului primelor brute subscrise. Pe categorii de asigurări această scădere se datorează în principal scăderii subscrierilor pentru categoria asigurărilor de viață de 13%, în timp ce asigurările generale înregistrează o creștere moderată de 2,03 %. Datele prezentate nu sunt încurajatoare în condițiile în care gradul de penetrare al asigurărilor în PIB se situează oricum mult sub media europeană. Cele mai afectate de criză din punct de vedere al subscrierilor par a fi asigurările de viață, percepute încă în țara noastră de către consumatorii de asigurări ca produse de lux, ceea ce explică scăderea acestora în contextul crizei economice.

Datele disponibile sunt deocamdată insuficiente pentru a putea aprecia impactul real asupra pieței asigurărilor, deoarece creșterea considerabilă a indemnizațiilor brute plătite poate afecta semnificativ profitabilitatea companiilor de asigurare, dacă acestea nu au fost susținute de programe de reasigurare corespunzătoare.

Relansarea asigurărilor de viață depinde în cea mai mare măsură de capaci-

tatea de revenire a sectorului de investiții pe care se bazează susținerea financiară a produselor de asigurări de viață.

Accentuarea importanței rolului auditorilor în cadrul sistemului de management al riscurilor asigurătorilor

Sistemul de management al riscurilor al asigurătorului tinde să devină factorul esențial de care depinde eficiența și sustenabilitatea companiei pe termen lung. Implementarea noilor reguli europene privind solvabilitatea asigurătorilor⁸ aduce în prim plan noi responsabilități ale auditorilor cu privire la auditarea cerințelor de capital minim și de capital de solvabilitate, extinzând astfel cerințele de raportare a auditorilor față de autoritățile de supraveghere.

Se poate constata o accentuare a rolului auditorului în evaluarea gradului de adecvare a programului de reasigurare al asigurătorului și în evaluarea activității de management al riscurilor. Conform statisticilor publicate de IAIS⁹, auditul extern reprezintă a doua sursă pe care se bazează supraveghetorii, după controalele la sediu, pentru a primi informații cu privire la sistemul de management al riscurilor al asigurătorilor. De asemenea, IAIS elaborează în prezent un document referitor la rolul și

6 Schich, Sebastian, *Insurance Companies and the Financial Crisis*, Financial Market Trends, Pre-publication version for Vol. 2009/2, OECD 2009

7 Sursa: Comisia de Supraveghere a Asigurărilor: http://csa-isc.ro/index.php?option=com_content&task=view&id=635&Itemid=85

8 Directiva 2009/138/CE a Parlamentului European și Consiliului Europei din 25 noiembrie 2009 privind accesul la activitate și desfășurarea activității de asigurare (Solvabilitate II), publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 335 din 17 decembrie 2009

9 *Report on Insurance Laws, Regulations and Practices in IAIS Member Jurisdictions: Risk Assessment and Risk Management*, 2008, International Association of Insurers Supervisors

relația dintre actuarul asigurătorului și auditorul extern cu privire la întocmirea și auditul rapoartelor financiare, incluzând aspecte precum rolul și responsabilitățile, standardele profesionale și calificarea, comunicarea și raportarea dintre auditorul extern și autoritatea de supraveghere a asigurătorilor¹⁰. În urma cercetării efectuate ne-am propus să prezentăm principalele aspecte specifice pe care le considerăm importante a se regăsi în planul de audit al unei societăți de asigurare și care ar asigura atingerea obiectivului unei misiuni de audit al unei societăți de asigurare:

Obiective de auditat
Obiective privind activitățile/
tranzacțiile
Proceduri de auditare

● **Rezerve tehnice/Marja de solvabilitate**

- solicitarea unei scurte prezentări generale a structurii și a responsabilităților departamentului actuarial
 - se identifică tipurile de informații financiare care se utilizează în situațiile financiare
- solicitarea metodologiilor actuariale care stau la baza determinării rezervelor tehnice și a raportului actuarial înaintat conducerii societății
 - se verifică dacă sunt respectate prevederile normelor legale în vigoare
- rezerva de primă
 - se verifică dacă aceasta se calculează automat și se efectuează verificări prin sondaj și reconcilierii cu valorile raportate de departamentul de subscriere

- rezerva pentru riscuri neexpirate
 - se verifică dacă există linii de activitate cu pierderi semnificative din subscriere și dacă pentru aceste linii de activitate s-au constituit rezerve adecvate
- rezerva de daune avizate și neavizate
 - verificarea soldurilor raportate de departamentul daune
 - solicitarea statisticilor și verificarea adecvării aplicării metodelor actuariale
- marja de solvabilitate
 - verificarea elementelor prevăzute pentru determinarea marjei de solvabilitate (în special pentru asigurările de viață)
- solicitarea informațiilor privind sistemul IT
 - se solicită informații cu privire la rezervele tehnice care se determină automat în sistemul IT și se efectuează verificări ale documentațiilor aferente
 - se verifică dacă sistemul IT dispune de instrumente de control necesare
 - se verifică dacă sistemul IT este adaptat corespunzător pentru a fi efectuate reconcilierile necesare cu departamentele operaționale ale societății
- solicitarea tipurilor de rapoarte care se transmit către conducerea societății și către celelalte departamente
 - se verifică ce instrumente de control intern și monitorizare sunt aplicate pentru a asigura acuratețea informațiilor

● **Financiar - contabil**

- solicitarea unei scurte prezentări generale a structurii și a responsa-

bilităților departamentului financiar - contabil

- se efectuează o analiză detaliată a sistemului contabil
- se identifică modalitatea în care sunt introduse diferitele tipuri de informații în sistemul de contabilitate (manual sau automat)
- se identifică schimbările semnificative în operațiunile societății
- se identifică cheile de repartizare utilizate pentru evidențierea separată a activelor, pasivelor, veniturilor și cheltuielilor aferente celor două categorii de asigurări (de viață și generale)
- se solicită prezentarea tratamentelor contabile utilizate, a tranzacțiilor semnificative din punct de vedere contabil efectuate în exercițiul financiar auditat, prezentarea tratamentelor contabile introduse pentru tranzacții noi
- solicitarea informațiilor privind controlul intern
 - se evaluează dacă acesta verifică corespunzător modalitățile de introducere a datelor în sistem
 - verificarea unui eșantion aleator de dosare de asigurare din diferite clase de asigurare (prime subscrise, prime încasate, daune avizate, daune plătite, comisioane plătite etc.)
- investiții
 - dacă există un comitet de investiții se revizuiesc procesele verbale ale întâlnirilor comitetului
 - solicitarea informațiilor cu privire la cea mai recentă evaluare a diferitelor categorii de investiții
 - se verifică dacă societatea separă în mod adecvat activele

¹⁰ Roadmap for standard setting within the framework for insurance supervision – 2010, 18 November 2009, International Association of Insurance Supervisors

- aferente activității de asigurare de viață de cele de asigurare generală
 - se verifică tratamentele contabile aplicate în evaluarea activelor, precum și respectarea dispersiei corespunzătoare a activelor care acoperă rezervele tehnice
 - se verifică dacă societatea deține documentele care atestă efectuarea investițiilor – verificarea documentelor originale sau a altor situații bursiere în cazul titlurilor listate și alte documente relevante în cazul titlurilor nelistate – verificarea extraselor de cont în original în cazul depozitelor la instituții de credit etc.
 - verificarea prin sondaj a venitului din investiții recunoscut în contul de profit și pierdere
 - sumele datorate intermediarilor în asigurări
 - verificarea soldurilor existente în contabilitate cu departamentele care gestionează relația cu intermediarii și a procedurilor de reconciliere
 - identificarea modului în care se verifică exactitatea sumelor în cadrul societății, controlul intern al acestora, frecvența verificărilor efectuate
 - se identifică dacă valorile sunt generate automat de către soft sau există interacțiune manuală în extragerea anumitor date
 - creanțe din asigurare
 - verificarea concordanței cu datele și rapoartele departamentului de subscriere
 - verificarea modului de administrare a încasării primelor de asigurare
 - verificarea modului de determinare a ajustărilor de valoare aferente acestor creanțe
 - verificarea rapoartelor de control intern privind încasarea primelor de asigurare
 - verificarea modului de reflectare a sumelor din regrese și recuperări și reflectarea corespunzătoare a ajustărilor pentru depreciere
 - creanțele și datorile în legătură cu reasigurarea
 - verificarea prin sondaj a sumelor aferente reasigurării (venituri, cheltuieli, încasări și plăți)
 - solicitarea informațiilor cu privire la reasigurătorii care ar putea fi în curs de lichidare
 - rezerve tehnice
 - verificarea prin sondaj a reconcilierii cu departamentul actualizat
 - solicitarea informațiilor privind sistemul IT
 - se verifică dacă sistemul IT dispune de instrumente de control necesare
 - se verifică dacă sistemul IT este adaptat corespunzător pentru a fi efectuate reconcilierile necesare cu departamentele operaționale ale societății
 - se verifică prin sondaj dacă sistemul IT este adaptat procedurilor de contabilitate stabilite de societate pentru înregistrarea automată a operațiunilor economice, dacă informațiile financiare și statistice sunt credibile și respectă reglementările în vigoare
 - solicitarea tipurilor de rapoarte care se transmit către conducerea societății și către celelalte departamente
 - se verifică ce instrumente de control intern și monitorizare sunt aplicate pentru a asigura acuratețea informațiilor
 - se verifică prin sondaj dacă informațiile financiare și statistice trimise periodic conducerii societății și altor departamente sunt credibile sau nu și dacă sunt în conformitate cu reglementările în vigoare
 - se identifică dacă rapoartele sunt generate automat sau există interacțiune manuală în extragerea anumitor date
 - se efectuează verificări aleatoare ale sumelor aferente primelor subscrise, comisioanelor aferente subscrierilor, soldurilor de reasigurare
- **Subscrierea**
- solicitarea unei scurte prezentări generale a structurii și a responsabilităților departamentului de subscriere;
 - solicitarea politicilor de subscriere aprobate de conducerea societății și a politicilor de comisionare
 - se identifică principalele tipuri de asigurări practicate de societate
 - se verifică modul de efectuare a subscrierilor prin intermediarii în asigurări
 - se verifică concordanța și interacțiunea politicii de subscriere cu politica de reasigurare
 - se verifică procedurile de comisionare aprobate, modalitățile de stabilire și decontare a comisioanelor cuvenite intermediarilor în asigurări
 - se solicită informații privind sumele suplimentare percepute asiguraților față de prima de asigurare (ex. comision de întocmire a poliței de asigurare, comision de administrare) și se verifică reflectarea corectă a veniturilor corespunzătoare.
 - se identifică principalele modificări ale produselor de asigurare, precum și produsele de asigurare nou introduse
 - solicitarea informațiilor privind sistemul IT de subscriere a contractelor

de asigurare și de comisionare cu intermediarii în asigurări

- se verifică dacă acesta dispune de instrumente de control necesare
- se verifică dacă acesta este adaptat corespunzător pentru a fi efectuate reconcilierile necesare cu departamentul financiar-contabil, departamentul de reasigurare, actuariat etc.
- se verifică procedurile de anulare a contractelor de asigurare și modalitățile de raportare a primelor brute anulate
- solicitarea tipurilor de rapoarte care se transmit către conducerea societății și către celelalte departamente
 - se verifică ce instrumente de control intern și monitorizare sunt aplicate pentru a asigura acuratețea informațiilor
 - se verifică modul în care aceste date sunt reconciliate cu departamentul financiar-contabil
 - se identifică dacă rapoartele sunt generate automat sau există interacțiune manuală în extragerea anumitor date
 - se efectuează verificări aleatoare ale sumelor aferente primelor subscrise, comisioanelor aferente subscrierilor, soldurilor de reasigurare

● Daune

- solicitarea unei scurte prezentări generale a structurii și a responsabilităților departamentului daune
- solicitarea procedurilor de administrare a daunelor
 - verificarea unui eșantion de dosare de daune avizate, daune soluționate și daune în litigiu, selectate din diferite clase de asigurare
- solicitarea de informații privind politicile societății cu privire la respon-

sabilitățile departamentului față de constituirea rezervelor tehnice la notificarea daunelor

- se verifică modul de raportare și frecvența raportării daunelor către actuarul societății
- solicitarea informațiilor privind procedurile de decontare a daunelor
 - se verifică modul de raportare și frecvența raportării daunelor care trebuie plătite către departamentul financiar
 - se verifică modalitatea prin care daunele plătite sunt eliminate din rezerva de dauna
 - se verifică durata medie de decontare a daunelor care nu sunt sub litigiu
 - se verifică modul de decontare a daunelor prin intermediarii în asigurări
- solicitarea informațiilor privind procedurile de neacceptare la plată a daunelor, precum și situația litigiilor (în colaborare cu departamentul juridic)
 - se analizează numărul de litigii inițiate împotriva societății
 - se analizează dacă litigiile sunt inițiate mai ales de către asigurați sau de terțe părți
 - se verifică prin sondaj dacă dosarele aflate în litigiu se regăsesc în rezerva de daune
- solicitarea informațiilor privind sistemul IT de administrare a daunelor
 - se verifică dacă sistemul IT dispune de instrumentele de control necesare
 - se verifică dacă sistemul IT este adaptat corespunzător pentru a fi efectuate reconcilierile necesare cu departamentul de subscriere, departamentul financiar-contabil și actuariat
- solicitarea tipurilor de rapoarte care se transmit către conducerea socie-

tății și către celelalte departamente

- se verifică ce instrumente de control intern și monitorizare sunt aplicate pentru a asigura acuratețea informațiilor
- se verifică prin sondaj soldurile curente cu departamentul financiar, de reasigurare, actuariat etc.
- se identifică dacă rapoartele sunt generate automat sau există interacțiune manuală în extragerea anumitor date

● Reasigurarea

- solicitarea unei scurte informări asupra structurii și responsabilităților departamentului
- solicitarea strategiei de reasigurare aprobată de către consiliul de administrație
 - se verifică dacă strategia de reasigurare este actualizată și corespunde strategiei companiei
- solicitarea procedurilor de lucru existente, aprobate de conducere
 - se verifică dacă procedurile sunt conforme cu strategia de reasigurare
 - se stabilește în ce măsură există proceduri care să asigure că activitatea de subscriere este coordonată respectând politica de reasigurare
 - se stabilește în ce măsură există proceduri care să asigure că activitatea de administrare a daunelor este coordonată respectând politica de reasigurare
 - se verifică dacă există un sistem utilizat pentru monitorizarea expunerilor agregate
- solicitarea tratatelor de reasigurare încheiate
 - se solicită informații privind riscul net care va fi reținut de către societate și protecția maximă asigurată

- se determină dacă relația cu asigurătorul este directă sau prin intermediul unui broker
- se determină dacă expunerile agregate sunt monitorizate pe întreg parcursul anului
- solicitarea tipurilor de rapoarte care se transmit către reasigurători și frecvența acestora
- se verifică ce instrumente de control intern și monitorizare sunt aplicate pentru a asigura acuratețea informațiilor
- se verifică prin sondaj soldurile curente cu reasigurătorii
- se identifică dacă rapoartele sunt generate automat sau există interacțiune manuală în extragerea anumitor date
- se verifică dacă există instrumente de control încorporate pentru a asigura respectarea cerințelor de raportare (ex. subscrierile care intră sub incidența reasigurării, notificarea daunelor, decontarea daunelor conform contractelor de reasigurare)
- se efectuează verificări aleatoare ale detaliilor privind cedarea riscurilor/recuperarea sumelor pe diferite perioade

Concluzii

Cadrul legal care reglementează auditul statutar aplicabil în acest moment pe piața asigurărilor este adaptat cerințelor europene și internaționale, creând astfel premisele necesare asigurării unui mediu favorizant dezvoltării economice a companiilor care activează în sectorul asigurărilor.

Implementarea noului regim de solvabilitate reprezintă o provocare atât pentru societățile de asigurare, cât și pentru auditorii financiari, deoarece presupune o nouă abordare a indicatorilor financiari

ai unui asigurător, noi metode de evaluare a rezervelor tehnice, noi metode de evaluare a activelor și pasivelor societății de asigurare, schimbarea modului de acțiune și a rolului managementului, a structurilor și funcțiilor interne ale companiei. Toate acestea determină în fapt și modificarea metodologiilor de audit și a cerințelor de calificare ale auditorilor statutari implicați în auditarea situațiilor financiare ale asigurătorilor. Astfel, planificarea misiunilor de audit ale societăților de asigurare presupune includerea de obiective specifice care țin cont

de particularitățile activității de asigurare referitoare la rezervele tehnice ale asigurătorilor, activitatea de subscriere, activitatea de reasigurare, administrarea daunelor și integrarea acestor activități în sistemul de management al riscurilor.

De modul în care specialiștii din cadrul societăților de asigurare și al firmelor de audit vor face față provocărilor generate de implementarea regulilor de solvabilitate va depinde, în fapt, capacitatea de dezvoltare a sectorului asigurărilor la nivelul pieței europene.

Bibliografie

- Schich, Sebastian, *Insurance Companies and the Financial Crisis*, Financial Market Trends, Pre-publication version for Vol. 2009/2, OECD, 2009
- Federația Internațională a Contabililor (IFAC), *Manual de standarde internaționale de audit și control de calitate. Audit financiar 2009*, Coeditare CAFR – ed. Irecson, București 2009
- IAIS, OECD și Banca Mondială, *Corporate governance survey report*, 2009, www.oecd.org/daf/insurance/governance
- IAIS, *Roadmap for standard setting within the framework for insurance supervision – 2010*, 18 November 2009, www.iaisweb.org
- IAIS, *Extract from recommendations on corporate governance: main elements of insurers' corporate governance*, septembrie 2007, www.oecd.org/dataoecd/54/29/40990075.pdf
- OECD Insurance and Private Pensions Committee, *OECD guidelines for insurers' governance*, adoptat de Consiliul OECD pe 28 aprilie 2005, www.oecd.org/dataoecd/54/28/40990025.pdf
- *** *Directiva 2009/138/CE a Parlamentului European și Consiliului Europei din 25 noiembrie 2009 privind accesul la activitate și desfășurarea activității de asigurare (Solvabilitate II)*, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 335 din 17 decembrie 2009
- *** Ordinul președintelui Comisiei de Supraveghere a Asigurărilor nr. 3129/2005 pentru aprobarea *Reglementărilor contabile conforme cu directivele europene specifice domeniului asigurărilor*, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1187 și 1187 bis din 29 decembrie 2005
- *** Ordinul președintelui Comisiei de Supraveghere a Asigurărilor CSA nr. 7/2007 privind modificarea și completarea Ordinului președintelui Comisiei de Supraveghere a Asigurărilor nr. 3129/2005 pentru aprobarea *Reglementărilor contabile conforme cu directivele europene specifice domeniului asigurărilor*, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 495 din 24 iulie 2007
- *** Ordinul președintelui CSA nr. 22/2008 pentru aprobarea *Normelor privind cerințele de informare și de raportare referitoare la auditul statutar al situațiilor financiare ale societăților de asigurare/reasigurare*, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 894 din 30 decembrie 2008

Hotărâre a Consiliului CAFR publicată în Monitorul Oficial

În Monitorul Oficial nr. 139/2 martie 2010 a fost publicată Hotărârea nr. 158 din 23 februarie 2010 pentru completarea anexei la Hotărârea Consiliului Camerei Auditorilor Financiari din România nr. 155/2010 privind atribuirea calității și a dreptului de exercitare a profesiei de auditor financiar pentru persoanele care posedă o calificare profesională în audit financiar sau în profesii similare acestuia, atribuită de alt stat

în acord cu reglementările specifice din acel stat.

Hotărârea respectivă se regăsește publicată și pe site-ul CAFR: www.cafr.ro, secțiunea legislație.

Proiect finanțat de Fondul Social European Centrul București Ilfov

Camera Auditorilor Financiari din România, în parteneriat cu Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca Facultatea de Științe

Economice și Gestiunea Afacerilor, Universitatea din Craiova Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea 1 Decembrie din Alba Iulia Facultatea de Științe, Universitatea de Vest din Timișoara Facultatea de Economie și de Administrare a Afacerilor și Universitatea Constantin Brâncoveanu din Pitești Facultatea de Finanțe-Contabilitate, derulează proiectul „Model de armonizare a practicilor în domeniul managementului financiar al proiectelor finanțate prin Fondul Social European.” Detalii se pot obține pe www.practicifse.ro.

Important pentru autori!

Evaluarea articolelor științifice se realizează, în paralel, de către cel puțin doi membri din Consiliul Științific al revistei, în modalitatea double-blind-review, ceea ce înseamnă că evaluatorii nu cunosc numele autorilor și nici autorii nu cunosc numele evaluatorilor.

Criterii de evaluare a articolelor: originalitatea, actualitatea, importanța și încadrarea în aria tematică a revistei; calitatea metodologiei de cercetare; claritatea și pertinența prezentării și argumentării; relevanța surselor bibliografice utilizate; contribuția adusă cercetării în domeniul abordat.

Recomandările Consiliului Științific al revistei sunt: acceptare; acceptare cu revizuire; respingere. Rezultatele evaluărilor sunt comunicate autorilor, urmând a fi publicate numai articolele acceptate de Consiliul Științific. Articolele se trimit redacției la adresa de e-mail: revista@cafr.ro, obligatoriu în format electronic cu extensia **.doc**, cuprinzând următoarele elemente: limba de redactare a articolului - **română**, pentru autorii români sau **engleză**, pentru autorii străini; textul în limba română se redactează cu diacritice, conform prescripțiilor

lingvistice ale Academiei Române; dimensiunea maximă a articolului 7-10 pagini/2000 caractere grafice cu spații/pagină; în articol se precizează metodologia de cercetare folosită, contribuțiile autorilor și referințele bibliografice în subsolul paginii; un rezumat în limbile engleză și română de circa o pagină, în care se prezintă obiectivul cercetării, principalele probleme abordate și contribuția autorilor; rezumatul este însoțit de 4-5 termeni cheie, în limbile română și engleză.

Detalii pe site-ul www.revista.cafr.ro, la secțiunile „Recenzii” și „Manuscrise”.

Important for the Authors!

The review of the articles is performed in parallel by at least two members of the Scientific Council of the „Financial Audit” Journal, a double-blind-review, which means that those who perform the reviews do not know the names of the authors, and also the authors do not know the names of the reviewers.

Assessment criteria for articles: innovative input, actuality, importance and the relevance for the subject matter

of the review; the quality of the research methodology; presentation and argumentation clarity and pertinence; the relevance of the bibliographic sources used; contribution made to the research in the area.

The recommendations of the Scientific Council are: accepted, accepted with reviewing, rejected. The results of the assessments are communicated to the authors and only the articles approved by the Scientific Council are published. The articles are submitted to the editor by e-mail at: revista@cafr.ro, compulsory in Microsoft Word format containing the following elements: the language the article is drafted is **English**; the maximum size of the article 7-10 pages/2000 signs/page spaces included; the article mention the research methodology used, authors' contributions, footnote references from the bibliography; an abstract in English presenting the subject of the research and authors' contributions; the abstract is accompanied by 4-5 key words, in English.

Details on our website www.revista.cafr.ro, section: „Reviews” and „Manuscripts”.

